

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

REDACTIE: RIDDER RENÉ VICTOR, HOOFDREDACTEUR
E. BOONEN, C. CAENEPEEL

REDACTIEADRES: PROF. MR. RIDDER RENÉ VICTOR, BRITSELEI 40, 2000 ANTWERPEN

DE ARBEIDSONGESCHIKTHEID IN HET BELGISCH RECHT

Rede uitgesproken door de Heer V. VAN HONSTÉ, Procureur-generaal bij het Hof van Beroep te Brussel, op de plechtige openingszitting van het Arbeidshof te Brussel op 3 september 1974.

1. Het vergoeden van lichamelijke schade is een eeuwenoud vraagstuk en in menige verloren gegane beschaving hebben de pogingen om de gevolgen van een fysieke schade in waarden uit te drukken hun sporen achtergelaten¹.

Het was nochtans slechts op het einde van de vorige eeuw dat algemene en verplichte verzekeringsstelsels ontstonden², waardoor de economische gevolgen van arbeidsongevallen, beroepsziekten en andere aandoeningen of gebreken gedeeltelijk werden geleefd. Gelijkaardige systemen werden ook ingericht in België, waar bovendien wettelijke bepalingen werden uitgevaardigd die aan bepaalde personen voordelen toekennen buiten elke verzekeringsregeling om, om reden van hun mindere lichamelijke of mentale geschiktheid.

De betwistingen betreffende de toepassing van het arbeids- en sociaal zekerheidsrecht, die onder de arbeidsrechten ressorteren, hebben vaak betrekking op een of andere vorm van arbeidsongeschiktheid en veelal terzelfdertijd op het lenigen of het vergoeden van haar gevolgen. Een wetsgeldige oplossing van die geschillen vergt een correcte toepassing van het begrip "arbeidsongeschiktheid" dat, in ons recht, evenwel in verschillende bewoordingen is uitgedrukt. Het doel van deze uiteenzetting is dan ook de verscheidenheid van die bepalingen en van hun toepassingscriteria te onderstrepen, ten einde de voordelen van

meer eenvormigheid en de mogelijkheid om ze in onze wetgeving in te voeren, te onderkennen.

I. DE VERSCHIEDENHEID VAN HET BEGRIIP "ARBEIDSONGESCHIKTHEID"

2. Het is ondoenlijk in het kader van deze rede alle schakeringen van het begrip "arbeidsongeschiktheid" in het Belgisch recht aan te stippen en nog veel minder de ter zake gebruikte terminologie op een volledige wijze weer te geven³.

Doch bij een overzicht van de voornaamste wetten alsook van de rechtspraak en de rechtsleer die erop betrekking hebben, komt de verscheidenheid in de begripsvorming en in het woordgebruik reeds duidelijk te voorschijn.

3. In haar gewone, gebruikelijke betekenis is arbeidsongeschiktheid een geestelijke of lichamelijke toestand waardoor men niet in staat is arbeid te verrichten⁴. In zekere mate gaat die bepaling de inhoud van de twee woorden waaruit ze is samengesteld te buiten: *ongeschiktheid* is de toestand van niet geschikt te zijn voor iets of iemand of tot iets⁵ en *arbeid* is een werkzaamheid met een productief karakter, welke zowel zelfstandig als in een verhouding van ondergeschiktheid kan worden verricht⁴. Daaraan wordt

¹ Voor een geschiedkundig overzicht zie Dr. A. GEERTS, *L'indemnisation des lésions corporelles à travers les siècles*.

² Ze werden voor het eerst in Duitsland ingevoerd, waar ze in de troonredes van 15 februari en 17 november 1881 werden aangekondigd. De ziekteverzekering kwam er tot stand in het "Krankenversicherungsgesetz" van 15 juni 1883, de ongevallenverzekering in het "Unfallversicherungsgesetz" van 6 juli 1884 en de invaliditeitsverzekering in het "Invaliditäts- und Altersversicherungsgesetz" van 22 juni 1889 (J. MANNOURY, *Hoofdtrekken van de sociale verzekering*, p. 23).

³ Er heerst een babelse spraakverwarring in de gebruikte terminologie volgens J. VIAENE, "Begripsvorming inzake arbeidsongeschiktheid", *B.T.S.Z.*, 4/1968, 535.

Een overzicht van het woordgebruik om het verschijnsel "arbeidsongeschiktheid" aan te duiden wordt gegeven door J. VAN STEENBERGE, "Het begrip arbeidsongeschiktheid in de Belgische wetgeving en rechtspraak", *B.T.S.Z.*, 8/1970, 995, 996, 1004 en 1005.

⁴ *Sociaalrechtelijk Woordenboek*, 1958.

⁵ Naar VAN DALE, *Groot Woordenboek der Nederlandse taal*, 1969.

in de voormelde begripsomschrijving toegevoegd dat de ongeschiktheid tot arbeiden het gevolg moet zijn van een minder goede geestelijke of lichamelijke gezondheid.

In meerdere wetten krijgt het begrip "arbeidsongeschiktheid" echter een bijzondere inhoud, hetzij omdat het anders wordt gedefinieerd, hetzij omdat het duidelijk in een bepaalde betekenis wordt gehanteerd. Het algemeen, abstract begrip zal nochtans steeds moeten verduidelijkt worden door het te toetsen aan de werkelijkheid om aldus nadere criteria te ontwikkelen die voor een concrete rechtstoepassing geschikt zijn. Zulke criteria komen soms voor in de beschouwde reglementering, doch bij ontstentenis ervan kunnen de practicus en de rechter, voor het verduidelijken van de definitie en het zoeken naar passende criteria, slechts steunen op kennis uit algemeen menselijke ervaring⁶.

4. Iemands ongeschiktheid tot werken kan te wijten zijn aan andermans schuldige daad met de daaruit voortvloeiende verplichting tot schadeloosstelling overeenkomstig *artikel 1382 van het Burgerlijk Wetboek*. Evenals andere gevolgen waarvoor de aansprakelijke persoon moet instaan, maakt die incapaciteit een schade uit die in concreto moet worden gewaardeerd⁷.

Te dien einde worden de graad en de duur van de arbeidsongeschiktheid meestal vastgesteld na advies van een deskundige die namelijk dient acht te slaan op het beroep dat het slachtoffer uitoefende of de economische werkzaamheid die het verrichtte, op zijn leeftijd en zijn verstandelijk vermogen, zodat de rechter onder meer rekening kan houden met de werkelijke schade en de aanpassingsmogelijkheden van de betrokkene⁸. Bij blijvende incapaciteit wordt het bedrag van de schadeloosstelling noodzakelijk beïnvloed door de waarschijnlijke levensduur alsmede door de ver-

⁶ P.M.J. HACK, "Het begrip Arbeidsongeschiktheid uit de ziektewet", *Sociaal maandblad arbeid*, februari 1974, p. 79.

⁷ "Dit betekent dat, na verwonding, niet moet gevraagd worden welke de waarde is van een verloren lid, noch van een bepaalde graad van arbeidsvermogen, maar wel welke nadelen het slachtoffer lijdt door het verlies van een lid of van een gedeelte van zijn vermogen tot arbeid" (J. RONSE, *Schade en schadeloosstelling*, Algemene Practische Rechtsverzameling, nr. 792).

Schadeloosstellen is "de benadeelde zo goed mogelijk in de toestand brengen, waarin hij verbleven of gekomen ware, indien de onrechtmatige daad niet verricht ware, en zulks ten laste van de aansprakelijke, of voor diens rekening" (J. RONSE, *op. cit.*, nr. 220; zie ook: R.O. DALCQ, *Traité de la responsabilité civile*, in *Nov., Droit civil*, V, 2, nr. 3776). De schadeloosstelling kan derhalve niet bepaald worden met loutere verwijzing naar dezelfde begrotingen in aanverwante gevallen (J. RONSE, *op. cit.*, nr. 241). Forfaitaire waardering van de schade en forfaitaire schadeloosstelling mogen hier niet geschieden. De schade dient in haar verschillende bestanddelen vastgesteld te worden naar het tijdstip van de einduitspraak, gebeurlijk in beroep (J. RONSE, *op. cit.*, nr. 368; en R.O. DALCQ, *op. cit.*, nr. 4049).

⁸ J. RONSE, *op. cit.*, nr. 1111.

moedelijke tijd dat de betrokkene het beschouwde beroep had kunnen uitoefenen⁹. De ongeschiktheidsgraad wordt uitgedrukt in een percentsverhouding tot de volledige geschiktheid van de gezonde mens, zonder dat de deskundige en de rechter daarbij rekening dienen te houden met enige schaal of barema.

Naargelang van de omstandigheden en van het letsel zal de incapaciteit gedeeltelijk of volledig, tijdelijk of bestendig zijn. In dit laatste geval kan de graad ervan enkel worden vastgesteld op het ogenblik van de consolidatie, d.i. het tijdstip waarop zij als onveranderlijk mag worden beschouwd.

In algemene regel is een blijvend arbeidsongeschikte er niet toe gehouden een ander beroep uit te oefenen, waardoor zijn inkomenschade zou beperkt worden. "Alleen daar, waar in concreto, het nalaten van een overgang naar een ander vak of bedrijf ten aanzien van de aansprakelijke als een schuldig stilzitten zou kunnen beschouwd worden, kan dit van de benadeelde verwacht worden. In dit geval, maar dan alleen, zal het gedeelte van de schade voortspruitend uit dit gemis aan reactie vanwege het slachtoffer, te zijnen laste blijven. Anderzijds is de schadevermindering die uit een heraanpassing van het invalide slachtoffer in een ander beroep of in een ander vak ontstaat, op de schadeloosstelling niet toe te rekenen, telkens wanneer de daartoe gedane inspanningen van het slachtoffer, de maat overschrijden van de schadebeperking, waarvan het nalaten als schuldig stilzitten zou moeten beschouwd worden"¹⁰.

5. Wanneer de schadeloosstelling daarentegen niet moet worden uitgekeerd op grond van de burgerrechtelijke aansprakelijkheid, doch ingevolge een *contract van individuele of collectieve verzekering tegen arbeidsongeschiktheid*, lichamelijke ongevallen of ziekten, wordt zij meestal geheel anders berekend. Het gaat dan om een forfaitaire vergoeding tegen een vooraf in het contract bepaalde som ingeval een der in de polis opgesomde ongevallen of ziekten de verzekerde overkomt.

Bij gehele of gedeeltelijke bestendige incapaciteit hangt het te betalen bedrag af van het verzekerde kapitaal en van de graad van ongeschiktheid, berekend volgens een vooraf in de polis bepaalde schaal. Bij tijdelijke ongeschiktheid tot werken, wordt het in de overeenkomst bepaalde bedrag per dag betaald¹¹.

De verzekeringnemer moet echter, bij het sluiten

⁹ R.O. DALCQ, *op. cit.*, nrs. 3611, 3647 en 3780.

¹⁰ J. RONSE, *op. cit.*, nrs. 1116 en 1117; zie ook R.O. DALCQ, *op. cit.*, nr. 3777.

¹¹ Baron L. FREDERICQ, *Handboek van Belgisch Handelsrecht*, II, nrs. 1310 tot 1313; J. VAN RYN en J. HEENEN, *Principes de droit commercial*, IV, nrs. 2534 tot 2537. "Daar deze contracten geen vergoedend karakter hebben mogen zij voor de verzekerde een bron van winst uitmaken; een ieder heeft b.v. het recht vrij zijn leven en zijn gezondheid te schatten op het bedrag dat hij verlangt te doen bepalen in de polis" (Baron L. FREDERICQ, *op. cit.*, nr. 1174).

van het contract, volledige en nauwkeurige verklaringen afleggen aan de verzekeraar, opdat deze het te dekken risico met juistheid zou kunnen beoordelen. Een verzwijging of een valse verklaring maakt het contract nietig, indien zij tot de betaling van een lagere premie heeft geleid¹².

Ook mag de verzekeringnemer niet vrijwillig, d.w.z. door zijn daad of zijn schuld, de verzekerde risico's en derhalve de toestand van de verzekeraar verzwaren, wat bijvoorbeeld het geval zou zijn bij erge donkenschap¹³.

6. De *Arbeidsongevallenwet van 10 april 1971* geeft geen enkele omschrijving van de arbeidsongeschiktheid. De gebezigde bewoordingen: tijdelijke en algehele, tijdelijk gedeeltelijke en blijvende ongeschiktheid worden niet nader verduidelijkt, de aanduiding betreffende de aanvang van de blijvende invaliditeit buiten beschouwing gelaten¹⁴. De indeling is geenszins grondslag van een, per categorie, eenvoudige vaststelling van het bedrag der vergoeding¹⁵. Nochtans wordt veelal, gedurende de tijdelijke gedeeltelijke ongeschiktheid, een dagelijkse vergoeding aan het slachtoffer toegekend, welke overeenstemt met zijn *ongeschiktheidsgraad*, berekend naar zijn arbeidsmogelijkheden hetzij in zijn oorspronkelijk beroep hetzij in het beroep dat hem voorlopig werd aangeboden¹⁶ of schriftelijk werd toegezegd¹⁷; tijdens de blijvende incapaciteit, wordt een jaarlijkse vergoeding¹⁸ van

¹² Art. 9 van de Wet van 11 juni 1874 op de verzekeringen. Zie ook Baron L. FREDERICQ, *op. cit.*, nr. 1194; J. VAN RYN en J. HEENEN, *op. cit.*, nr. 2429.

¹³ Artt. 16 en 31 van vermelde Wet van 11 juni 1874. Zie ook Baron L. FREDERICQ, *op. cit.*, nrs. 1206 en 1207; J. VAN RYN en J. HEENEN, *op. cit.*, nr. 2416.

¹⁴ De aanvang van de blijvende ongeschiktheid wordt, krachtens artikel 24, eerste lid, van de Wet van 10 april 1971, vastgesteld bij een overeenkomst tussen partijen of bij een in kracht van gewijsde gegane beslissing.

De datum van consolidatie is het tijdstip waarop de letsels, uit het ongeval voortspruitend, een blijvende vorm hebben gekregen en het vaststaat dat een latere geneeskundige behandeling geen invloed meer kan hebben op de recuperatie van de werkc capaciteit. De consolidatiedatum valt dus niet noodzakelijkerwijze samen met de werkhervatting of met het einde van de geneeskundige behandeling. (Arbh. Brussel, 13 september 1973, A.. 1241, onuitg.).

¹⁵ Zelfs in de gevallen waarin de vergoedingen worden vastgesteld aan de hand van een basisloon of van een daarop berekend gemiddeld dagloon (art. 40 van de Wet van 10 april 1971) wordt dat basis- of gemiddeld dagloon niet steeds op dezelfde wijze bepaald, maar integendeel gecorrigeerd indien de getroffenene zich bevindt in een van de bij de wet voorziene gevallen (artt. 36 tot en met 39, 79 en 80). Ook kan de Koning op grond van artikel 3, 2°, bijzondere regelen vaststellen voor bepaalde categorieën van personen.

¹⁶ Art. 23, vijfde lid, van de Wet van 10 april 1971.

¹⁷ *Id.*, zesde lid.

¹⁸ De jaarlijkse vergoeding wordt bij het verstrijken van de herzieningstermijn door een lijfrente vervangen (art. 24, laatste lid). De termijn van drie jaar, binnen welke de rechtshervatting tot herziening kan worden ingesteld, geldt niet wanneer de eis bij tegenvordering vóór het sluiten van de debatten wordt ingeleid (art. 72, laatste lid).

100 pct.¹⁹, soms zelfs van 150 pct.²⁰ uitgekeerd, berekend op het basisloon en de *graad van ongeschiktheid*.

In die wet van 1971 ontbreekt elke nauwkeurige toelichting omtrent de aard van de onbekwaamheid tot werken en de ramingswijze van haar hoegrootheid; de voorbereidende teksten onderstrepen dat er op deze punten geen grondige wijziging in de vroegere wetgeving werd aangebracht²¹.

Verduidelijkingen moeten derhalve gezocht worden in de rechtspraak en de rechtsleer.

Over 't algemeen wordt aangenomen dat de uit de incapaciteit voortvloeiende schade wordt vergoed wanneer het vermogen om een normaal loon te verdienen teloorloopt of verminderd werd, m.a.w. wanneer de vooruitzichten van het slachtoffer op het economisch vlak werden beperkt²².

Daartoe moet worden rekening gehouden:

- tijdens de tijdelijke arbeidsongeschiktheid, met het beroep dat de betrokkene uitoefende op het ogenblik van het ongeval²³ en in voorkomend geval, sedert het van kracht worden van de Wet van 10 april 1971, met het hem voorlopig aangeboden of schriftelijk toegezegd beroep²⁴;

- tijdens de blijvende arbeidsongeschiktheid, met het geheel van de beroepen die hij nog in staat is geregeld uit te oefenen²⁵.

Tenslotte moeten die vooruitzichten beoordeeld worden in concreto, daarbij onder meer in acht nemende de functionele gebreken, het geslacht en de leeftijd van het slachtoffer, zijn intellectuele en professionele vorming waardoor het één of meerdere beroepen heeft kunnen of zou kunnen uitoefenen, zijn aanpassingsvermogen, zijn revalidatie- en herscholingskansen, zijn sociale status en de hem resterende

¹⁹ Art. 24, eerste lid.

²⁰ *Id.*, tweede lid.

²¹ *Parl. Besch., Senaat*, 1970-1971, verslag, nr. 215, p. 91.

²² Cass., 12 juni 1970, *Pas.*, 1970, I, 997, *R.W.*, 1970-1971, 1509, en *R.G.A.R.*, 1971, 8741; 11 september 1969, *Pas.*, 1970, I, 31; 9 april 1959, *Pas.*, 1959, I, 798, en *J.T.*, 1959, 634, met noot van S. DAVID.

Uit de overvloedige rechtspraak van de arbeidsgerechten dienen vermeld te worden: Arbh. Gent, 6 september 1973, *R.W.*, 1973-1974, 1558; Arbh. Luik, 8 januari 1973, *R.G.A.R.*, 1973, 9021; en Arbh. Luik, 22 maart 1972, *De Verzekering*, 1973, 61, volgens hetwelk een fysiek letsel zonder weerslag op de arbeidsgeschiktheid niet voldoende is om, krachtens de Arbeidsongevallenwet, aanleiding tot vergoeding te geven.

²³ Cass., 9 mei 1969, *Pas.*, 1969, I, 808; Arbh. Gent, 19 februari 1973, *R.G.A.R.*, 1973, 9067 en 9092; Arbrb. Tongeren, 1 maart 1971, *J.T.T.*, 1971, 177, *R.G.A.R.*, 1971, 8652 en *D.V.*, 1973, 37.

²⁴ Art. 23, vijfde en zesde lid, van de Wet van 10 april 1971.

²⁵ Zie de volgende reeds in de noten 22 en 23 geciteerde rechtspraak: Cass., 12 juni 1970 en 11 september 1969; Arbh. Luik, 8 januari 1973; Arbrb. Gent, 19 februari 1973; Arbrb. Tongeren, 1 maart 1971.

arbeidsgeschiktheid in verhouding tot de werkaanbiedingen in zijn streek²⁶.

7. Evenmin als de Arbeidsongevallenwet, behelzen de op 3 juni 1970 gecoördineerde Wetten betreffende de schadeloosstelling voor beroepsziekten een bepaling van het begrip "arbeidsongeschiktheid".

Ten aanzien van die schadeloosstelling wordt een nauwe overeenstemming tussen beide wetgevingen nagestreefd²⁷; nochtans, daar de gecoördineerde Wetten van 1970 rekening houden met de eigen aard van de beroepsziekte²⁸, vloeien daaruit soms afwijkende regelingen voort²⁹.

²⁶ Zie daarvoor de rechtspraak vermeld in noot 22, voornamelijk Cass., 12 juni 1970, en Arbh. Luik, 8 januari 1973. Zie ook Arbrb. Tongeren, 1 maart 1971, reeds geciteerd in noot 23; Arbrb. Brussel, 9 november 1971, *R.G.A.R.*, 1972, 8786, en 21 september 1971, *R.G.A.R.*, 1972, 8787 en 8829.

²⁷ De verwijzingen in de op 3 juni 1970 gecoördineerde wetten (zie b.v. de artt. 33, 34 en 49) naar de arbeidsongevallenwetgeving werden nog niet aangepast aan de nieuwe Arbeidsongevallenwet van 10 april 1971. Ze vermelden nog steeds de gecoördineerde wetten betreffende de vergoeding der schade voortvloeiende uit arbeidsongevallen.

België heeft door de Wet van 25 mei 1949 de Internationale Overeenkomst betreffende het herstel van schade veroorzaakt door de beroepsziekten, aangenomen te Genève op 21 juni 1934 door de Internationale Arbeidsconferentie tijdens haar 18de zitting, goedgekeurd. Die overeenkomst legt o.m. aan het land dat het verdrag bekrachtigt, bepaalde verplichtingen op. Zo dienen als beroepsziekten te worden beschouwd de ziekten, veroorzaakt door stoffen genoemd in een door het verdrag opgestelde lijst, wanneer die ziekten de werknemers treffen in beroepen, op de lijst achter die ziekten vermeld, en bovendien worden teweegebracht door arbeid in een onderneming vallende onder de nationale wetgeving.

De toe te kennen schadeloosstelling moet bepaald worden overeenkomstig de algemene beginselen van de nationale wetgeving betreffende de schadeloosstelling voor arbeidsongevallen en wel op een bedrag dat niet lager mag zijn dan het bedrag vastgesteld door de nationale wetgeving ten aanzien van de schadeloosstelling voor arbeidsongevallen.

²⁸ *Parl. Besch.*, Senaat, 1963, nr. 239, pp. 9 en 12.

²⁹ Onder meer:

- de ontstentenis, op het ogenblik der consolidatie, van de aanvang van enige herzieningstermijn en bijgevolg van de omzetting van de jaarlijkse vergoeding in een lijfrente;

- het aanvangstijdstip van de jaarlijkse vergoeding wanneer de arbeidsongeschiktheid van in de beginne blijvend is (zie art. 35, tweede lid, en *Parl. Besch.*, Kamer, 1968-69, nr. 83/7, pp. 4 en 5). Wanneer de aanvang van de arbeidsongeschiktheid gelegen is vóór de datum vanaf dewelke de vergoedingen verschuldigd zijn, omvat de referentieperiode het jaar voorafgaand aan de aanvang der arbeidsongeschiktheid (Cass., 9 oktober 1969, *Pas.*, 1969, I, 332, en *B.T.S.Z.*, 1970, 979, met noot van ROELS);

- de ontstentenis van de mogelijkheid om een gedeelte van de waarde van een lijfrente te doen betalen;

- de ontstentenis van homologatie van de beslissing van het Fonds voor de beroepsziekten.

Zie ook artt. 34, tweede, derde en laatste lid, 49 en 50 van de gecoördineerde wetten en het Koninklijk Besluit van 1 augustus 1969 tot vaststelling van sommige nadere regelen betreffende de berekening van het basisloon inzake schadeloosstelling van beroepsziekten.

Ook de rechtspraak beoogt die harmonisering³⁰ inzonderheid bij het in acht nemen van de aard van de arbeidsongeschiktheid en de criteria ter vaststelling van haar graad, behalve in het geval van volledige tijdelijke ongeschiktheid, waarvoor, vanaf het tweede jaar, niet alleen het beroep dat de getroffenere voordien uitoefende, maar ook alle andere arbeidsbedrijvigheden in aanmerking worden genomen.

8. De ziekte- en invaliditeitsregelingen, zowel voor werknemers³¹ als voor zelfstandigen³², bepalen onder welke voorwaarden de als ongeschikt tot werken erkende verzekerde recht heeft op uitkeringen; met die staat van wettelijk erkende arbeidsongeschiktheid worden ook andere toestanden gelijkgesteld³³, doch er bestaan ook omschrijvingen die ervan afwijken³⁴.

In de ziekte- en invaliditeitsregeling voor werknemers stelt de basisdefinitie als eerste voorwaarde, het onderbreken van alle werkzaamheid³⁵. Daaruit volgt

³⁰ Arbrb. Charleroi, 22 februari 1973, *R.G.A.R.*, 1973, 9070; 30 september 1971, *J.T.T.*, 1972, 186, en *R.G.A.R.*, 1972, 8769; Arbrb. Bergen, 30 mei 1973, *R.G.A.R.*, 1973, 9120.

³¹ Art. 56, § 1, eerste drie leden, en § 2, van de Wet van 9 augustus 1963 tot instelling en organisatie van een regeling voor verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering.

³² Artt. 19 en 20 van het K.B. van 20 juli 1971 houdende instelling van een verzekering tegen arbeidsongeschiktheid ten voordele van de zelfstandigen.

³³ Zie voor de werknemers voormeld art. 56, § 1, leden 4, 5 en 6, gewijzigd bij de Wet van 27 december 1967, en art. 239 (gewijzigd bij K.B. van 6 januari 1969) van het K.B. van 4 november 1963 tot uitvoering van de Wet van 9 augustus 1963. De werkloze vrouw die zich tot haar bevalling in een periode van gecontroleerde werkloosheid bevond, kan, voor de toepassing van artikel 56, § 1, vijfde lid, niet worden gelijkgesteld met de gerechtigde die verder gearbeid heeft na de zesde week vóór haar bevalling en kan derhalve niet de verlenging van de rustperiode na de bevalling inroepen. (Arbh. Brussel, 25 oktober 1973, *J.T.T.*, 1974, 23, met noot van O. DE LEYE).

Zie voor de zelfstandigen de artt. 21, 22 en 23 van vermeld K.B. van 20 juli 1971.

³⁴ Namelijk bij het toekennen van de hoedanigheden van persoon ten laste van de verzekerde (zie de meermaals gewijzigde artt. 165, § 1, 2-2°, 4-5° en 7° en 5a, en 229-4° van vermeld K.B. van 4 november 1963 en art. 17-4° van het K.B. van 30 juli 1964 houdende voorwaarden waaronder de toepassing van de Wet van 9 augustus 1963 tot de zelfstandigen wordt verruimd, gewijzigd bij K.B. van 27 december 1967) en bij de verruiming van de toepassingsfeer van de Wet van 9 augustus 1963 tot de personen die wegens hun gezondheidstoestand ongeschikt zijn erkend tot het verrichten van arbeid ter verkrijging van inkomen (art. 22-5° van de Wet van 9 augustus 1963, gewijzigd bij de Wet van 27 juni 1969, art. 25-2° van de Wet van 9 juni 1970 houdende sociale programmatie ten voordele van de zelfstandigen en de artt. 1, lid 1, 2), en 2 van het K.B. van 20 juli 1970 tot verruiming van de werkingsfeer van de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging tot de minder-validen).

³⁵ Het gaat hier om een beroepswerkzaamheid (zie R. Elst, "Sluit de verrichting van arbeid arbeidsongeschiktheid uit, in de zin van de wet op de verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering (tak uitkeringen)?" *B.T.S.Z.*, nrs. 11 en 12/1967, 1673). Sommigen nemen aan dat hier wordt bedoeld een bezoldigde beroepswerkzaamheid die tot onderwerping

dat het deskundig onderzoek naar het arbeidsvermogen van de verzekerde nutteloos is wanneer hij zijn arbeid verder verricht of deze zonder voorafgaande toelating hervat; in dit geval kan immers juridisch geen staat van ongeschiktheid bestaan⁸⁶. De hervatting van een vooraf toegelaten arbeid doet echter geen afbreuk aan de staat van werkongeschiktheid wanneer de verzekerde, vanuit een geneeskundig oogpunt, nog een vermindering van zijn vermogen van ten minste 50 pct. ondergaat⁸⁷.

In de tweede plaats is vereist dat de opgelopen letsels of functionele stoornissen het vermogen tot verdienen op zodanige wijze aantasten⁸⁸ dat het onder een bepaald niveau wordt teruggebracht⁸⁹. De beoor-

aan de sociale zekerheid, sector ziekte- en invaliditeitsuitkeringen, aanleiding geeft (R. Elst, *op. cit.*, 1673 tot en met 1675; Commissie van beroep inzake ziekte- en invaliditeitsverzekering, 23 februari 1965, *Informatieblad van het Rijksinstituut voor ziekte- en invaliditeitsverzekering*, nr. 6/1967, bijvoegsel rechtspraak, II/12.01.01.95.02; anders: Arbh. Brussel, 25 oktober 1973, A.R. 3802, onuitg., volgens hetwelk de termen "alle werkzaamheden" een algemene draagwijdte hebben en dus ook beroepswerkzaamheden van zelfstandige aard omvatten).

Volgens Arbh. Brussel, 14 juni 1973, *Informatieblad R.I.Z.I.V.*, 5/1973, 412, geeft de verzekerde die zich als werkzoekende laat inschrijven, blijk van zijn voornemen om de arbeid te hervatten, en kan hij dus niet langer als arbeidsongeschikt worden erkend in de zin van artikel 56, § 1, van de Wet van 9 augustus 1963. Daarop wordt uitzondering gemaakt wanneer die inschrijving te bezwarenden titel wordt gedaan (Arbh. Brussel, 15 februari 1973, A.R. 3240, onuitg.; Arbrb. Luik, 30 november 1971, A.R. 1717/10, onuitg.; Arbrb. Luik, 39 november 1971, A.R. 1717/10, onuitg.; Arbrb. Charleroi, 19 oktober 1971, A.R. 343 R, onuitg.).

⁸⁶ Raad van State, arrest nr. 15.222, 17 februari 1972, *B.T.S.Z.*, nr. 3/1973, 387, met noot van R. Elst.

⁸⁷ Art. 56, § 2, van de Wet van 9 augustus 1963. De werknemer moet reeds vóór de werkhervatting de toelating van de adviserende geneesheer hebben bekomen (Cass., 14 februari 1973, *Arr. Cass.*, 1973, 597 en *Informatieblad R.I.Z.I.V.*, 4/1973, 324).

⁸⁸ Uit de memorie van toelichting bij de Wet van 9 augustus 1963 blijkt de bedoeling eerder een economisch dan een fysisch begrip te omschrijven (*Parl. Besch.*, Kamer, 1962-63, nr. 527/1, p. 22, art. 56).

Het lijkt geen twijfel, volgens het antwoord van de Minister van Sociale Voorzorg op de vraag nr. 48 gesteld op 8 januari 1974 door de volksvertegenwoordiger NIEMEGERES (*Vragen en Antwoorden, Kamer*, 1973-74, 860) dat de arbeidsongeschiktheid bedoeld in 56, § 1, van de Wet van 1963, een "economische ongeschiktheid" is. Zie ook Cass., 9 november 1971, *Pas.*, 1972, I, 236.

⁸⁹ De bewijslast van het feit dat de letsels en functionele stoornissen het vermogen tot verdienen verminderen tot een derde of minder rust op de betrokkene (Cass., 24 oktober 1973, *Arr. Cass.*, 1974, 209).

Wanneer de gerechtigde door de adviserende geneesheer geacht wordt vanaf een bepaalde datum niet meer arbeidsongeschikt te zijn in de zin van art. 56, § 1, van de Wet van 9 augustus 1963, behoort het de rechter niet alleen het bestaan van de arbeidsongeschiktheid te onderzoeken maar tevens, indien de arbeidsongeschiktheid op de gestelde datum nog bestond, de duur ervan te bepalen (Arbh. Brussel, 7 maart 1974, A.R. 4035, onuitg.; 14 januari 1972, A.R. 94 en 160, onuitg.; 18 juni 1971, *Informatieblad R.I.Z.I.V.*, 1973, 211; Arbrb. Turnhout, 23 maart 1973, A.R. 4176, onuitg.).

deling van die vermindering verschilt naargelang de oorzakelijke aandoening al dan niet voor een gunstig verloop of voor genezing vatbaar is binnen een tamelijk korte tijdspanne.

In het eerste geval moet het vermogen tot verdienen verminderd zijn tot een derde of minder dan een derde van wat een persoon van dezelfde stand en met dezelfde opleiding, kan verkrijgen door het uitoefenen van het gewone beroep van de verzekerde. In het andere geval evenals wanneer de genezing, ondanks gunstige vooruitzichten, niet binnen de eerste zes maanden is bereikt, wordt rekening gehouden zowel met de werkzaamheid in de beroepencategorie waartoe de arbeid behoort die de betrokkene verrichtte toen hij arbeidsongeschikt werd, als met de verschillende beroepen die hij heeft uitgeoefend of zou hebben kunnen uitoefenen uit hoofde van zijn beroepsopleiding. Indien de verzekerde bovendien een beroepsopleiding heeft gekregen tijdens een tijdvak van herscholing, wordt met die nieuwe opleiding rekening gehouden⁴⁰.

Deze verschillen in de schattingswijze hebben geen rechtstreeks verband met het door de wet gemaakte onderscheid tussen primaire ongeschiktheid en invaliditeit, dat enkel berust op de duur van de ongeschiktheid⁴¹.

⁴⁰ Het Arbeidshof te Brussel (14 april 1972, A.R. 885, onuitg.) oordeelde dat het feit dat een beroepsherscholing opportuun zou kunnen zijn, geen element was waarmede rekening moest gehouden worden bij de beoordeling van de arbeidsongeschiktheid van de betrokkene. Zie ook Arbh. Brussel, 5 november 1971, A.R. 1113, onuitg. Wat betreft het in aanmerking nemen van de beroepen, zie Arbh. Luik, 10 februari 1971, *J.T.T.*, 1971, 221; Commissie van beroep, 6 januari 1966, *Informatieblad R.I.Z.I.V.*, 6/1967, bijvoegsel rechtspraak, II/12.01.01.05.02; Arbh. Brussel, 7 februari 1974, A.R. 3433, onuitg.; Arbrb. Brussel, 14 maart 1974, *J.T.T.*, 1974, 171; Arbrb. Charleroi, 26 januari 1971, *J.T.T.*, 1971, 203; Arbrb. Doornik, 26 november 1971, A.R. 1109, onuitg.; Arbrb. Luik, 5 januari 1971, *J. Liège*, 1970-1971, 246; Arbrb. Verviers, 15 maart 1971, A.R. V/47/1970, onuitg.

⁴¹ Na één jaar ongeschiktheid begint de invaliditeit (art. 50 van de Wet van 9 augustus 1963, gewijzigd bij de Wet van 27 juni 1969); voordien gaat het om primaire ongeschiktheid (art. 46). Dat onderscheid heeft wel belang, onder meer:

- voor de hoegrootheid van het bedrag der uitkeringen (artt. 225, eerste lid, en 226 van het K.B. van 4 november 1963, gewijzigd bij K.B. van 19 juli 1971 en 26 juni 1973, en art. 50, lid 5, van de Wet van 9 augustus 1963, gewijzigd bij de Wet van 24 december 1963).

- voor de aanwijzing van de organen, bevoegd om de staat van arbeidsongeschiktheid te erkennen of te ontkennen (artt. 48, 48bis en 51 van de Wet van 9 augustus 1963, gewijzigd bij de Wet van 27 juni 1969).

- voor de toekenning van de minimumuitkering van gewezen regelmatige werknemers, die invalide geworden zijn (art. 50, vierde lid, van de Wet van 9 augustus 1963, gewijzigd bij de Wet van 27 juni 1969).

- voor de ontkenning van het recht op de uitkeringen aan de verzekerden die aanspraak hebben op het mijnwerkersinvaliditeitspensioen (art. 50, derde lid).

In de *regeling voor zelfstandigen* daarentegen staat de omschrijving van het arbeidsvermogen in functie van het ongeschiktheidstijdvak waarin de betrokkene zich bevindt⁴².

Voor de erkenning van de primaire ongeschiktheid⁴³ is vereist dat hij, wegens letsels of functionele stoornissen, een einde heeft moeten maken aan het volbrengen van de taken die verband hielden met de beroepsbezigheid die hij laatstelijk als zelfstandige had; ook mag hij geen andere beroepsactiviteit uitoefenen noch als zelfstandige of als helper, noch in een andere hoedanigheid⁴⁴. In het tijdvak van invaliditeit⁴⁵ moet de zelfstandige bovendien ongeschikt zijn tot onverschillig welke beroepswerkzaamheid die hem billijkerwijze zou kunnen opgelegd worden, rekening houdende inzonderheid met zijn stand, zijn gezondheidstoestand en zijn beroepsopleiding; heeft hij die opleiding gekregen gedurende een tijdvak van herscholing, dan wordt ook daarmee rekening gehouden⁴⁶.

In deze regeling wordt een forfaitaire vergoeding verkozen boven een uitkering waarvan het bedrag in verhouding staat tot de vermindering van het vermo-

gen tot verdienen of met het geleden inkomenverlies. Het is immers veelal onmogelijk de concrete weerslag van de arbeidsongeschiktheid weer te vinden in een vergelijking van de inkomsten die vóór, respectievelijk tijdens de ongeschiktheid werden verkregen. Die weerslag verschilt trouwens volgens de aard van de persoonlijke activiteit van de zelfstandige⁴⁷.

9. Opdat een *mijnwerker* aanspraak zou kunnen maken op een *invaliditeitspensioen*⁴⁸ moet hij effectief het werk in de mijnondernemingen hebben stopgezet en dit ten gevolge van een ziekte die hem ongeschikt maakt voor een normale arbeid, hetzij in de ondergrond, hetzij in de boven- en ondergrond, naargelang het geval⁴⁹. Bovendien moet hij alle andere dan bij de reglementering bepaalde toegelaten beroepsarbeid hebben gestaakt⁵⁰.

10. Ofschoon zij anders wordt geformuleerd, verschilt de omschrijving van de arbeidsongeschiktheid in de wetgeving betreffende de *ziekte- en invaliditeitsverzekering voor zeevarenden* onder Belgische vlag⁵¹ niet wezenlijk van de in het algemeen stelsel gebezigde bepaling⁵².

11. In het raam van de wet betreffende de *overzeese sociale zekerheid* wordt, onder bepaalde voorwaarden, een maandelijks toelage en eventueel een bijkomende toelage toegekend⁵³ aan de verzekerde die ten gevolge van een ziekte of van een ongeval ander dan een arbeidsongeval niet in staat is door zijn werk in zijn behoeften te voorzien⁵⁴. De toelage is in be-

⁴² Het verschil tussen de tijdvakken is ook van belang met het oog op de aanduiding van de dienst die bevoegd is om het begin, het voortduren, het wederoptreden, de duur en het einde van de arbeidsongeschiktheid vast te stellen (artt. 59 en 62 van het K.B. van 20 juli 1971 houdende instelling van een verzekering tegen arbeidsongeschiktheid ten voordele van de zelfstandigen) en de vaststelling van het bedrag der uitkering (artt. 9 en 10 van hetzelfde K.B., respectievelijk gewijzigd bij K.B. van 16 januari 1974 en 28 december 1971).

⁴³ Dit tijdvak van 12 maanden omvat een niet-vergoedbare periode, nl. de eerste drie maanden van de arbeidsongeschiktheid, en een vergoedbare periode, nl. de volgende negen maanden (art. 7, lid 1, van het K.B. van 20 juli 1971, gewijzigd bij K.B. van 16 januari 1974).

⁴⁴ Art. 19 van vermeld K.B. van 29 juli 1971. Elke beroepsactiviteit moet door de zelfstandige worden stopgezet (Arbrb. Luik, 17 mei 1973, *Informatieblad R.I.Z.I.V.*, 1973, 462; Arbrb. Namen, 28 juni 1972, A.R. 3374, onuitg.).

Het feit dat het bedrijf nog voortgezet wordt op naam van de zelfstandige heeft ter zake geen belang (Arbh. Brussel, 4 december 1972, A.R. 3036, onuitg.; Arbrb. Gent, 22 juni 1972, *R.W.*, 1972-73, 1587; Arbrb. Neufchâteau, 2 maart 1973, A.R. 1421, onuitg.). Het Arbeidshof te Luik (25 juni 1973, A.R. 390/72, onuitg.) erkende de arbeidsongeschiktheid van een zelfstandige schrijnwerker, die zijn lichamelijke arbeidstaken moest onderbreken en daarvoor een werkmans moest in dienst nemen, hoewel hij het zeer bijkomstig administratief en financieel beheer van zijn onderneming verder waarnam. Gelijkaardige beslissingen werden door het Arbeidshof te Brussel (4 december 1972, A.R. 3036 en 6 november 1972, A.R. 3105, beide onuitg.) gewezen respectievelijk betreffende een bierhandelaar, die het beheer van zijn kleine handelszaak kon voortzetten o.a. door richtlijnen aan zijn zoon te geven, en betreffende een landbouwer, die door het besturen van een tractor nog een beperkte hulp kon bieden bij het uitoefenen van zijn bedrijf.

⁴⁵ Dit vangt aan wanneer het tijdvak van primaire vergoedbare ongeschiktheid verstreken is (art. 7 van het K.B. van 20 juli 1971).

⁴⁶ Art. 20 van het K.B. van 20 juli 1971.

⁴⁷ Zie het verslag aan de Koning dat het K.B. van 20 juli 1971 voorafgaat.

Het is het verband tussen de gezondheidstoestand en het stopzetten van de taken, die tot de zelfstandige activiteit behoren, dat doorslaggevend is (Arbh. Brussel, 5 maart 1973, A.R. 3311, onuitg.).

⁴⁸ Hij moet een bepaald aantal dienstjaren in de mijnondernemingen bewijzen om recht te hebben op het invaliditeitspensioen (artt. 1, § 2, en 2, § 1, 5, van het K.B. van 19 november 1970 betreffende het invaliditeitspensioenstelsel voor de mijnwerkers).

⁴⁹ Art. 1, § 1 en § 4, lid 2, en art. 2, § 1-1°, van het K.B. van 19 november 1970.

⁵⁰ Art. 13 van hetzelfde K.B., gewijzigd bij K.B. van 11 augustus 1972.

⁵¹ Art. 109 van het K.B. van 24 oktober 1936 houdende wijziging en samenordering van de statuten der Hulp- en Voorzorgskas voor zeevarenden onder Belgische vlag, gewijzigd bij K.B. van 10 maart 1964.

⁵² Het bedrag der vergoedingen wordt echter enigszins anders vastgesteld; zie de meermaals gewijzigde artt. 88 en 93 van het K.B. van 24 oktober 1936.

⁵³ Art. 35, § 1, van de Wet van 17 juli 1963 betreffende de overzeese sociale zekerheid.

⁵⁴ Art. 36, § 1, van de Wet van 17 juli 1963. De ziekte of het ongeval moet zich voordoen in de loop van een periode van deelname aan de verzekering of in de loop van de door de algemene ziekte- en invaliditeitswetgeving opgelegde wachttijd, die een aanvang neemt binnen een termijn van dertig dagen vanaf het einde der deelname aan de verzekering der overzeese sociale zekerheid (art. 29).

ginsel slechts verschuldigd voor zover haar bedrag dat van het eventueel beroepsinkomen overschrijdt⁵⁵.

12. Buiten het uitgebreid domein van de traditionele maatschappelijke zekerheid, zijn er andere sectoren dan die van de ziekte en invaliditeit die de werkincapaciteit van de werknemer, de zelfstandige of van de personen die te hunnen laste zijn, in aanmerking nemen.

Vaak ontbreekt echter elke wettelijke omschrijving van die ongeschiktheid⁵⁶. Sommige regelingen bezigen een eigen begrip⁵⁷, terwijl andere verwijzen hetzij naar de bepaling inzake tegemoetkomingen aan minder-validen⁵⁸, hetzij naar de ziekte- en invaliditeitswetgeving⁵⁹.

13. Voor het *toekennen van tegemoetkomingen aan minder-validen* is vereist dat de personen, die behoren tot een van de aangewezen categorieën, getroffen zijn door een blijvende arbeidsongeschiktheid van ten minste 30 pct. of van 100 pct. naargelang het de gewone⁶⁰ of de bijzondere tegemoetkoming⁶¹ betreft. Die percentages zijn eveneens toepasselijk wanneer die uitkeringen door de aanvullende tegemoetkoming worden vervangen⁶².

⁵⁵ Er wordt ook rekening gehouden met de prestaties, toegerekend door de sociale zekerheid der werknemers of ten laste van het pensioenfonds en van het solidariteits- en perequatiefonds (art. 36). Wel kan gedurende ten hoogste één jaar een van dit principe afwijkende maatregel worden getroffen ten gunste van de invaliden die, met het oog op een versnelde herscholing, de arbeid hervatten vóór hun algehele genezing (art. 36, § 1, lid 2).

⁵⁶ Bijvoorbeeld art. 141, laatste lid, van het K.B. van 20 december 1963 betreffende arbeidsvoorziening en werkloosheid, gewijzigd bij K.B. van 11 september 1969.

⁵⁷ Zie o.m.: art. 37 van het M.B. van 4 juni 1964 inzake werkloosheid; artt. 47 (gewijzigd bij K.B. van 5 oktober 1973), 62, § 3, eerste lid, 1°, c (gewijzigd bij K.B. van 18 april 1969) en 63-1° (gewijzigd bij K.B. van 10 november 1967) van de bij K.B. van 19 december 1939 gecoördineerde wetten betreffende de kinderbijslagen voor loonarbeiders en het K.B. van 18 december 1973 tot bepaling van de wijze waarop de ongeschiktheid van sommige personen wordt vastgesteld voor de toepassing van die wetten.

⁵⁸ Art. 34, § 1, D, van het K.B. van 21 december 1967 tot vaststelling van het algemeen reglement betreffende het rust- en overlevingspensioen voor werknemers; art. 56 *quinquies*, van de in noot 57 vermelde gecoördineerde wetten.

⁵⁹ Zie o.m. art. 142, § 1, van het K.B. van 20 december 1963 betreffende de arbeidsvoorziening en werkloosheid; art. 56, § 1, 2°, 3° en 4°, en § 2, 2° tot en met 5°, van de bij K.B. van 19 december 1939 gecoördineerde wetten betreffende de kinderbijslagen voor loonarbeiders.

⁶⁰ Art. 4, 4°, van de Wet van 27 juni 1969 betreffende het toekennen van tegemoetkomingen aan minder-validen.

⁶¹ Art. 10, 3°, van de Wet van 27 juni 1969. Het percentage kan echter door de Koning bij een in Ministerraad overlegd besluit worden verlaagd (art. 13, 2°).

⁶² De gewone of bijzondere tegemoetkoming, tot verkrijging waarvan de aanvrager de minimumleeftijd respectievelijk van 14 jaar en van 25 jaar moet bereikt hebben, wordt door een aanvullende tegemoetkoming vervangen vanaf de eerste dag van de maand volgend op de zestigste of vijfen-

De schatting van de incapaciteit geschiedt overeenkomstig een medische handleiding⁶³. Deze "beoogt de vaststelling van de bestendige arbeidsongeschiktheidsgraad van de aanvrager zonder een bepaald beroep in acht te nemen. De expertise is uitsluitend verbonden aan de schatting van de invloed der onvolwaardigheid op de functie zelf met uitsluiting van elke professionele, sociale, psychologische of andere beschouwing. De psychische onvolwaardigheid vooral, welke vaak met de fysieke ongeschiktheid gepaard gaat, mag als schattingsfactor niet gelden"⁶⁴.

Die handleiding is nochtans niet van toepassing op het toewijzen van de bijzondere tegemoetkoming; de daarvoor vereiste blijvende arbeidsongeschiktheid van 100 pct. kan derhalve op een andere wijze worden geschat.

Het bedrag van de gewone tegemoetkoming of, in voorkomend geval, van de aanvullende tegemoetkoming wordt in beginsel vastgesteld op grond van het percentage van blijvende ongeschiktheid van de minder-valide⁶⁵ ⁶⁷, terwijl een vast bedrag is vastgesteld voor de bijzondere tegemoetkoming of de aanvullende tegemoetkoming die haar vervangt⁶⁶ ⁶⁷.

14. De *wetgeving betreffende de sociale reclasering van de minder-validen* is toepasselijk op de personen, wier mogelijkheden van tewerkstelling werkelijk beperkt zijn wegens een ontoereikendheid of een vermindering van hun lichamelijke of geestelijke ge-

zestigste verjaardag van de minder-valide, naargelang het een vrouw of een man betreft, of vanaf de eerste dag van de maand vanaf welke het recht op een rust- of overlevingspensioen kan ontstaan (art. 7, 1°, gewijzigd bij de Wet van 6 juli 1973).

⁶³ Art. 24, § 2, en het M.B. van 24 maart 1970 tot goedkeuring van de medische handleiding tot schatting van de arbeidsongeschiktheden die recht geven op de gewone en aanvullende tegemoetkomingen aan minder-validen en zijn bijlage, die verwijst naar het meermaals gewijzigde M.B. van 19 maart 1959 tot goedkeuring van de medische handleiding der schatting van de ongeschiktheden die recht geven op de tegemoetkoming voor de gebrekkigen, verminkten, blinden, doven en stommen, en de bijlage ervan.

⁶⁴ Zie laatst vermelde bijlage, nr. II, medische expertise, A.

⁶⁵ Artt. 5 en 8, § 1, van de Wet van 27 juni 1969 (gewijzigd bij de Wet van 6 juli 1973), en art. 33 van het K.B. van 17 november 1969, gewijzigd bij K.B. van 27 december 1973.

⁶⁶ Artt. 11 en 13 van de Wet van 27 juni 1969 en art. 3 van het K.B. van 27 december 1973. Dit vast bedrag wordt in bepaalde gevallen verhoogd. Eveneens vast is het bedrag van de tegemoetkoming voor hulp van derde, met dien verstande dat het verschilt naargelang van de categorie waartoe de minder-valide behoort (art. 43bis, § 2, van het K.B. van 17 november 1969, gewijzigd bij K.B. van 10 juli 1973).

⁶⁷ Al deze bedragen worden in algemene regel verminderd met het gedeelte van de bestaansmiddelen dat een door de Koning vastgestelde som overschrijdt of met het volledig of gedeeltelijk bedrag van andere in de wetgeving opgesomde prestaties (artt. 2, § 4, 4-5°, 5, 7, 8, 10, 11 en 12 van de Wet van 27 juni 1969, gewijzigd bij de Wet van 6 juli 1973, en hoofdstuk III, afdeling 3, van het K.B. van 17 november 1969, meermaals gewijzigd).

schiktheid met ten minste 30 pct., respectievelijk 20 pct.⁶⁸. De berekening geschiedt op grond van de "Officiële Belgische schaal tot vaststelling van de graad van invaliditeit"⁶⁹ en van een andere medische handling tot schatting van blijvende arbeidsongeschiktheden⁷⁰, of nog volgens het percentage bepaald bij een rechterlijke of administratieve beslissing m.b.t. de toekenning van een pensioen, uitkering of vergoeding. Wanneer die officiële schaal en die handling een verschillend percentage vaststellen voor dezelfde invaliditeit, wordt het hoogste cijfer in aanmerking genomen. Ingeval dit cijfer, hoewel vastgesteld volgens de aangehaalde regelen, niet overeenkomt met de werkelijke mogelijkheden van tewerkstelling en tevens lager is dan 30 pct., respectievelijk 20 pct., wordt het percentage vastgesteld met inachtneming van de vermindering van de reële tewerkstellingskansen die uit de ongeschiktheid voortvloeien⁷¹.

15. Op te merken valt dat meerdere wetten die tot het *Arbeidsrecht* behoren, de schorsing van het dienstverhuuringscontract tijdens de arbeidsongeschiktheid van de werknemer⁷² opleggen en doorgaans de werkgever verplichten tot het betalen van het normale loon⁷³ of van een gedeelte ervan gedurende een be-

paalde periode⁷⁴. Meestal kan de werkgever een geneesheer ernede belasten het reële karakter van die incapaciteit na te gaan⁷⁵, d.i. de onmogelijkheid waarin de werknemer verkeert om dezelfde arbeidsprestaties, die hij ten gevolge van ziekte of ongeval heeft moeten stopzetten, nog verder te verrichten⁷⁶. Sommige wetten bepalen⁷⁷ dat de Koning, na advies van het bevoegde paritair comité, een scheidsrechterlijke procedure kan instellen om de geschillen van medische aard te beslechten welke rijzen tussen de geneesheer van de werknemer en de door de werkgever gemachtigde en betaalde arts⁷⁸.

16. Tenslotte kan nog aangestipt worden dat de graad van invaliditeit, voortvloeiend uit lichaamsgebreken die aanleiding geven tot een *vergoedingspensioen*⁷⁹ of tot een *herstelpensioen*⁸⁰, geschat wordt overeenkomstig de officiële Belgische invaliditeits-schaal⁸¹ zonder inachtneming van de aard van het door de getroffen uitgeoefende beroep.

Die invaliditeit moet ten minste 10 pct. bereiken en wordt boven dit cijfer afgerond tot het onmiddellijk hoger veelvoud van vijf⁸².

⁶⁸ Art. 1 van de Wet van 16 april 1963 betreffende de sociale reclassering van de minder-validen. Voordelen worden ook verstrekt aan nog schoolplichtige minderjarigen; daar hun tewerkstelling verboden is, komt het onthutsend voor dat ook hun ongeschiktheid wordt geraamd rekening houdend met de mogelijkheden van tewerkstelling.

⁶⁹ Uitgegeven door het Ministerie van Volksgezondheid en van het Gezin.

⁷⁰ Zie het reeds in noot 63 vermelde M.B. van 19 maart 1959.

⁷¹ Art. 7 van het K.B. van 5 juli 1963 betreffende de sociale reclassering van de minder-validen.

⁷² Zie art. 28bis, a), van de Wet van 10 maart 1900 op de arbeidsovereenkomst, gewijzigd bij de Wet van 4 maart 1954; art. 9, § 1, van de Wetten betreffende het bediendencontract gecoördineerd op 20 juli 1955, gewijzigd bij de Wet van 10 december 1962; art. 1 van de Wet van 30 juli 1963 tot instelling van het statuut der handelsvertegenwoordigers, ingevolge de verwijzing naar vermelde wetten betreffende het bediendencontract; art. 22 van de Wet van 22 april 1970 betreffende de arbeidsovereenkomst voor dienstboden; art. 1 van de Wet van 9 juni 1970 betreffende de tewerkstelling van studenten ingevolge de verwijzing naar voormelde Wet van 10 maart 1900 en naar de wetten betreffende het bediendencontract; art. 78 en volgende van de Wet van 5 juni 1928 houdende regeling van de arbeidsovereenkomst wegens scheepsdienst; art. 25quater, § 5, van de Wet van 1 april 1936 op de arbeidsovereenkomst wegens dienst op binnenschepen, gewijzigd bij de Wetten van 10 december 1962 en 21 november 1969.

⁷³ Zie art. 28bis, bbis, van voormelde Wet van 10 maart 1900, gewijzigd bij de Wet van 24 december 1963 en bij K.B. van 17 juli 1972; art. 19, §§ 1, 3 en 4, van de Wetten betreffende het bediendencontract, gewijzigd bij de Wetten van 10 december 1962 en 21 november 1969; art. 22, lid 2, van voormelde Wet van 22 april 1970; artt. 83 en 84 van de Wet van 5 juni 1928; art. 25ter van de Wet van 1 april 1936, gewijzigd bij de Wet van 24 december 1963 en bij K.B. van 17 juli 1972.

⁷⁴ Zie art. 29 van de Wet van 10 maart 1900, gewijzigd bij de Wetten van 10 december 1962 en 21 november 1969; art. 10, §§ 2, 3 en 4, van de Wetten betreffende het bediendencontract, gewijzigd bij de Wetten van 10 december 1962, 24 december 1963 en 21 december 1969 en bij K.B. van 17 juli 1962; art. 25quater, §§ 1, 2 en 3, van de Wet van 1 april 1936, gewijzigd bij de Wetten van 10 december 1962 en 21 november 1969; art. 83 van de Wet van 5 juni 1928.

⁷⁵ Art. 29bis van de Wet van 10 maart 1900, gewijzigd bij de Wetten van 10 december 1962 en 21 november 1969; art. 9, § 2, van de Wetten betreffende het bediendencontract, gewijzigd bij de Wetten van 10 december 1962 en 21 november 1969; art. 25quater, § 5, van de Wet van 1 april 1936.

⁷⁶ Volgens art. 9, § 1, van de Wetten betreffende het bediendencontract is de arbeidsongeschiktheid van de bediende de onmogelijkheid om zijn werk te verrichten ten gevolge van ziekte of ongeval. Dat is eveneens zo voor de dienstbode (art. 22 van de Wet van 24 april 1970) en voor de werknemer op een binnenschip (art. 25quater, § 5, lid 1, van de Wet van 1 april 1936).

⁷⁷ Zie de in noot 75 vermelde artikelen.

⁷⁸ Dit gebeurde reeds bij het K.B. van 29 juni 1965 tot invoering van een scheidsrechterlijke procedure voor de geschillen van medische aard welke oprijzen tussen de geneesheer van de werkmans en de door de werkgever gemachtigde en betaalde geneesheer in de textielnijverheid uit het arrondissement Verviers, met uitzondering van de ondernemingen welke in de kantons Eupen, Malmédy en Sankt-Vith zijn gevestigd.

⁷⁹ De bij Besluit van de Regent van 5 oktober 1948 gecoördineerde Wetten op de vergoedingspensioenen.

⁸⁰ Wet van 15 maart 1954 betreffende herstelpensioenen voor de burgerlijke slachtoffers van de oorlog 1940-1945 en hun rechthebbenden.

⁸¹ Goedgekeurd bij Besluit van de Regent van 12 februari 1946, gewijzigd bij K.B. van 3 mei 1967, 31 mei 1968, 18 november 1970 en 9 november 1973.

⁸² Art. 10 van de gecoördineerde Wetten op de vergoedingspensioenen en art. 6 van de Wet op de herstelpensioenen. In de gevallen en onder de voorwaarden bij die wetgevingen bepaald, kan de pensioengerechtigde ook nog het

II. VERGELIJKEND ONDERZOEK

17. Wanneer men de onderscheiden betekenissen van het begrip "arbeidsongeschiktheid" in de besproken regelingen vergelijkt, vallen belangrijke verschillpunten op; soms is er zelfs geen sprake meer van een eigenlijke *arbeidsongeschiktheid*.

18. Wat de *aard van de onbekwaamheid* betreft, gaat het in de wetten betreffende de arbeidsongevallen, de beroepsziekten, de ziekte en invaliditeit van werknemers en zeevarenden, de overzeese sociale zekerheid evenals in het burgerlijk recht om een *economisch begrip*, aangezien hoofdzakelijk het verlies of de vermindering van het vermogen tot verdienen wordt bedoeld.

Daarentegen wordt een eerder *functionele* arbeidsongeschiktheid bedoeld in de verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering voor zelfstandigen, de invaliditeit van mijnwerkers alsook in het arbeidsrecht. Wat immers ter zake in aanmerking komt is het onvermogen om de fysieke en mentale handelingen of bewerkingen te verrichten die de uitoefening van een refer-teberoep of meerdere refer-teberoepen vergt. Dit geldt eveneens in het bijzonder geval van de onbekwaamheid ten belope van minstens 50 pct. bij hervatting van een vooraf toegelaten arbeid, waarin de regeling ziekte en invaliditeit voor werknemers voorziet alsook, in beginsel, voor de reclassering van minder-validen; tenzij wanneer toepassing wordt gemaakt van de officiële Belgische schaal en van de verplichte medische handleiding.

Evenals in de wetgevingen op de vergoedings- en herstelpensioenen is het een *psychofysieke* incapaciteit, en niet een *arbeidsongeschiktheid*, die de tegemoetkomingen aan de minder-validen ten grondslag ligt, behalve wellicht wanneer het gaat om de onbekwaamheid van 100 pct. die recht geeft op de bijzondere tegemoetkoming en die niet overeenkomstig de medische handleiding wordt geschat.

19. Bij het beoordelen van de incapaciteit wordt acht geslagen op *één enkel beroep* – dat van de betrokkene – in de verplichte verzekering betreffende de ziekte en invaliditeit voor werknemers en zeevarenden, mits de oorzakelijke aandoening voor een gunstig verloop of voor genezing vatbaar is binnen een tamelijk korte tijdspanne. Zo ook in de ziekte- en invaliditeitsregeling voor zelfstandigen (doch slechts tijdens het eerste jaar van de ongeschiktheid), in de mijnwerkersinvaliditeitswet, in het arbeidsrecht en in het burgerlijk recht, in geval van tijdelijke ongeschiktheid. Hetzelfde geldt voor de tijdelijke onbekwaam-

heid die het gevolg is van een arbeidsongeval of een beroepsziekte⁸³, met dien verstande dat, buiten het oorspronkelijk beroep van de betrokkene, eventueel ook rekening moet worden gehouden met het hem voorlopig aangeboden of schriftelijk toegezegd beroep.

Voor de toepassing van de twee laatstvermelde wetgevingen alsook op burgerrechtelijk vlak, gebeurt de beoordeling van een blijvende ongeschiktheid in functie van de *algemene arbeidsmarkt*. Deze wordt echter niet opgevat in haar absolute betekenis, maar wordt eerder geïndividualiseerd; de beroepen die, getit op de sociale status van de belanghebbende, billijkerwijze niet als voor hem passend kunnen worden aangemerkt, worden immers buiten beschouwing gelaten. Hetzelfde geldt voor de zelfstandigen, na verloop van een jaar incapaciteit.

De stelsels inzake ziekte en invaliditeit voor werknemers en zeevarenden verwijzen niet naar de algemene arbeidsmarkt, maar naar meer *beperkte groepen van beroepen*, ingeval de oorzakelijke aandoening niet voor een gunstig verloop of genezing vatbaar is; het zijn beroepen waartoe de arbeid behoorde die zowel laatstelijk als voorheen door de betrokkene werd uitgeoefend of waartoe de verschillende werkzaamheden behoren die hij zou kunnen uitoefenen uit hoofde van zijn beroepsopleiding, met inbegrip van de nieuwe opleiding die hij heeft gekregen tijdens een periode van herscholing.

Tenslotte, voor de tegemoetkomingen aan de minder-validen, de vergoedings- en herstelpensioenen en de reclassering van de minder-validen wordt de ongeschiktheid *niet* beoordeeld in functie van enig beroep, wanneer de ontoereikendheid of de vermindering van de lichamelijke geschiktheid wordt vastgesteld volgens een verplichte schaal. De laatst vermelde wet verwijst echter blijkbaar naar de algemene arbeidsmarkt in het bijzonder geval waarin het percentage van het onvermogen om te werken mag bepaald worden met inachtneming van de vermindering van de werkelijke mogelijkheden van tewerkstelling⁸⁴.

20. In de onderscheiden ongeschiktheidsramingen wordt de gesteldheid van de belanghebbende meestal vergeleken met zijn eigen toestand vóór de incapaciteit. Uitzonderingen daarop zijn de ziekte- en invaliditeitsregelingen voor werknemers en zeevarenden, die de vergelijking maken met een persoon van dezelfde stand en met dezelfde opleiding als de belanghebbende. Wanneer de raming volgens een bepaalde schaal moet gebeuren, zijn dergelijke vergelijkingen uiteraard uitgesloten.

genot krijgen van een bijzondere vergoeding voor hulp van een derde persoon, van een amputatievergoeding en van een jaarlijkse vergoeding wegens welbepaalde lichamelijke gebreken (art. 12 van de Wetten op de vergoedingspensioenen en art. 10 van de Wet op de herstelpensioenen).

⁸³ Uitgezonderd de tijdelijke ongeschiktheid ingevolge beroepsziekte na het eerste jaar.

⁸⁴ Bij verwijzing naar de algemene arbeidsmarkt kan er worden geoordeeld dat het gaat om een algemene arbeidsongeschiktheid, in tegenstelling met de beroepsincapaciteit in geval van verwijzing naar een bijzondere werkzaamheid.

21. De *schattingmethode* wordt soms bij schalen opgelegd, namelijk door de wetten betreffende de herstel- en vergoedingspensioenen, de tegemoetkomingen aan minder-validen (uitgezonderd voor de blijvende arbeidsongeschiktheid van 100 pct.) en de reclasering van minder-validen (behoudens in een bijzonder geval)⁸⁵. Voor de toepassing van de andere wetgevingen die geen of slechts een vage evaluatiemethode aanduiden, houdt de rechtspraak rekening met de functionele gebreken van de belanghebbende, zijn geslacht en zijn leeftijd. Voor de raming van blijvende of langdurige ongeschiktheden, wordt bovendien acht geslagen op zijn intellectuele en professionele vorming, zijn sociale status, zijn revalidatie- en herscholingsmogelijkheden, zijn aanpassingsvermogen en tenslotte de mogelijkheid om zijn resterende arbeidsgeschiktheid nog effectief in zijn streek te benutten.

22. Het toekennen van een vergoeding vereist vaak een *minimumgraad van incapaciteit*: 66 pct., uitzonderlijk 50 pct. in de verplichte ziekte- en invaliditeitsstelsels voor werknemers en zeevarenden; 30 of 100 pct. in de wet betreffende de tegemoetkomingen aan minder-validen, naargelang de aard van de vergoeding; 30 of 20 pct. inzake reclasering van minder-validen volgens de aard van de ingeroepen onbekwaamheid; 10 pct. door de regels aangaande de vergoedings- en herstelpensioenen.

Die vereiste bestaat echter niet in de wetten inzake arbeidsongevallen en beroepsziekten, evenmin als voor de toepassing van de burgerrechtelijke regels; de geringste ongeschiktheid kan in die gevallen dus tot vergoeding aanleiding geven.

Tenslotte zijn er die wetgevingen die enkel een volledige arbeidsonderbreking tengevolge van ziekte of ongeval vergoeden.

III. NADELEN VAN HET GEBREK AAN EENVORMIGHEID

23. Het begrip zelf van de arbeidsongeschiktheid evenals haar vergoedingsmodaliteiten worden in ons recht onoverzichtelijk ten gevolge van de onderstreepte verschillen. Dit leidt tot verwarring, zowel bij de rechtspractici als bij de deskundigen, en geeft tevens aanleiding tot een ongelijke behandeling van de betrokkenen naargelang de aard van de incapaciteit, haar oorzaken en het tijdstip van haar ontstaan.

Zo heeft de werknemer die arbeidsongeschikt wordt ten gevolge van een val thuis, recht, volgens de ziekte- en invaliditeitsregeling, op een vergoeding voor pri-

maire ongeschiktheid ten belope van 60 pct. van een geplafonneerd loon, terwijl dezelfde incapaciteit, ten gevolge van een val in een werkplaats, vergoed wordt op grond van de arbeidsongevallenwet met inachtneming van het reële loon, waarvan het maximumbedrag hoger ligt dan in de ziekte- en invaliditeitsregeling.

24. Het bestaan van uiteenlopende diensten brengt dikwijls tegenstrijdige beslissingen teweeg en is niet zelden oorzaak van nutteloos herhaalde geneeskundige onderzoeken, de veelvuldige administratieve formaliteiten nog daargelaten.

Wanneer een mijnwerker een langdurige arbeidsongeschiktheid ondergaat ten gevolge van pneumoconiose moet hij niet alleen zijn werkgever, de adviseerende geneesheer van het ziekenfonds, het Nationaal Pensioenfonds voor mijnwerkers en het Fonds voor de Beroepsziekten van het werkverlet in kennis stellen, maar al die personen en diensten kunnen medische onderzoeken gelasten.

25. Wanneer men weet dat de verscheidene wetgevingen na en naast elkaar zijn ontstaan volgens de sociale behoeften en de financiële mogelijkheden van het ogenblik, en dat de uitvoering ervan werd toevertrouwd aan onderscheiden diensten en instellingen (ministeries, parastatale en private instellingen), is het duidelijk hoe die onoverzichtelijkheid is ontstaan, doch het rechtvaardigt alleszins geen berusting in die verwarrende verscheidenheid.

De noodzaak om in de praktijk tot meer eenvoudigheid te komen wordt trouwens steeds scherper aangevoeld. Wellicht is de bekommernis om de beroepsreclasseering van een groter aantal minder-geschikten in een tijdperk van snellere ontwikkeling der industrialisatie daaraan niet vreemd. In elk geval moeten de concrete mogelijkheid van hun wederopneming in het actieve leven en de uitslagen die men van hun inspanningen nog kan verwachten, uiterst zorgvuldig en voorzichtig worden geraamd. De erkenning van het recht op tegemoetkoming in de beroepsreclasseering hangt er immers van af, terwijl een onjuiste schatting van de overblijvende arbeidsmogelijkheden tevens een weerslag kan hebben op de verhoopte reclasseering⁸⁶.

IV. VERGELIJKEND RECHT

26. Wanneer men het sociaal recht van onze buurlanden overziet, constateert men hetzelfde gemis aan

⁸⁵ Namelijk wanneer het percentage der ongeschiktheid vastgesteld wordt met inachtneming van de vermindering van de werkelijke mogelijkheden van tewerkstelling, d.i. ingeval het percentage van de vermindering, vastgesteld volgens de schalen, lager is dan 30 pct. (lichamelijke geschiktheid) of 20 pct. (geestelijke geschiktheid) en tevens niet overeenstemt met de werkelijke mogelijkheden van tewerkstelling.

⁸⁶ Dr. VANDENDRIESCHE, "Sociale voorzieningen bij arbeidsongeschiktheid", *Leiding*, 3/1973, 137; Dr. LEBEER, "Medische problemen van de arbeidsongeschiktheidsverzekering", *Problemen van de ziekte-uitkeringsverzekering*, 1971, 230 tot 233; Dr. SPRINGER, "Rapport sur l'unification des bases d'évaluation de la capacité de gain", Association internationale de la sécurité sociale, XIIIe assemblée générale, Londen 12-22 mei 1958, Rapport IV, 14.

inhoudelijke eenvormigheid van het begrip "arbeidsongeschiktheid", Nederland evenwel uitgezonderd⁸⁷.

27. In Frankrijk waar de vergoedingen voor *arbeidsongevallen* en *beroepsziekten* door de instellingen van de sociale zekerheid worden uitgekeerd⁸⁸, komt in de desbetreffende wetgevingen geen bepaling van de arbeidsongeschiktheid voor. Uit de voorbereidende teksten kan echter worden afgeleid dat de wetgever elke vermindering van het vermogen om een lonende arbeid te verrichten heeft willen vergoeden⁸⁹ en de rechtspraak houdt daartoe rekening met de algemene arbeidsmarkt. Raakt de onbekwaamheid alleen het eigen beroep van de getroffenene, dan wordt hij slechts als gedeeltelijk arbeidsongeschikt beschouwd. De economische waardevermindering bij blijvende incapaciteit wordt bepaald op grond van wettelijke beoordelingscriteria en van een schaal waarvan de cijfers nochtans enkel aanwijzend zijn⁹⁰. Voor de vaststelling van de rente, worden dan nog correcties op de aldus bepaalde arbeidsongeschiktheidsgraad toegepast⁹¹.

De ongeschiktheid van de werknemer in de Franse *ziektewetgeving* onderstelt dat hij in de onmogelijkheid verkeert om *zijn* arbeid nog verder uit te oefenen⁹²; principieel wordt ze dus alleen in functie van de eigen arbeid bepaald⁹³. Voor de toepassing

van de *invaliditeitsregeling* is vereist dat de toestand van het slachtoffer van een ziekte of een ongeval niet meer voor verbetering binnen een afzienbare tijd vatbaar is, met als gevolg een blijvend gebrek of een gedeeltelijke incapaciteit die de krachten van de betrokkene met twee derde vermindert⁹⁴. De invaliditeitsgraad wordt vastgesteld op grond van medische en economische criteria, maar het bedrag van de vergoeding verschilt naargelang van de categorie waarin de invalide wordt gerangschikt⁹⁵.

Tenslotte kent het Franse *ouderdomspensioenstelsel* vanaf de leeftijd van 60 jaar een pensioen toe wanneer er "inaptitude au travail" bestaat. Al ontbreekt elke definitie ervan in de basisteksten, komt dit in de praktijk overeen met het begrip "invalidité" in de invaliditeitswetgeving. Het moet echter strenger worden geïnterpreteerd omdat het ouderdomspensioen voor "inaptitude au travail" een blijvende vergoeding uitmaakt, terwijl het invaliditeitspensioen steeds een tijdelijk karakter heeft⁹⁶.

28. Er bestaat niet meer eenvormigheid in Duitsland waar de *arbeidsongevallenregeling* twee soorten vergoedingen onderscheidt. De eerste, "Verletztengeld" genaamd, wordt uitgekeerd tijdens een aanvankelijke periode van "Arbeitsunfähigkeit" in de zin van de *ziektewet*⁹⁷; het bedrag ervan wordt berekend op dezelfde basis als het "Krankengeld"⁹⁸. Daar een bepaling in de *ziektewet* zelf ontbreekt, nemen de rechtsleer en de rechtspraak over 't algemeen aan dat ie-

⁸⁷ Voor een grondige rechtsvergelijkende studie zie J. VAN STEENBERGE, *Het begrip arbeidsongeschiktheid in de sociale zekerheidswetgeving van Duitsland, Frankrijk, Nederland en België*, Eindverhandeling K.U.L., 1970.

⁸⁸ Krachtens de beslissing vastgesteld bij artikel 87 van de Ordonnantie nr. 45-2250 van 4 oktober 1945. De bestaande toestanden werden gewijzigd ingevolge de Wet nr. 46-2426 van 30 oktober 1946, die op 1 januari 1947 van kracht werd. De regelingen nopens de arbeidsongevallen en de beroepsziekten zijn thans vervat in Boek IV van de "Code de la sécurité sociale".

⁸⁹ Dalloz, *Jurisprudence générale, Recueil périodique et critique de jurisprudence, de législation et de doctrine*, 1898, 4e deel, 68-69.

⁹⁰ Art. 453 van de "Code de sécurité sociale"; P. ESPOSITO, *La réparation des accidents du travail en droit positif français - Esquisse sur les législations des pays du Marché Commun*, p. 127.

⁹¹ Krachtens dat art. 453 ontvangt de blijvende arbeidsongeschikte een rente op basis van het percentage dat vooraf wordt verminderd met de helft van het gedeelte dat 50 niet overschrijdt en vermeerderd met de helft van het gedeelte dat 50 te boven gaat. (Bijvoorbeeld: een incapaciteit van 70 pct. geeft recht op $70 - 25 (50:2) + 10 (20:2) = 55$ pct. van het basisloon). Men neemt aan dat een lage ongeschiktheidsgraad relatief minder de arbeidsmogelijkheden aantast of op het loon een minder nadelige invloed heeft, terwijl bij een hoge incapaciteit de nog overblijvende mogelijkheden veelal in feite niet meer economisch kunnen worden aangewend.

⁹² Art. 283, b), van de "Code de sécurité sociale".

⁹³ Nochtans werd reeds aangenomen dat een verzekerde die niet meer zijn gewoon werk, maar wel een lichtere arbeid kon verrichten, niet kon worden beschouwd als "se trouvant dans l'incapacité physique de reprendre le travail au sens de l'article 283 du Code de sécurité sociale" Dal-

loz, *Encyclopédie juridique, Répertoire de droit social et du travail, Assurance-maladie*, 1973, nr. 295). De ziektevergoedingen kunnen ook uitzonderlijk op grond van art. 289 worden toegekend in geval van werkhervatting (Dalloz, *op. cit.*, nrs. 296 en 296-2).

⁹⁴ Art. 305 van de "Code de sécurité sociale" en art. 2 van het Decreet nr. 60-993 van 12 september 1960, dat art. 304 van die Code wijzigd.

⁹⁵ De invaliden worden ingedeeld in drie verschillende klassen (art. 310 van de "Code de sécurité sociale"):

- invaliden die nog in staat zijn een bezoldigde arbeid te verrichten;
- invaliden die niet meer in staat zijn om welk beroep ook uit te oefenen;
- invaliden die geen beroep meer kunnen uitoefenen en daarbij nog genoodzaakt zijn de hulp van een derde persoon in te roepen voor de gewone dagelijkse handelingen.

De toestand van de invalide kan verbeteren of verslechteren, waardoor ook zijn arbeids- en verdien capaciteiten kunnen veranderen. De overgang van een klasse naar een andere kan zich dan opdringen. Het invaliditeitspensioen wordt immers steeds tijdelijk toegekend (art. 309, 318 en 319).

⁹⁶ Volgens P. L'ÉPÉE, H.J. LAZARINI, J.Y. BENTEJAC en J.M. FIAZON ("A propos de l'assurance-invalidité et de l'inaptitude de l'assurance-vieillesse de la sécurité sociale", *Annales de médecine légale*, 1964, 463) zouden de begrippen "invalidité" en "inaptitude au travail" nader tot elkaar moeten gebracht worden.

⁹⁷ Art. 560 van de "Reichsversicherungsordnung 1911".

⁹⁸ Art. 561 verwijst naar artikel 182 van dezelfde verordening.

mand "arbeitsunfähig" is, wanneer hij wegens ziekte niet in staat is zijn arbeid binnen afzienbare tijd te hervatten⁹⁹. De tweede vergoeding is de "Verletztenrente", waarop de getroffene kan aanspraak maken indien hij ten minste 20 pct. "erwerbsunfähig" is. Be-doeld wordt een vermindering van het normale vermo-gen om een loon te verdienen, in acht nemende een ruime beroepssector binnen welke billijkerwijze een arbeidsbedrijvigheid aan de betrokkene zou kunnen toegewezen worden, gelet op zijn beroepsverleden en zijn opleiding¹⁰⁰.

In de *ziekteregeling* gebeurt de raming van de on-bekwaamheid niet percentsgewijze zoals voor het toe-kennen van de "Verletztenrente"; alleen het feit of de belanghebbende al dan niet in staat is zijn vroe-ger beroep uit te oefenen is relevant¹⁰¹.

Het Duitse *invaliditeitsstelsel* maakt een onder-scheid tussen "Berufsunfähigkeit" en "Erwerbsunfä-higkeit"¹⁰². De eerste invaliditeit onderstelt dat de be-trokkene ten gevolge van ziekte, gebreken of stoornis-sen niet meer in staat is, zelfs in een ander beroep met gelijke opleidings- en bekwaamheidsvereisten, de helft van het inkomen van een gezond persoon te ver-dienen, al behoudt hij nog een zeker vermogen om renderende arbeid te verrichten¹⁰³. In de tweede cate-gorie worden degenen gerangschikt die, wegens de-zelfde oorzaken, binnen afzienbare tijd niet meer ge-regeld een winstgevende bezigheid kunnen uitoefenen die het hen mogelijk maakt een voldoende inkomen te verwerven.

29. *Nederland* kan in dit opzicht op een grotere eenvormigheid bogen sinds het in werking treden, op 1 juli 1967, van de Wet op de *arbeidsongeschiktheids-verzekering*. Deze dekt alle werknemers en de met hen gelijkgestelde personen, ongeacht of de incapaciteit uit een arbeidsongeval of een beroepsziekte voortspruit dan wel een andere oorzaak heeft¹⁰⁴. De geldelijke gevolgen van de ongeschiktheid om te werken, die ge-heel of gedeeltelijk kan zijn en waarvoor bepaalde voorwaarden zijn gesteld¹⁰⁵, worden bepaald op grond van een vergelijking tussen twee bezoldigingen: te enen dele, het loon dat de betrokkene nog zou kun-nen verdienen door het presteren van een voor hem passende arbeid, anderdeels het beroepsinkomen dat hij had kunnen genieten, ware hij gezond gebleven.

⁹⁹ PETERS, *Handbuch der Krankenversicherung*, p. 96.

¹⁰⁰ Art. 581 van de "Reichsversicherungsordnung 1911".

¹⁰¹ Art. 182 van dezelfde verordening.

¹⁰² W. GERCKE, *Prävention, Rehabilitation, Berufsunfähig-keit und Erwerbsunfähigkeit in der Rentenversicherung der Arbeiter und Angestellten für den Arzt bearbeitet*, p. 72.

¹⁰³ Art. 1246 en 1247 van de "Reichsversicherungsordnung 1911" en art. 23 en 24 van het "Angestelltenversicherungsgesetz".

¹⁰⁴ G.M.J. VELDKAMP, "De Nederlandse arbeidsonge-schiktheidsverzekering", *B.T.S.Z.*, 8/1970, 963.

¹⁰⁵ Artt. 18 en 21 van de Wet van 18 februari 1966 inzake een arbeidsongeschiktheidsverzekering.

De arbeidsongeschiktheid is onderverdeeld in zeven klassen en geeft aanleiding tot vergoeding vanaf 15 pct. Die vergoeding gaat nochtans pas in na één jaar ongeschiktheid, daar de uitkeringen tijdens dat jaar op grond van de *Ziektewet* worden gedaan.

Luidens de *Ziektewet* heeft de verzekerde recht op een uitkering wanneer hij, wegens een ziekte of een letsel, niet meer in staat is zijn laatstelijk uitge-oefende arbeid te verrichten¹⁰⁶. Ook hier werd afge-zien van elk onderscheid tussen arbeidsongeval, be-roepsziekte en andere voorvallen. Het enige verschil dat in Nederland, bij de beoordeling van de onge-schiktheid nog wordt gemaakt, betreft haar duur; daarbij wordt verwezen naar andere beroepen, wat een terugslag heeft op haar raming¹⁰⁷.

30. De grondige omvorming die in de Nederlandse wetgeving werd doorgevoerd, werd in de hand gewerkt door de geleidelijke afstand welke de arbeidsongeval-lenverzekeringen hebben genomen t.o.v. het oor-spronkelijke beginsel van het bedrijfsrisico¹⁰⁸; steeds meer stemmen gingen op om te stellen dat de arbeids-ongeschiktheid een sociaal risico is, zodat niet haar oorzaak beslissend moet zijn maar het louter feit van haar bestaan¹⁰⁹.

Die evolutie werd ook bevorderd door de geringere uiteenlopendheid van de Nederlandse wetten op dit stuk, bij vergelijking met de onze.

Zowel de Arbeidsongevallenwet als de invaliditeits-regeling waren immers van publiekrechtelijke aard: de eerste verplichtte de Staat, die van de werkgever de premie had ontvangen, tot het betalen van een schadeloosstelling, langs de Sociale Verzekeringsbank om; de tweede legde de uitkering van de invalidi-teitsrenten op aan openbare instellingen: de Raden van Arbeid.

In het eerste stelsel was, althans in de beginperiode van het verlet, een volledige incapaciteit vereist opdat de betrokkene recht zou hebben op een uitkering; het verschilte dus niet zozeer van de in de invalidi-teitswet voorgeschreven twee-derde arbeidsongeschi-ktheid.

De gedeeltelijke ongeschiktheid ten gevolge van een arbeidsongeval was vergoedbaar vanaf de 43e dag na-dat het zich had voorgedaan. In de praktijk werd aan-genomen dat ze, wanneer ze minder dan 10 pct. be-droeg, niet kon worden gemeten en dus niet voor schadeloosstelling vatbaar was¹¹⁰; vanaf 10 pct. was

¹⁰⁶ Ook wegens zwangerschap en bevalling. Art. 19 van de *Ziektewet* van 5 juni 1913, gewijzigd bij de Wet van 18 februari 1966.

¹⁰⁷ J. VAN STEENBERGE, *op. cit.*, p. 148.

¹⁰⁸ G.M.J. VELDKAMP, "Van bedrijfsrisico tot sociaal ri-sico", *Economie*, 10/1947, 457 tot 480.

¹⁰⁹ G.M.J. VELDKAMP, "De Nederlandse arbeidsonge-schiktheidsverzekering", *B.T.S.Z.*, 8/1970, 962.

¹¹⁰ J. MANNOURY, *op. cit.*, pp. 108 en 109.

ze per schijven van 5 pct., in 18 klassen ingedeeld. Bij volledige onbekwaamheid werd 80 pct. van het dagloon uitgekeerd gedurende een jaar na het ongeval, waarna de vergoeding werd verminderd tot 70 pct.

De twee-derde ongeschiktheid waarvan het toekennen van een invaliditeitsrente afhankelijk was gesteld vóór 1 januari 1963 werd teruggebracht, voor de invaliden waarvan de rechten vóór 1 juli 1967 waren erkend, op 45 pct. en werden vier invaliditeitsklassen met onderscheiden rentebedragen ingesteld¹¹¹.

De sinds 1 juli 1967 geldende wijzigingen hebben niet enkel het gemis aan eenvormigheid verholpen, die de omschrijving van de arbeidsongeschiktheid tot dan toe kenmerkte; ze kwamen ook neer op een belangrijke vereenvoudiging op het gebied van de arbeidsongeschiktheidsverzekering, daar ze in de plaats kwamen van vijf afzonderlijke wetten die in Nederland ter zake voorheen van kracht waren¹¹².

31. De nieuwe wetgeving werd nochtans niet alleen op lofbetuigingen onthaald¹¹³.

Zo werd o.m. betreurd dat de begrafenisuitkering en de vergoedingen aan nabestaanden afgeschaft werden.

Ook werd kritiek uitgeoefend op het feit dat nog twee afzonderlijke geneeskundige diensten belast zijn met de onderzoeken in het raam van de arbeidsongeschiktheidsverzekering, respectievelijk de ziekteverzekering; naar de mening van sommigen had het behoud van de medische diensten die de vroegere ziekwet inrichtte, een nauwere samenwerking met de administratie van de bedrijfsvereniging bevorderd¹¹⁴.

Er gingen tevens stemmen op om de overgang van het stelsel van ziekteverzekering naar dat van de arbeidsongeschiktheidsverzekering reeds na verloop van zes maanden i.p.v. één jaar te doen plaatsvinden; de eerste ziektefase is alsdan immers verlopen en een onderzoek naar de revalidatiemogelijkheden zou meteen bespoedigd worden¹¹⁵.

Tenslotte menen sommige auteurs dat het vrij hoog bedrag van de uitkeringen die de nieuwe wetgeving bepaalt, tot misbruiken kan leiden zoals het voorwen-

den van een ongeschiktheid of van een hogere ongeschiktheidsgraad, wat een merklijke stijging van de uitgaven en een verhoging van de verzekeringspremie tot gevolg zou hebben¹¹⁶.

V. MOGELIJKHEDEN TOT HARMONISERING VAN DE BELGISCHE WETGEVING

32. Vele nadelen die onze wetgeving nu oplevert zouden, theoretisch althans, wegvallen indien één enkele wettelijke regeling, uitgaande van één en dezelfde begripsomschrijving van de arbeidsongeschiktheid, de raming van de ongeschiktheidsgraad en de berekening van de uitkeringen eenvormig vastlegde terwijl één organisme belast werd met de vaststelling en de evaluatie van de incapaciteit.

Het spreekt vanzelf dat zulks utopisch is. Inderdaad, of de toestand waarvan men de gevolgen wil lenigen reeds bij de geboorte, vroegtijdig of op een later tijdstip is ontstaan, steeds zal de gekozen oplossing in functie staan van het doel dat onderscheidenlijk wordt nagestreefd: een schadeloosstelling in de mate van de geleden materiële en morele schade; het geheel of gedeeltelijk, forfaitair of verhoudingsgewijs behoud van het verworven inkomen of van de sociale status; een tegemoetkoming waarvan het bedrag rekening houdt met een levensminimum, met daarbij eventueel bijkomende voorzieningen ter bevordering van het morele welzijn van de minder-validen, enz.

Hoe dan ook, een meer rationele en eenvormige benadering van de problematiek der arbeidsongeschiktheid is noodzakelijk. Daartoe werd trouwens reeds aangespoord, wat betreft de arbeidsongevallen- en de ziekte- en invaliditeitsverzekering, in het advies van de Raad van State bij het ontwerp van wet waaruit de Arbeidsongevallenwet van 10 april 1971 is gegroeid¹¹⁷.

33. De actuele onoverzichtelijkheid zou reeds in enige mate worden verholpen indien werd overgegaan tot een classificatie van de begrippen "ongeschiktheid" en "arbeidsongeschiktheid" en indien men zich daarbij tevens hield aan een vaste begripsinhoud per wetgeving.

¹¹¹ Art. 4 van de Wet van 19 december 1962 (Interimwet invaliditeitsrentetrekkingen), gewijzigd bij de Wet van 14 juli 1966. De invaliditeitsklasse, die geldt voor degenen die 45 pct. maar minder dan 55 pct. invalide zijn, werd ingevoerd op 1 juli 1966.

¹¹² Nl. de Ongevallenwet, de Land- en tuinbouwongevallenwet, de Zeeongevallenwet, de Invaliditeitswet en de Mijnwerkersinvaliditeitswet.

¹¹³ Dr. A.C. DROGENDIJK, "Het ontwerp van wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering - Enkele kanttekeningen", *Geneeskundige Gids*, 23 januari 1964, p. 26.

¹¹⁴ Dr. A.C. DROGENDIJK, *op. cit.*, pp. 51 en 52; Dr. J.H.R. VAN DER PAS, "Wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering - doel en verwerkelijking, I, Stellingen en standpunten, verzekeringsgeneeskundig bezien", *Tijdschrift voor sociale geneeskunde*, 22 maart 1974, pp. 198 en 199 (stellingen 3 en 4).

¹¹⁵ Dr. A.C. DROGENDIJK, *op. cit.*, pp. 53 en 54.

¹¹⁶ Dr. J.H.R. VAN DER PAS, *op. cit.*, p. 198; J.H. PASMOOIJ, "Moet het zo of kan het ook anders? Besturing van de sociale verzekering", *Sociaal maandblad arbeid*, januari 1973, p. 17; Dr. J.A. WEIJEL, "De invloed van de sociale zekerheid in een maatschappij van overvloed op ziektegedrag", *Tijdschrift voor sociale geneeskunde*, 22 maart 1974, p. 213 stelt vast: "(...) het (systeem van de sociale zekerheid) verandert beslist het ziektegedrag en daarvoor moet betaald worden".

¹¹⁷ *Parl. Besch., Senaat*, 1969-1970, wetsontwerp nr. 328, pp. 72 tot en met 74.

Die classificatie zou een duidelijk onderscheid¹¹⁸ moeten maken tussen :

1) *de psychofysieke ongeschiktheid*, die enkel mentale en lichamelijke deficiënties op het oog heeft, zonder relatie tot arbeidsverrichtingen. Uit zulkdanige incapaciteit vloeit niet noodzakelijk een onvermogen om te werken voort. Haar raming komt neer op een kwantitatieve uitdrukking van het functioneel defect in vergelijking tot de totaliteit van de functionele waarde van een normaal gezonde mens van hetzelfde geslacht en dezelfde leeftijd als de ongeschikte. Die raming kan dikwijls gebeuren aan de hand van invaliditeitsschalen, maar is beslist moeilijker wanneer een psychische oorzaak aan het functioneel defect ten grondslag ligt ;

2) *de functionele arbeidsongeschiktheid*, voortspuitende uit de fysieke of geestelijke onmogelijkheid om de handelingen te verrichten die normaal nodig zijn om een beroep uit te oefenen. Deze incapaciteit brengt om zo te zeggen altijd een vermindering of het verlies van het vermogen om een beroepsinkomen te verkrijgen teweeg ; zelfs belet ze soms dat zulk vermogen ooit wordt verkregen ;

3) *de economische arbeidsongeschiktheid* die het door een ziekte of letsel veroorzaakt onvermogen is om lonende arbeid te verrichten. Zij is niet noodzakelijk evenredig aan de uitgebreidheid van de functionele arbeidsongeschiktheid ; in sommige stelsels wordt ze als zodanig niet vergoed.

34. Ook zouden de wetten waaraan hetzelfde begrip ten grondslag ligt, dezelfde criteria moeten toepassen voor het vaststellen van de ongeschiktheid in overeenstemmende tijdvakken. Dat die wetten onderscheiden doelen nastreven en zelfs de vergoedingen op een andere wijze berekenen, kan geen rechtvaardiging van uiteenlopende beoordelingscriteria uitmaken.

Een identieke methode van ongeschiktheidsraming zou kunnen gelden voor reglementeringen waarvan de ene elke materiële schade vergoedt, al spruit zij voort uit de geringste arbeidsincapaciteit, terwijl de andere die vergoeding afhankelijk stelt van een minimum ongeschiktheidsgraad.

Wanneer een beslissing, genomen op grond van één wetgeving, het bestaan van een ongeschiktheid en haar graad heeft vastgesteld, zou men haar een bindend karakter kunnen toekennen indien op dit stuk toepassing moet worden gemaakt van een andere re-

glementering, met dien verstande dat de voor de betrokkene gunstigste regeling in elk geval gelding zou hebben, d.i. die welke de laagste graad van incapaciteit voor vergoeding in aanmerking neemt¹¹⁹.

Zelfs wanneer het wetten betreft die aan de ongeschiktheid een verschillende begripsinhoud geven, zou in sommige gevallen een gelijkaardige regel kunnen toegepast worden ; de voorkeur zou dan bijvoorbeeld gegeven worden aan de beslissing genomen op grond van de wet die de hoogste vergoeding toekent.

35. In die gedachtengang zou kunnen worden gesteld dat het oordeel van de door de werkgever gemachtigde en betaalde geneesheer, betreffende het bestaan van de arbeidsongeschiktheid van de werknemer, de adviserende geneesheer van het ziekenfonds zal binden voor de periode tijdens welke de werkgever, volgens het arbeidsrecht, het geheel of een gedeelte van het loon moet betalen. Na deze periode zou het oordeel van de adviserende geneesheer beslissend zijn.

Daar de perioden van gewaarborgd loon echter verschillen naargelang van de toepasselijke regelingen, zou wellicht ook naar meer uniformiteit op dit stuk moeten gestreefd worden.

Het verdient echter vooral aanbeveling – inzonderheid wanneer de prognose onzeker is –, dat beide voornoemde geneesheren zich vooraf met elkaar beraden en zelfs met de huisarts in contact treden. Bij ontstentenis van dit overleg op geneeskundig vlak zouden in elk geval schikkingen moeten getroffen worden om te voorkomen dat de ongeschiktheid het voorwerp zou uitmaken, binnen een kort tijdsbestek, van tegenstrijdige beslissingen.

Wanneer, na een arbeidsongeval, de periode verstreken is binnen welke het loon geheel of gedeeltelijk door de werkgever moet worden betaald, zou de geneesheer adviseur van de verzekeraar tegen arbeidsongevallen beslissen over het bestaan en de graad van de ongeschiktheid. Bij die beslissing zou de geneesheer van de ziekteverzekeringsinstelling zich dan moeten neerleggen.

Voor beroepsziekten zou een analoge regeling kunnen gelden.

36. Zowel voor de werknemer als voor de werkgever, die dan toch rechtstreeks of onrechtstreeks de financiële last voortvloeiend uit het werkverlet draagt, is het van belang dat men een beter inzicht krijgt in de oorzaken van dit verlet, dat kan te wijten zijn aan de aard van het werk evenals aan de arbeidsomstandigheden of aan de arbeidssfeer.

Theoretisch zou het de voorkeur verdienen de opsporing van die oorzaken toe te vertrouwen aan per-

¹¹⁸ Vergelijk VIAENE, "Het begrip arbeidsongeschiktheid", *B.T.S.Z.*, 8/1970, 972 ; VAN STEENBERGE, *op. cit.*, p. 995 ; MASSCHELEIN, PHILIPS en DONDEYNE, "De Arbeidsongeschiktheid bij zelfstandigen", *B.T.S.Z.*, 11-12/1970, 1319 ; Dr. GEERTS, *L'évaluation de l'invalidité dans le cadre de la sécurité sociale*, Leuven, 1966 ; RUSSE, "La notion d'incapacité de travail", *Problemen van de ziekte-uitkeringsverzekering*, 1971, 35 ; Dr. LEBEER, "Medische problemen van de arbeidsongeschiktheidsverzekering", *Problemen van de ziekte-uitkeringsverzekering*, 1971, 213.

¹¹⁹ Dr. VANDENDRIESSCHE, "Sociale voorzieningen bij arbeidsongeschiktheid", *Leiding*, 3/1973, 147.

sonen die nauw betrokken zijn *én* bij de bedrijfsactiviteit *én* bij de medische raadpleging door de werknemer, in plaats van aan geneesheren die louter controlerend of preventief optreden. Dit stuit evenwel op het bezwaar dat het opdragen van een meer curatieve taak aan de geneesheer van het bedrijf afbreuk zou doen aan de vertrouwens sfeer die enerzijds, op geneeskundig vlak, essentieel is voor de relatie patiënt-geneesheer en die anderzijds goede verhoudingen tussen werkgevers en werknemers moet waarborgen. Daarom beperkt trouwens het Algemeen Reglement voor de arbeidsbescherming de taak van de arbeidsgeneeskundige dienst tot een essentieel preventieve rol¹²⁰, verbiedt het de arbeidsgeneesheren na te gaan of de afwezigheid van de werknemer om gezondheidsredenen gegrond is¹²¹ en waarborgt het hun ten opzichte van de werkgever en werknemer een volledige technische en morele onafhankelijkheid¹²². Die onafhankelijkheid, ook ten overstaan van de sociale zekerheidsinstellingen, werd overigens door de Commissie van de Europese Economische Gemeenschap aanbevolen¹²³.

37. Er zijn echter andere medici die door hun beroepsactiviteiten voldoende vertrouwd zijn met de aard van de arbeidstaken en de omstandigheden waarin ze in de ondernemingen worden verricht, te weten: de door de werkgever gemachtigde en betaalde geneesheer, de geneesheer van de verzekeraar tegen arbeidsongevallen en de geneesheer van het Fonds voor de beroepsziekten.

De coördinatie van hun bevoegdheden, samen met die van de adviserende geneesheer van het ziekenfonds vooral met betrekking tot de controle bij de aanvang van de arbeidsongeschiktheid, zou meerdere voordelen opleveren. Zodoende zouden de oorzaken van het werkverlet beter kunnen achterhaald worden; tevens zouden vele praktische en juridische moeilijkheden vervallen, die zich thans voordoen bij de mededeling van verzamelde medische gegevens aan de onderscheiden diensten. Op organisatorisch vlak zou die coördinatie gemakkelijker te verwezenlijken zijn dan het hierboven uiteengezette systeem waarin een beslissing bindend zou zijn in meerdere reglementeringen; zij zou in elk geval een eerste stap in die richting kunnen uitmaken.

38. Waarom zou men trouwens niet, naar het voorbeeld van Nederland, die thans verspreide bevoegdheden samenbundelen en toevertrouwen aan een verzekeringsgeneeskundige dienst die per bedrijf, per bedrijfstak of per gewest werkzaam zou zijn.

Door een aldus grondig, gecoördineerd geneeskundig onderzoek zou beter kunnen nagegaan worden of de afwezigheid op het werk uitsluitend te wijten is aan factoren van medische aard, of tevens aan maatschappelijke, gezins- of bedrijfsfactoren waarvan de bestrijding niet alleen tot de specifieke taak van de geneesheer behoort¹²⁴.

Ook zou, bij de overgang van de werknemer van een verzekeringsgeneeskundige dienst naar een andere, het doorzenden van het samengestelde dossier overbodige en soms dure medische onderzoeken vermijden, daargelaten tijdrovende administratieve formaliteiten.

Gelet op de belangrijke sociale, financiële en economische weerslag van zulke hervorming, zouden de werkgever en de werknemer bij de werking van die dienst moeten betrokken worden in de schoot van een paritair samengesteld comité, bij analogie met hetgeen de artikelen 108 en 109 van het algemeen reglement voor de arbeidsbescherming bepalen.

39. Zodra de voormelde geneeskundige dienst over voldoende aanwijzingen beschikt die erop wijzen dat de werknemer, ook al kan hij zijn vroegere werkzaamheden niet hervatten, kan ongeschoold worden, zou binnen de kortst mogelijke tijd tot een onderzoek van zijn resterende arbeidsmogelijkheden en van zijn reclasseringsvooruitzichten moeten overgegaan worden, zonder daartoe het verstrijken van een bepaalde termijn af te wachten. In de arbeidsontwenning ligt immers een geestelijke en lichamelijke bedreiging voor het welzijn van de betrokkene besloten, omdat de breuk met het arbeidsleven ook zijn toekomstige maatschappelijke toestand in het gedrang brengt¹²⁵.

Waarom zou de behandelende geneesheer, die vanzelfsprekend met dat welzijn begaan is, voor een passend honorarium geen verslag over de gezondheids-toestand van zijn patiënt aan de verzekeringsgeneeskundige dienst kunnen sturen, zoals in Nederland en Zwitserland¹²⁶?

¹²⁴ Dr. VANDENDRIESCHE, *op. cit.*, p. 148.

¹²⁵ Dr. J.G.J.E. JOSTEN, "Wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering - doel en verwerkelijking, II, Stellingen en standpunten, arbeidskundig bezien", *Tijdschrift voor sociale geneeskunde*, 22 maart 1974, p. 207. De auteur ziet in de omvang van de onbevredigden ook voor de samenleving als geheel een niet te onderschatten desintegrerende tendens.

Dr. A. JONK, "Ervaringen met revalidatie bij bedrijfsverenigingen", *Tijdschrift voor sociale geneeskunde*, nr. 43, 1965, 863, onderstreept: "Dat de arbeidsontwenning inmiddels kwadratisch toeneemt met het lineair verstrijken van de tijd wordt zo langzamerhand als algemeen bekend verondersteld".

¹²⁶ Een aanbeveling van het Zwitsers systeem werd geformuleerd door Dr. J.H.R. VAN DER PAS, *op. cit.*, p. 199.

¹²⁰ Art. 104, § 2, tweede lid, van het Algemeen Reglement voor de arbeidsbescherming.

¹²¹ Art. 148^{quater} van hetzelfde reglement.

¹²² Art. 114 van hetzelfde reglement.

¹²³ Aanbeveling van 20 juli 1962, *Publikatieblad* van 31 augustus 1962, 2181/62. Zie ook de aanbeveling (72)-5, aangenomen op 18 februari 1972 door het Comité van Ministers van de landen verenigd in de te Straatsburg zetelende Raad van Europa, met het doel de harmonisatie van maatregelen op het stuk der bedrijfsgeneeskundige diensten te bevorderen.

40. Het zou ook aanbeveling verdienen dat bij de beraadslaging over de arbeidsongeschiktheid, naargelang van de omstandigheden, ook psychologen, ergologen, arbeidsdeskundigen en maatschappelijke assistenten betrokken worden ten einde de bevoegde geneeskundige dienst volledig in te lichten.

Aan die beraadslaging zou, in voorkomend geval, eveneens deelnemen de geneesheer van de rijks- of parastatale instelling die hoofdzakelijk de last van de uitkeringen moet dragen.

41. Mettertijd zou aldus wellicht uit wettelijke en structuurhervormingen een geneeskunde kunnen groeien, waarvan de beoefenaars op een meer verantwoorde wijze de problemen van de fysieke belasting van de arbeider en haar begrenzing zouden benaderen. Daarbij zouden dan ook, buiten specifieke problemen van sociale zekerheid, de veelzijdige fysiologische en pathologische aspecten van de relatie mens - arbeid meer aan bod komen, d.z. de arbeidspsychologie, de ergonomie, de revalidatietechnieken, enz.¹²⁷

42. Al valt de toenadering van de verschillende wetgevingen met betrekking tot de uitkeringen buiten het bestek van deze rede, kan er wellicht toch op gewezen worden dat reeds een stap in die richting zou kunnen gedaan worden. Zoals in de arbeidsongevallen- en beroepsziektenverzekering, zou in het raam van de ziekte- en invaliditeitsverzekering een rente kunnen toegekend worden aan de personen die volledig ongeschikt zijn om één van hun vroegere beroepsbedrijvigheden te verrichten, doch die, na herstelling, een ander beroep uitoefenen.

Ten einde het zogenaamde verschijnsel van de renteneurose niet aan te wakkeren¹²⁸, zouden op die rente alleen aanspraak kunnen maken degenen die een voortdurende inspanning moeten leveren welke bui-

ten verhouding is met de opgelegde arbeidsprestaties, rekening gehouden met hun handicap en leeftijd¹²⁹.

43. Een overzichtelijke classificatie van de soorten arbeidsongeschiktheid, de eenvormigheid bij het bepalen van de begripsinhoud, het vastleggen van precieze en overeenstemmende vergelijkingspunten voor de raming van de incapaciteit, de coördinatie van de bevoegdheden van de geneesheren belast met haar beoordeling en in voorkomend geval de samenbundeling van deze bevoegdheden in één verzekeringsgeneeskundige dienst met een multidisciplinaire samenstelling, zouden ongetwijfeld de rechtszekerheid bij de toepassing van het sociale verzekeringsrecht bevorderen. Deze enkele aspecten van de besproken problematiek leken mij dan ook, bij het hervatten van de werkzaamheden van het Hof, enige bedenking te verdienen.

Ik ontveins mij niet dat de administratieve en financiële gevolgen van die voorstellen en van de daartoe nodige structuurhervormingen vanzelfsprekend een grondige studie vergen, waarbij alle besturen, instellingen en organisaties zouden betrokken worden die in feite met die juridische en praktische problemen te maken hebben.

Uit die concertatie zal blijken in hoever de diversiteit van de thans bestaande diensten kan of moet worden beperkt, inzonderheid met het oog op het herstel zo al niet van het volledig materiële, dan toch van het morele welzijn van de arbeidsongeschikten, wat het wezenlijk doel van het sociaal recht en de bestendige becommernis van zijn beoefenaars moet zijn.

¹²⁹ Dr. A. JONK, *op. cit.*, p. 862, stelt vast: "Hoe jonger de gehandicapte is, des te groter blijkt de mogelijkheid van benutting van de restvaliditeit. Heroriëntatie en omscholing blijken tot ± 45 jaar redelijk mogelijk. (...) Hoe hoger het vakmanschap en de handvaardigheid zijn, des te meer kansen zijn er in aanverwante functies. De fysische belasting neemt over het algemeen af naarmate het niveau van het beroep toeneemt. (...) Hoe groter de coöperatie van de gehandicapte, des te gemakkelijker de arbeidsherinpassing. Herinpassing van zwak sociale figuren is meestal een eindeloze vergeefse strijd (...) waarbij het soms de enige en soevereine therapie kan zijn om alle uitkeringen te staken".

¹²⁷ Dr. LEBEER, *op. cit.*, p. 248.

¹²⁸ Dr. LEBEER, *op. cit.*, p. 253, onderstreept dat de verhouding revalidatie-invalidenrente een moeilijk probleem is.

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE

2e KAMER—1 APRIL 1974

Voorzitter: Baron Richard

Raadsheer-verslaggever: de h. Trousse

Advocaat-generaal: de h. Krings

Advocaten: mrs. Fally en Simont

Onrechtmatige daad—Schade en schadeloosstelling—Overlevende echtgenoot—Schade bestaande in het verlies van inkomsten van de getroffen—Overlevingsduur.

Wanneer de schade voor de rechthebbende van het slachtoffer van een dodelijk ongeval bestaat in het ver-

lies van de inkomsten van de getroffene, waaruit bij persoonlijk voordeel trok, moet de rechter voor de bepaling van die schade rekening houden tegelijkertijd met de waarschijnlijke winstgevende levensduur van de getroffene en met de waarschijnlijke levensduur van de rechthebbende.

Gouverneur t/ Collins

Gelet op het bestreden arrest, op 7 juni 1973 gewezen door het Hof van beroep te Luik, rechtdoende als Hof waarnaar de zaak is verwezen ;

Gelet op het arrest van het Hof van 19 februari 1973 ;

A. Op de voorzieningen die zijn ingesteld door Raymond Gouverneur, beklagde, en door de naamloze vennootschap Foncière Camer, vrijwillig tussengekomen partij, tegen de beslissing op de civielrechtelijke vordering die tegen hen is ingesteld door Jean Collins :

Over het eerste middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 1382, 1383, 1401, 1402, 1409, 1497, 1498, 1526 en 1527 van het Burgerlijk Wetboek en 97 van de Grondwet,

doordat, na te hebben verklaard "dat eiseres in hoger beroep eveneens ten onrechte beweert dat de inkomsten van de echtgenote in een speciaal fonds terecht kwamen, waarbij haar echtgenoot geen voordeel had ; dat volgens het gehuldigde beginsel iedere echtgenoot volgens zijn middelen en zijn staat tot de gezinslasten moet bijdragen ..., dat die bijdrage zich bovendien uitbreidt tot alle lasten van het gezinsleven en van het huwelijk met name tot de lasten, wat ten deze het geval is, van de aankoop van het gemeenschappelijk huis ; ... dat zo weliswaar de uitgaven van iedere echtgenoot stijgen al naar gelang van de geldmiddelen waarover het gezin beschikt, deze niet noodzakelijk stijgen ten bedrage van deze middelen, vooral niet wanneer, zoals ten deze, het gezin de lasten van een hypothecaire lening, met een levensverzekering moest dragen en dat gezin bestond uit drie personen, waaronder een "jong kind", het arrest aan verweerder schadevergoeding wegens derving van de inkomsten van zijn echtgenote, die door een dodelijk ongeval werd getroffen, toekent en deze berekent op basis van de netto beroepsinkomsten, zonder de kosten af te trekken, die betrekking hebben op de aankoop van het gemeenschappelijk huis, met name op een hypothecaire lening voorzien van een levensverzekering,

terwijl de schade door de echtgenoot geleden ten gevolge van het verlies van de inkomsten van zijn echtgenote, door een dodelijk ongeval getroffen, slechts kan bestaan in het derven van de inkomsten, waaruit de echtgenoot persoonlijk voordeel trok of zou trekken, daarentegen de kosten van aankoop van het huis, dat in de gemeenschap van goederen van de echtgenoten valt, met name de hypothecaire lasten in hun geheel voor verweerder geen enkel persoonlijk voordeel opleverden of zouden hebben opgeleverd en derhalve moesten worden afgetrokken van de netto beroepsinkomsten van de getroffene, die bij de berekening van de schade in aanmerking komen ;

Overwegende dat bij de vaststelling van het bedrag van de gedeeltelijke beroepsinkomsten van de getroffene,

waaruit verweerder een persoonlijk voordeel trok, het arrest rekening houdt met slachtoffers bijdrage tot de betaling van de lasten van aankoop en onderhoud van het gemeenschappelijk huis, op grond enerzijds "dat volgens het gehuldigde beginsel iedere echtgenoot tot de gezinslasten moet bijdragen volgens zijn middelen en zijn staat, dat die bijdrage zich bovendien uitbreidt tot alle lasten van het gezinsleven en van het huwelijk, met name tot voornoemde lasten" en anderzijds dat ter berekening van het gedeelte dat de overleden echtgenote normaal voor haar eigen onderhoud mocht bezigen de gecumuleerde inkomsten der beide echtgenoten alsmede de gezinslasten, namelijk de lasten van een hypothecaire lening in aanmerking moeten worden genomen ;

Dat uit die overwegingen volgt dat het Hof bij het onderzoek van dit middel feitelijke gegevens zou moeten nagaan ;

Dat in het middel feiten en recht vermengd zijn, zodat het middel niet ontvankelijk is ;

Over het tweede middel afgeleid uit de schending van de artikelen 1382, 1383 van het Burgerlijk Wetboek en 97 van de Grondwet,

doordat, om volgens het kapitalisatiesysteem de schadevergoeding te berekenen die aan verweerder wegens verlies van de beroepsinkomsten van zijn echtgenote toekomt, het arrest alleen rekening houdt met de waarschijnlijke levensduur van laatstgenoemde ;

terwijl, daar de schade voor de echtgenoot van een slachtoffer van een dodelijk ongeval ten gevolge van het verlies van de beroepsinkomsten van laatstgenoemde bestaat in het derven van de inkomsten alleen waaruit hij een persoonlijk voordeel trok of zou hebben getrokken, deze schade moet worden berekend niet alleen door rekening te houden met de waarschijnlijke winstgevende levensduur van de getroffene, maar ook met de waarschijnlijke levensduur van de echtgenoot die nog in leven is ;

Over het middel van niet-ontvankelijkheid door verweerder voorgedragen en hieruit afgeleid dat het middel dat voor het Hof is aangevoerd, voor de eerste maal is aangevoerd en dat het nieuw is en gegrond is op bepalingen die vreemd zijn aan de openbare orde, zodat het niet ontvankelijk is ;

Overwegende dat bij het Hof waarnaar de zaak werd verwezen het geschil aanhangig werd gemaakt betreffende de schade die verweerder heeft geleden tengevolge het verlies van de inkomsten van zijn echtgenote, waaruit hij een persoonlijk voordeel trok ;

Dat het de draagwijdte van de wet moest bepalen, die op dit geschil toepasselijk was, zoals hierna wordt verduidelijkt, en derhalve ambtshalve moest wijzen op de gegevens die de partijen zouden hebben nagelaten te vermelden en die vereist zijn voor een juiste toepassing van de wet ;

Dat het middel, dat de wettelijke rechtvaardiging van het beschikkend gedeelte bekritiseert, derhalve niet kan worden beschouwd als een nieuw middel ;

Dat het middel van niet-ontvankelijkheid niet kan worden aangenomen ;

Overwegende dat, wanneer de door de rechthebbende geleden schade bestaat, zoals in onderhavig geval, in het

verlies van de inkomsten van de getroffene, waaruit hij persoonlijk voordeel trok, de rechter rekening moet houden tegelijkertijd met de waarschijnlijke winstgevende levensduur van de getroffene en met de waarschijnlijke levensduur van de rechthebbende ;

Overwegende dat, door bij de berekening van voornoemde schade slechts rekening te houden met de waarschijnlijke winstgevende levensduur van de getroffene, het arrest zijn beslissing niet wettelijk rechtvaardigt ;

Dat het middel gegrond is ;

B. Op de voorziening door de naamloze vennootschap Foncière Camer ingesteld tegen het openbaar ministerie :

Overwegende dat, daar eiseres in geen kosten van de strafvordering werd veroordeeld, zij niet bevoegd is om tegen het openbaar ministerie een cassatieberoep in te stellen ;

C. Op de voorziening door de naamloze vennootschap Foncière Camer ingesteld tegen Raymond Gouverneur, beklaagde :

Overwegende dat eiseres, die in de rechtsvordering van de burgerlijke partij vrijwillig is tussengekomen, niet ontvankelijk is om tegen de beklaagde een cassatieberoep in te stellen, vermits de ene geen geding met de andere heeft gevoerd en het arrest te zijnen laste en ten gunste van laatstgenoemde geen veroordeling uitsprekt ;

Om die redenen,

Vernietigt het bestreden arrest, voor zover het in zijn uitspraak omtrent de schade geleden tengevolge van inkomstenverlies geen rekening houdt met de waarschijnlijke levensduur van verweerder ;

Verwerpt de voorziening voor het overige ;

Beveelt dat van dit arrest melding zal worden gemaakt op de kant van de gedeeltelijk vernietigde beslissing ;

Veroordeelt eiser in de helft van de kosten van zijn voorziening en verweerder in de andere helft, veroordeelt eiseres in de kosten van haar voorziening ten opzichte van het openbaar ministerie en van de beklaagde Gouverneur ; veroordeelt verweerder in de helft van de voorziening van eiseres, voor zover zij tegen hem is ingesteld ; veroordeelt eiseres in de andere helft ;

Verwijst de aldus beperkte zaak naar het Hof van beroep te Gent.

NOOT—Zie Cass., 8 december 1970, *Arr. Cass.*, 1971, 355, *Pas.*, 1971, I, 334 ; J. RONSE, *A.P.R.*, Tw. *Schade en schade-loosstelling*, nrs. 901 en 902 ; R.O. DALCO, *Traité de la responsabilité civile*, II, nr. 3661.

Het in dezelfde zaak gewezen cassatiearrest van 19 februari 1973 is gepubliceerd in *R.W.*, 1973-74, 191.

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER—26 APRIL 1974

Voorzitter : Ridder Rutsaert

Raadsheer-verslaggever : de h. Meeüs

Eerste advocaat-generaal : de h. P. Mahaux

Advocaat : mr. H. De Bruyn

Indeplaatsstelling—Gesubrogeerde ongevallenverzekeraar die de schade betaald heeft en tegen de aansprakelijke derde optreedt—Omvang van zijn rechten—Tegenstelbaarheid van verweermiddelen en excepties—Exceptie van het gewijsde.

De verzekeraar die ter uitvoering van een verzekeringsovereenkomst de door het slachtoffer geleden schade heeft betaald en die tegen de derde die voor het ongeval aansprakelijk is, optreedt als krachtens die overeenkomst in de rechten van het slachtoffer getreden, kan geen andere rechten uitoefenen dan die welke dit laatste zelf uit hoofde van die schade tegen de aansprakelijke derde had kunnen uitoefenen.

De aansprakelijke derde kan derhalve tegen de rechtsvordering van de in de rechten getreden verzekeraar alle verweermiddelen en excepties, inzonderheid de exceptie van het gewijsde, aanvoeren die hij aan de persoonlijke rechtsvordering van het slachtoffer had kunnen tegenwerpen.

Renard en N.V. Société suisse d'assurances contre les accidents t/ N.V. De Belgische Bijstand

Gelet op het bestreden arrest, op 1 juni 1972 door het Hof van beroep te Luik gewezen ;

Over het middel afgeleid uit de schending van de artikelen 1121, 1134, 1135, 1165, 1249, 1250, 1°, 1251, 1316, 1350, 3°, 1351, 1352 van het Burgerlijk Wetboek, 23, 24, 25, 26, 27 van het Gerechtelijk Wetboek en 97 van de Grondwet ;

doordat, na te hebben vastgesteld dat de door het gemeentebestuur van Peer bij verweester onderschreven polis geen "verzekeringswet-polis" is, doch een overeenkomst waarin partijen zich akkoord verklaren de voordelen van de wet op de arbeidsongevallen uit te breiden tot het gemeentepersoneel dat niet onderworpen is aan deze wet, en dat verweester haar eigen schuld vereffent wanneer zij de in het verzekeringscontract bepaalde vergoedingen uitbetaalt, het arrest het vonnis van de eerste rechter betreffende de eis tot tussenkomst en tot vrijwaring hervormt en de eiseressen (verweersters in vrijwaring) solidair veroordeelt om aan verweester (eiseres tot vrijwaring) 133.333 frank met de wettelijke interesten sinds de dag van de consolidatie (2 oktober 1965) en de kosten van de eis tot vrijwaring te betalen op de gronden dat artikel 10 van de polis een contractuele subrogatie voorzien heeft, dat het vonnis van de Correctionele rechtbank te Hasselt van 9 januari 1969, hetwelk definitief uitspraak deed betreffende de eis van het slachtoffer Loenders tegen beklaagde Renard (thans eerste eiseres) en de eis wegens materiële schade spruitende uit de blijvende ongeschiktheid van 40 t.h. afgewezen heeft, aan verweester niet tegenstelbaar is, gezien de relativiteit van het gezag van gewijsde, dat verweester, die ten gevolge van haar eigen contractuele verplichtingen aan het slachtoffer uitbetalingen gedaan heeft, ingevolge de subrogatie het recht bezit tegen de veroorzaker van het ongeval een vordering in te stellen tot vergoeding van haar schade, in zoverre zij bewijst dat hij die de onrechtmatige daad heeft begaan op grond van het gemeen recht de door haar uitgekeerde sommen verschuldigd was, dat de indeplaatsstelling geen afbreuk doet aan dit prin-

cipe, wyl vermeld vonnis aan verweerster niet tegenstelbaar is, en dat, gelet op de hoge graad van de blijvende werkonbekwaamheid van het slachtoffer (40 t.h.), de materiële schade die voor het slachtoffer daaruit voortvloeit naar gemeen recht geraamd wordt op 200.000 frank en aldus, gezien de verdeling van de verantwoordelijkheden, verweerster recht heeft op twee derden van 200.000 frank,

terwijl, eerste onderdeel, het arrest, hoewel het de gecritiseerde beslissing steunt op een beweerde contractuele subrogatie van verweerster in de rechten van het slachtoffer tegen eerste eiseres, die aansprakelijk werd bevonden voor twee derden van het ongeval en van de schadelijke gevolgen daarvan, evenwel de aanwezigheid ten deze niet heeft vastgesteld van de voorwaarden die volgens artikel 1250, 1°, van het Burgerlijk Wetboek, noodzakelijk zijn voor het totstandkomen van een indeplaatsstelling bij overeenkomst, en het trouwens volgens de gegevens van de zaak vaststaat dat het slachtoffer in bedoelde subrogatie niet wettig heeft kunnen toestemmen vermits uit het vonnis van 9 januari 1969 van de correctionele rechtbank, dat definitief besliste over de burgerlijke vordering van het slachtoffer tegen eerste eiseres, blijkt dat meergemeld slachtoffer wegens zijn blijvende invaliditeit van 40 t.h. generlei materiële schade had ondergaan en in de toekomst zou ondergaan, en dat het slachtoffer derhalve geen recht had, op basis van het gemeen recht, op schadevergoeding wegens beweerd uit dien hoofde geleden materiële schade (schending van de artikelen 1121, 1134, 1135, 1165, 1249, 1250, 1°, 1251 van het Burgerlijk Wetboek en 97 van de Grondwet) ;

tweede onderdeel, voormeld vonnis van de Correctionele rechtbank te Hasselt, in zoverre het over de burgerlijke vordering van het slachtoffer jegens eerste eiseres uitspraak deed, kon worden tegengeworpen aan verweerster, handelende als bij overeenkomst in de rechten van het slachtoffer jegens eerste eiseres getreden persoon, en om dezelfde reden gezag van rechterlijk gewijsde ten opzichte van verweerster bezat, in zoverre het beslist had dat het slachtoffer generlei materiële schade heeft ondergaan uit hoofde van zijn blijvende invaliditeit van 40 t.h. en dat het deswege geen recht heeft op enige schadevergoeding ten laste van eerste eiseres, zodat het arrest, door op diezelfde punten verschillend te beslissen en daarna de eiseressen op de rechtsvordering tot vrijwaring van verweerster te veroordelen, het gezag van het rechterlijk gewijsde miskent van de beslissing die voorheen over hetzelfde voorwerp door het vonnis van 9 januari 1969 van de Correctionele rechtbank te Hasselt was gegeven (schending van de artikelen 1316, 1350, 3°, 1351, 1352 van het Burgerlijk Wetboek, 23, 24, 25, 26, 27 van het Gerechtelijk Wetboek en 97 van de Grondwet) :

Wat het tweede onderdeel betreft :

Overwegende dat verweerster, die een verzekeringspolis tegen ongevallen ten behoeve van het personeel van een gemeente had afgesloten, op grond van die overeenkomst werd veroordeeld bepaalde sommen aan een lid van dit personeel te betalen tot vergoeding van de door hem geleden materiële schade wegens een blijvende arbeidsongeschiktheid van 40 t.h. tengevolge van een ongeval waarvoor eerste eiseres gedeeltelijk aansprakelijk werd verklaard ;

Overwegende dat het arrest de door verweerster tegen

eerste eiseres en tegen haar verzekeraar, tweede eiseres, ingestelde eis tot vrijwaring gegrond verklaart en de eiseressen veroordeelt tot terugbetaling, in verhouding tot de aansprakelijkheid van eerste eiseres, van de door verweerster aan het slachtoffer uitgekeerde sommen uit hoofde van voormelde materiële schade ;

Overwegende dat de eiseressen als verweer tegen die eis tot vrijwaring het gezag van het gewijsde hebben ingeroepen van een vonnis van 9 januari 1969 van de Correctionele rechtbank te Hasselt, dat, uitspraak doende over de burgerlijke vordering van het slachtoffer tegen de eiseressen strekkende tot vergoeding van de geleden schade, besliste dat het geen materiële schade tengevolge van zijn blijvende arbeidsongeschiktheid van 40 t.h. had geleden en dat het volstond voor die arbeidsongeschiktheid een vergoeding voor morele schade toe te kennen ;

Overwegende dat, na vastgesteld te hebben dat de verzekeringsovereenkomst niet gesloten werd met inachtneming van de wet op de arbeidsongevallen, die niet van toepassing was, en dat verweerster haar eis tot vrijwaring op een contractuele subrogatie steunde, het arrest besliste dat, wegens de relativiteit van het gezag van het rechterlijk gewijsde in burgerlijke zaken de eiseressen voormeld vonnis van 9 januari 1969 aan verweerster niet mogen tegenstellen ;

Overwegende dat de verzekeraar, die ter uitvoering van een verzekeringsovereenkomst de door het slachtoffer van een ongeval geleden schade betaalt en die tegen de derde die voor het ongeval aansprakelijk is optreedt als krachtens die overeenkomst in de rechten van het slachtoffer getreden, geen andere rechten kan uitoefenen dan die welke dit laatste zelf uit hoofde van die schade tegen de aansprakelijke derde had kunnen uitoefenen ;

Overwegende derhalve dat de aansprakelijke derde tegen de rechtsvordering van de in de rechten getreden verzekeraar alle verweermiddelen en excepties kan aanvoeden die hij aan de persoonlijke rechtsvordering van het slachtoffer had kunnen tegenwerpen ;

Overwegende dat daaruit volgt dat de eiseressen, bij toepassing van artikel 23 van het Gerechtelijk Wetboek, de exceptie van het door het vonnis van 9 januari 1969 tegen verweerster gewijsde konden opwerpen ;

Dat het onderdeel gegrond is ;

Om die redenen,

en zonder acht te slaan op het eerste onderdeel van het middel dat geen ruimere cassatie kan meebrengen,

Vernietigt het bestreden arrest, in zoverre het uitspraak doet over de eis tot vrijwaring van verweerster tegen de eiseressen en over de kosten van die eis ;

Beveelt dat van dit arrest melding zal worden gemaakt op de kant van de gedeeltelijk vernietigde beslissing ;

Houdt de kosten aan opdat erover door de feitenrechter zou worden beslist ;

Verwijst de aldus beperkte zaak naar het Hof van beroep te Brussel.

NOOT—In de voetnoot onder Cass., 21 juni 1971, *Arr. Cass.*, 1971, 1055, en in de aan dit arrest voorafgaande conclusie van de eerste advocaat-generaal P. MAHAUX (*Par.*, 1971, I, 1002) wordt voor de gevolgen van de persoonlijke indeplaatsstelling verwezen naar DE PAGE, III, nrs. 513, 514, 520, 551 en 552, A. In dit arrest en in het bovenstaande gaat de aandacht immers naar de omvang van de rechten die de gesubro-

geerde tegen de schuldenaar kan uitoefenen. Bij het arrest van 21 juni 1971 mag niet uit het oog verloren worden, dat het gewezen werd met betrekking tot de subrogatie van een ZIV-verzekeringsinstelling onder de toepassing van art. 70, § 2, van de Wet van 9 augustus 1963, zoals het was vóór de wijziging ervan door de Wet van 8 april 1965, die aan de ZIV-verzekeringsinstelling een eigen recht toekent (zie daarover Cass., 5 februari 1970, *Pas.*, 1970, I, 486, met conclusie van de procureur-generaal GANSHOF VAN DER MEERSCH; Cass., 10 mei 1973, *R.W.*, 1973-74, 310).

HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL

1e KAMER—11 DECEMBER 1973

Voorzitter : de h. Maréchal

Raadsheren : de hh. Jans en Mahillon

Advocaten : mrs. A. Debergh loco E. Ooms, W. Van den Brande loco W. Van Nieuwerburgh en E. Janssens loco R. Rymenans

Hinder—Afbraak van een gebouw—Stof—Vordering tegen de eigenaar en tegen de aannemer.

Het stof dat zich in een huis ten gevolge van de afbraak van een aanpalend gebouw binnen een betrekkelijk korte tijd tot een dikte van een halve centimeter ophoopt, maakt een stoornis uit die de maat van de gewone buurschapsnadelen overschrijdt.

De eigenaar van het huis heeft niet alleen een vordering op grond van art. 544 B.W. tegen de eigenaar van het afgebroken gebouw, maar kan zich ook op grond van art. 1382 B.W. tegen de aannemer richten, als blijkt dat de verspreiding van het stof verwekt werd door het feit dat deze aannemer de elementaire maatregelen om het stof tegen te houden verzuimd heeft.

Bastens t/ N.V. Vooruitzicht en Wijffels

Gezien het eensluidend afschrift van het vonnis op 1 april 1971 gewezen door de Rechtbank van Koophandel te Antwerpen, waarvan geen betekening wordt overgelegd en waartegen hoger beroep, regelmatig naar vorm en tijd, op 1 juni 1971 ingesteld werd ;

Overwegende dat de feiten van de zaak zoals volgt kunnen samengevat worden :

— eerste geïntimeerde heeft, als eigenares, het huis gelegen Justitiestraat nr. 21, te Antwerpen, door appellant laten afbreken, waarna zij een nieuw gebouw opgericht heeft ;

— tweede geïntimeerde is eigenaar van het aanpalend huis, nr. 19 ;

— bij aangetekend schrijven van 10 april 1969 klaagt tweede geïntimeerde over de nadelige gevolgen van de afbraak (bevuiling van zijn kantoor en van de voorgevel, beschadiging van zijmuur) en vraagt aan eerste geïntimeerde herstelmaatregelen te treffen ;

— op 14 april 1969 verzoekt eerste geïntimeerde appellant het nodige gevolg aan voormeld schrijven te geven en op 15 april 1969 aanzoekt zij haar meetkundige-schat-ter, Justin Smets, die op 26 november 1968 het proces-verbaal vóór de aanvang der werken opgemaakt had, een onderzoek te doen in het eigendom van tweede geïntimeerde ;

— in zijn verslag dd 23 mei 1969, stelt Smets vast "dat over gans de oppervlakte en ruimte van dat gebouw een abnormale stofindringing was, veroorzaakt door de afbraakwerken op het aanpalend pand" ; hij preciseert : "het stof lag op plaatsen o.a. achteraan op de eerste en tweede verdieping tot ongeveer 5 mm dik op raamplaten en de vloer", en verder : "(dat eigendom) was pas volledig in orde gebracht vóór de aanvang der werken" ; hij schat de onderhoudskosten op 36.000 frank ;

— op 30 september 1969 besluit J. Noë, architect, als deskundige aangesteld bij minnelijk akkoord van huidige drie partijen, tot de volgende schadeposten :

1. achtermuur in hof	p.m.
2. scheimuur op hofmuur rechts	Fr 600
3. arrière-corps van voorgevel	Fr 2.500
4. reinigen van voorgevel	Fr 7.600
5. schade aangericht door abnormaal stof en vuil	Fr 25.375

— op datum van het plaatsbezoek van de tribunaalexpert (10 september 1969) was men op het pand nr. 21 bezig met de nieuwe uit te voeren werken in de grond ;

— bij een brief dd 24 oktober 1969, deelt de raadsman van eerste geïntimeerde aan de architect van de verzekeraar van de appellant mede dat naar zijn opvatting de posten sub 2 en 3, voor een totaal bedrag van 3.100 fr, door zijn cliënte hersteld kunnen worden tijdens de constructie van het pand en aan laatstgenoemde door appellant dienen vergoed te worden, alsmede de posten 4 en 5, voor een totaal bedrag van 32.975 fr.

Overwegende dat de door tweede geïntimeerde tegen eerste geïntimeerde en appellant ingeleide hoofdvordering ertoe strekt vergoeding te bekomen op basis van de ramingen van expert Noë, voor de aan zijn eigendom aangerichte schade ten gevolge van de afbraakwerken op het aanpalend pand ;

Dat eerste geïntimeerde appellant in tussenkomst en tot vrijwaring geroepen heeft ;

Overwegende dat de eerste rechter, wat de verontreining door stof betreft (posten 4 en 5) de hoofdvordering tegenover eerste geïntimeerde gegrond verklaard heeft op basis van artikel 544 van het Burgerlijk Wetboek, en zowel de hoofdvordering als de eis tot vrijwaring jegens appellant op basis van de artikelen 1382 en 1383 van het Burgerlijk Wetboek, toegewezen heeft ;

Dat hij bovendien vastgesteld heeft dat de hoofdeis zonder voorwerp geworden was, wat de andere schade betrof (posten 2 en 3), daar eerste geïntimeerde tot herstelling ervan was overgegaan ;

Dat de eerste rechter desaanvaande de afzonderlijke eis van eerste geïntimeerde ingewilligd heeft en appellant veroordeeld heeft aan laatstgenoemde 3.100 fr te betalen ;

Overwegende dat zowel het hoofdberoep als het door eerste geïntimeerde regelmatig ingesteld incidenteel beroep (in hoofdorde) ertoe strekken de hoofdvordering onvankelijk doch ongegrond te horen verklaren ;

Overwegende dat de drie partijen het eens zijn om te aanvaarden dat de op artikel 544 van het Burgerlijk Wetboek gebaseerde vordering alleszins niet kan gericht worden tegen de aannemer die zonder fout de werken uitgevoerd heeft ;

Overwegende dat appellant en eerste geïntimeerde het bestaan, de oorzaak en de omvang van de schade niet betwisten ;

Overwegende dat zij evenmin betwifelen dat de eige-

naar van een onroerend goed die door een niet foutief feit het evenwicht tussen twee eigendommen bij het opleggen van een naburige eigenaar van een stoornis die de maat van de gewone buurschapsnadelen overschrijdt, hem een rechtmatige en passende compensatie verschuldigd is, waardoor het verbroken evenwicht hersteld wordt ;

Overwegende dat zij echter staande houden dat de ongemakken waarvan tweede geïntimeerde gewag maakt binnen de perken blijven van een normale burenhinder ;

Overwegende dat het bewijs van het abnormaal karakter van de stoornis op de benadeelde eigenaar rust ;

Overwegende dat het zeker niet volstaat vast te stellen dat een abnormale hoeveelheid stof zich in het huis van laatstvermelde bevindt ;

Dat afbraakwerken onvermijdelijk stofverspreiding te wegbrengen ;

Overwegende, echter, dat de technische adviseur van eerste geïntimeerde in mei 1969 geconstateerd heeft dat het stof tot ongeveer 5 mm dik op de raamplaten en vloer lag ;

Overwegende dat uit het verslag van de tribunaalexpert blijkt dat deze laatste rekening gehouden heeft met het feit dat twee vertrekken op de tweede verdieping tussen mei en september in dezelfde staat gelaten werden en dat hij de door Smets vastgestelde hoeveelheid als juist aanvaardt ;

Overwegende dat expert Noë overigens de onderhoudskosten tot een lager bedrag dan de raming van Smets bepaalt ;

Overwegende dat, in de omstandigheden van de zaak, stof tot ongeveer een halve centimeter dik in het huis van tweede geïntimeerde aanpalend aan een gebouw in afbraak, opeengehoopt binnen een betrekkelijk korte periode, een stoornis uitmaakt die de maat van de gewone buurschapsnadelen overschrijdt ;

Overwegende dat de technische adviseur van eerste geïntimeerde onderstreept dat het huis van tweede geïntimeerde pas volledig in orde was gebracht geworden vóór de aanvang der werken en expert Noë dat de voor-gevel het vorige jaar geschilderd was geworden ;

Overwegende dat uit de vaststellingen binnen het huis dient afgeleid te worden dat de voorgevel eveneens ten gevolge van de afbraakwerken bevuild werd, in een maat die de perken van de normale burenhinder te boven gaat ;

Overwegende dat dergelijk verbreken van het door artikel 544 van het Burgerlijk Wetboek gehuldigd evenwicht tussen de respectieve rechten van naburige eigenaars aanleiding geeft tot compensatie overeenkomstig de traditie en het algemeen beginsel dat vastgesteld is, onder meer, artikel 11, van de Grondwet (Cass., 6 april 1960, twee arresten, *Arr. Cass.*, 1960, 722) ;

Overwegende dat, de vordering van tweede geïntimeerde, voor zover op die basis tegen eerste geïntimeerde gericht in principe gegrond is ;

Overwegende dat tweede geïntimeerde anderzijds zijn vordering tegen appellant richt op basis van artikel 1382 van het Burgerlijk Wetboek ;

Dat hij voorhoudt dat de fout van appellant erin bestaat door gebrek aan elementaire voorzorgen en door grove nalatigheden schade te hebben berokkend die normaal had kunnen vermeden worden ;

Overwegende dat hij meer bepaald aan appellant verwijt geen stelling geplaatst te hebben, bekleed met doe-

ken zoals gebruikelijk is om het stof tegen te houden ;

Overwegende dat appellant niet beweert dergelijke maatregelen – die inderdaad als elementair dienen geacht te worden – getroffen te hebben ; dat hij evenmin aanvoert de werf bevochtigd te hebben ;

Overwegende dat de aquiliaanse fout kan voortvloeien, zoals in casu, uit een onthouding ;

Overwegende dat de hoofdvordering eveneens in principe gegrond is tegen appellant ;

Overwegende dat de ramingen van de tribunaalexpert in se niet betwist worden en trouwens redelijk voorkomen ;

Overwegende dat de ten laste van appellant bewezen fout de eis tot vrijwaring van eerste geïntimeerde desaan-gaande rechtvaardigt ;

Overwegende, wat betreft de andere schade, nl. aan de tuinmuur en het arrièrè-corps van het eigendom van tweede geïntimeerde, dat appellant in de loop van de expertise nooit heeft laten gelden dat het over onvermijdelijke schade ging ;

Dat uit de beschrijving van de deskundige integendeel blijkt dat de aannemer, in casu, uitvoeringsfouten begaan heeft ;

Dat de eis tot vrijwaring ook desbetreffend verantwoord is ;

Om die redenen,

het Hof,

Ontvangt het hoger beroep alsmede het incidenteel beroep ;

Bevestigt het bestreden vonnis.

Verwijst appellant en eerste geïntimeerde, appellante op incident, in de kosten in hoger beroep.

HOF VAN BEROEP TE GENT

9e KAMER – 25 APRIL 1974

Voorzitter : de h. Beeckman

Raadsheren : de hh. Soetaert en Lamiroy

Advocaten : mrs. J. van Assche en J. Mannaert

1. Voorwaarde—Potestatieve voorwaarde—Begrip—
2. Erfrecht—Beding over een niet opgevalen nalatenschap—Begrip—3. Koop—Prijs—Bepaalbaar—
Krachtens overeenkomst aangewezen deskundige—
Door de deskundige in acht te nemen regels.

Tussen een moeder en haar zonen J en P, allen mede-eigenaars van een onroerend goed, wordt overeengekomen, dat aan J een recht van overneming van de aandelen van de anderen gegeven wordt, welk recht hij zal kunnen uitoefenen als de moeder komt te overlijden, ofwel reeds voordien, indien en wanneer de moeder en/of zoon P besluiten het eigendom geheel of ten dele te verkopen ; aan de uitoefening van dat recht is de (ontbindende) voorwaarde verbonden, dat J bij de eventuele overneming nog eigenaar zal zijn van een aanpalend goed. Bij overneming zal de prijs bepaald worden ofwel in der minne ofwel door een deskundige die door de partijen, of bij gebrek van akkoord, door de vrederechter zal aangewezen worden.

1. *De uitoefening van het voorkeurrecht hangt niet af van een zuiver potestatieve voorwaarde.*

2. *Het beding komt neer op een optie tot overneming (aankoop met aanwijzende werking), voor de uitoefening waarvan het overlijden van de moeder als laatste termijn is gesteld. Het is geen beding over een niet opengevallen nalatenschap.*

3. *De verbintenis tot verkopen is niet nietig bij gebrek aan een bepaalde of bepaalde prijs: onroerende goederen hebben een marktwaarde die objectief bij benadering kan worden vastgesteld, en bij eventuele betwisting over een marge zou een deskundige beslissen.*

Een krachtens een overeenkomst benoemde deskundige moet, zeker als zijn advies beslissend is, enkele elementaire regels in acht nemen, waardoor de partijen in de mogelijkheid gesteld worden hun rechten en belangen te verdedigen, wanneer zij daarvan niet uitdrukkelijk of stilzwijgend hebben afgezien.

Saey P. t/ Saey J.

Gezien de stukken, inzonderheid het vonnis gewezen door de Rechtbank van Eerste Aanleg te Dendermonde, derde kamer, op 17 januari 1973, waarvan de oorspronkelijke verweerder tijdig en regelmatig in hoger beroep is gekomen;

Overwegende dat de eis strekt tot het verlijden van akte en bij gebreke daarvan tot het verkrijgen van een vonnis dat als akte zal gelden, betreffende de aankoop, door geïntimeerde, middels lichting van een optie, van de onverdeelde rechten van appellant in een eigendom te Lebbeke, Lange Minnestraat 27a;

Overwegende dat de eis berust op de navolgende feiten:

Bij akte van 8.05.1965 schonken de ouders van partijen aan elk van hen de blote eigendom van een huis, het ene te Opwijk, het andere te Lebbeke gelegen. Daarbij werd onder meer bedongen dat (1) het vruchtgebruik bij het overlijden van de eerststervende der schenkers geheel aan de langstlevende zou toebehoren, (2) geïntimeerde een voorwaardelijk recht van voorkeur verkreeg om een aanpalend eigendom van de schenkers over te nemen of aan te kopen.

Op 7.09.1965 overleed de vader. Bij akte van 22.12.1965 schonken partijen aan hun moeder de aandelen in vruchtgebruik die hun krachtens het wettelijk erfrecht toekwamen.

Bij een tweede akte van 22.12.1965 kwamen partijen met hun moeder overeen om het beding van voorkeur, opgenomen in de akte van 8.05.1965 voordien, te wijzigen en op te stellen als volgt:

"Ingeval ... (geïnt.) van zijn eigendom door hem verkregen bij voormelde akte van gift nog niets heeft vervreemd op het ogenblik dat de aanpalende eigendom van de echtgenoten Saey-De Waegeneer en kinderen, partij in deze, hetzij te rekenen van heden geheel of gedeeltelijk vervreemd wordt of in geval van overlijden van Mevrouw Saey-De Waegeneer, zal ... (geïnt.) het recht hebben deze aanpalende eigendom eerst over te nemen of aan te kopen volgens de waarde onder de belanghebbende partijen overeenkomstelijk vast te stellen of door een schatter wederzijds te benoemen en, bij gebrek aan akkoord, door een schatter aan te duiden door de Heer Vrederech-

ter van het kanton Dendermonde; in dit laatste geval zal de schatting beslissend en onwederroepelijk zijn."

Op 13.11.1971 is Mevrouw Saey-De Waegeneer, moeder van partijen, overleden. Bij aangetekende brief van 23.12.1971 deelt geïntimeerde aan appellant zijn besluit mee, om van zijn recht van voorkeur gebruik te maken en verzoekt om antwoord binnen veertien dagen betreffende de wijze van bepaling van de waarde van het eigendom, onder vermelding van de termen van het beding desaangaande. Daar appellant niet antwoordt, wendt geïntimeerde zich tot de vrederechter. Deze benoemt een schatter, die een verslag neerlegt zonder appellant op te roepen.

Overwegende dat appellant als grieven aanvoert (1) het voorkeurbeding is nietig, want afhankelijk gesteld van een potestatieve voorwaarde; (2) het tweede gedeelte van het beding houdt een overeenkomst over een niet opengevallen nalatenschap in; (3) subsidiair, er is geen verkoop bij gebreke van een bepaalde of bepaalde prijs, (4) subsidiair, de verrichte schatting is nietig, want geheel eenzijdig tot stand gekomen, met krenking van het recht van verdediging;

(1) Overwegende dat het betwiste voorkeurbeding een overeenkomst uitmaakt tussen actuele medeëigenaars, moeder en zonen, waarbij aan geïntimeerde een optie tot overneming wordt verleend door de moeder en mede door appellant om hun aandelen over te nemen a) op voorwaarde dat geïntimeerde op het ogenblik van de overneming nog eigenaar is van het aanpalende, hem eerder geschonken eigendom, b) op voorwaarde en op het ogenblik dat de andere medeëigenaars, moeder en/of appellant, beslissen het betrokken eigendom te vervreemden geheel of ten dele, (c) indien het geval (b) zich niet eerder voordoet, dan na het overlijden van moeder;

Overwegende dat de uitoefening van het voorkeurrecht aldus niet afhankelijk is gesteld van een potestatieve voorwaarde, waarvan de vervulling van de willekeur van de moeder zou afhangen, aangezien de vervulling van de voorwaarde sub (a) van geïntimeerde afhangt en het recht van voorkeur ook zou kunnen uitgeoefend worden, indien appellant zijn aandeel wenste te vervreemden; dat ten slotte het verlenen van een optie tot aankoop wanneer de verkoper zal verkopen en ten laatste na zijn dood geen zuiver potestatieve voorwaarde is, maar een gemengde potestatieve voorwaarde binnen een termijn, en derhalve de verbintenis niet nietig maakt (art. 1174 B.W.);

(2) Overwegende dat het beding aan geïntimeerde niet een eventueel, maar wel een actueel recht verleent, dat evenwel zou verloren gaan indien de ontbindende voorwaarde sub (a) zou worden vervuld, dat slechts kon worden uitgeoefend ten laatste na het overlijden van moeder en dat slechts in één geval vóór dat overlijden zou kunnen worden uitgeoefend, namelijk indien het eigendom geheel of gedeeltelijk werd vervreemd;

Overwegende dat het beding derhalve neerkomt op een optie tot overneming (aankoop met aanwijzende werking), voor de uitoefening waarvan het overlijden van de moeder als laatste termijn is gesteld; dat zulk een beding niet is een overeenkomst over een niet opengevallen nalatenschap, daar het niet tot voorwerp heeft het toekennen van een louter eventueel recht op het geheel of een deel van de nalatenschap, noch van een louter eventueel recht op een bepaald goed beschouwd als behorende tot

de nalatenschap (Cass. 16.10.1959, *Pas.* 1960-I-202 + noot, *R.C.J.B.*, 1961, blz. 59 e.v., met noot-J.G. Renauld ; Cass. 10.11.1960, *Pas.* 1961-I-259 ; Rec.gén. 1962, nr. 20530 ; *R.C.J.B.* als voren) ;

(3) Overwegende dat de verbintenis tot het verkopen op termijn naar een prijs die door een deskundige zal worden bepaald, ter zake van onroerende goederen niet nietig is bij gebreke van een bepaalde of bepaalde prijs, ook al zijn in de overeenkomst geen grondslagen voor de schatting opgegeven ; dat onroerende goederen immers een marktwaarde hebben, die op elk ogenblik op grond van objectieve en algemeen gebruikelijke grondslagen bij benadering kan worden vastgesteld, terwijl in het voorkeurbeding is bepaald dat, bij gekreke aan minnelijke oplossing van mogelijke geschillen omtrent de betwistbare marge, de deskundige zou beslissen ;

(4) Overwegende dat geïntimeerde uit het gebrek aan antwoord op zijn brief, die appellant een redelijke termijn liet, terecht heeft afgeleid dat deze niet bereid was tot een waardebepaling of benoeming van een deskundige in der minne en zich terecht tot de vrederechter heeft gewend ; dat met "een schatter wederzijds te benoemen" niet werd bedoeld dat elke partij een schatter zou benoemen, maar wel beide partijen een zelfde schatter, hetgeen blijkt uit het zinsverband ;

Overwegende echter dat, zo de procedurevoorschriften betreffende het gerechtelijk deskundigenonderzoek als zodanig niet toepasselijk zijn op een deskundigenonderzoek krachtens overeenkomst, voor zover dit niet naar de wettelijke procedurevoorschriften verwijst, zulks niet verhindert dat een deskundige, die krachtens een overeenkomst is benoemd, zeker wanneer zijn advies beslissend is enkele elementaire regels in acht moet nemen, waardoor de betrokken partijen in de mogelijkheid gesteld worden hun rechten en belangen te verdedigen, wanneer zij daarvan niet uitdrukkelijk of stilzwijgend hebben afgezien ; dat de expert in dit geval ter plaatse is gegaan, zijn verslag heeft opgemaakt en heeft neergelegd zonder appelland ook maar enig bericht te hebben gegeven betreffende zijn werkzaamheden ; dat appelland een dwangschrift overlegt waaruit blijkt dat de nalatenschap door de ontvanger der successierechten op anderhalf miljoen werd geschat, terwijl de expert aan het eigendom een waarde van 925.000 frank toekende ;

Overwegende dat het hof aldus geen zekerheid heeft, dat de schatting de rechten van appelland niet benadeelt, zodat een nieuw deskundigenonderzoek moet worden bevolen, zoals hierna bepaald ;

Op die gronden,

Gelet op artikel 24 van de Wet van 15 juni 1935 ; Verklaart het hoger beroep ontvankelijk, maar slechts in de hierna bepaalde mate gegrond ;

Bevestigt het bestreden vonnis voor zover het de lichte van de optie geldig verklaart ; doet het teniet voor zover het een dag bepaalt voor het verlijden van de notariële akte en de beslissing uitvoerbaar verklaart bij voorraad ; alvorens nader te oordelen, benoemt als deskundige Mr. Christian De Wulf, notaris te Dendermonde, met opdracht, na partijen te hebben gehoord en kennis te hebben genomen van de stukken, vooraf een verzoening te beproeven ; bij gebreke aan verzoening, in te

genwoordigheid, althans na behoorlijke oproeping van partijen, het eigendom gelegen te Lebbeke, Lange Minnestraat 45, gekadastréerd sectie C nr. 970 f 2 te bezichtigen en de waarde ervan te schatten op 23.12.1971 ; na afloop van de verrichtingen kennis te geven aan partijen van zijn bevindingen en hun opmerkingen, die zij hem binnen drie weken doen toekomen, aan te tekenen en te beantwoorden ; de minuut van zijn schriftelijk en onder ede bevestigd verslag ter griffie van dit hof in te leveren binnen drie maanden na het aanvaarden van zijn opdracht ;

Verstaat dat de deskundige de waarde onaanvechtbaar zal vaststellen ;

Veroordeelt appelland in de kosten gevallen op het hoger beroep tot heden, reserveert de verdere kosten alsmede die van het deskundigenonderzoek ;

Verwijst de zaak naar de bijzondere rol.

NOOT—Zie Rb. Dendermonde, 17 januari 1973, *R.W.*, 1973-74, 387, dat gedeeltelijk (m.b.t. tot de door de expert in acht te nemen regels) door vorenstaand arrest hervormd wordt.

HOF VAN BEROEP TE LUIK

5e KAMER—13 MAART 1974

Voorzitter : de h. L. Meers

Raadsheren : de hh. J. Spaas en X. Claessens

Openbaar ministerie : de h. J. Kuyl

Advocaten : mrs. Janssen en Driessen

Verstek en verzet—Akte van verzet—Motivering—Begrip—Nietigheid—Toepassing van art. 861 Ger.W.

De akte van verzet waarin de eiser op verzet als enig middel aanvoert, dat de dagvaarding hem te laat bereikt heeft, voldoet niet aan het voorschrift van art. 1047 Ger.W., naar luid waarvan de akte, op straffe van nietigheid, de middelen van de eiser op verzet moet bevatten.

Die nietigheid is echter een vormnietigheid, die slechts aangenomen kan worden als ze de verweerder op verzet benadeelt (art. 861 Ger.W.).

E. t/ H.

Gezien de stukken van het geding en bepaaldelijk de voor gelijkvormig verklaarde fotocopy van het tussen partijen op tegenspraak gewezen bevel van de Heer Voorzitter van de Rechtbank van Eerste Aanleg te Tongeren, rechtdoende in kort geding, in datum van 4 juni 1973 ;

Overwegende dat het hoger beroep tegen voormelde beslissing regelmatig en ontvankelijk is ; dat geïntimeerde bij concusie incidenteel beroep instelt ; dat dit beroep eveneens ontvankelijk is ;

Overwegende dat de oorspronkelijke eis door geïntimeerde ingesteld bij dagvaarding betekend op 28 februari 1973 ertoe strekte appelland te horen veroordelen tot de gebruikelijke voortlopende maatregelen tijdens de procedure van echtscheiding ;

Overwegende dat appelland, als oorspronkelijke ver-

weerder, hoewel regelmatig gedagvaard, niet verschenen is ter zitting in kort geding zodat hij bij verstek veroordeeld werd tot de gevraagde voorlopige maatregelen; dat appellant evenwel binnen de termijnen der wet tegen voornoemd bevel verzet aantekende; dat geïntimeerde, verweerster op verzet, in hoofdorde liet gelden dat het verzet niet ontvankelijk was; dat het middel van appellant steunde op artikel 1047 van het Gerechtelijk Wetboek dat, op straffe van nietigheid, vereist dat in de akte van verzet zelf de middelen waarop het gebaseerd is, uiteengezet worden; dat de eerste rechter, zonder het middel van niet-ontvankelijkheid door geïntimeerde opgeworpen te beantwoorden, het verzet ontvankelijk heeft verklaard en ten gronde uitspraak doende, op tegenspraak geoordeeld heeft dat geïntimeerde (...)

Overwegende dat geïntimeerde bij incidenteel beroep en in hoofdorde nogmaals de niet-ontvankelijkheid van het verzet doet gelden;

Overwegende dat de oorspronkelijke verzetdoende partij, huidige appellant, als enig middel waarop zijn verzet gebaseerd was, aanhaalde "aangezien de dagvaarding in kort geding hem slechts overhandigd werd op 16 maart 1973"; dat geïntimeerde dan ook terecht verwijst naar artikel 1047 van het Gerechtelijk Wetboek waarbij, op straffe van nietigheid van de akte van verzet, de verplichting wordt opgelegd de middelen waarop het verzet gesteund is in voormelde akte aan te halen;

Overwegende dat eveneens dient nagegaan of de nietigheid voorzien in artikel 1047 van het Gerechtelijk Wetboek, van rechtswege de nietigheid van de betwiste proceshandeling medebrengt; dat algemeen wordt aanvaard dat de nietigheid waarvan sprake in artikel 1047 van het Gerechtelijk Wetboek, gelijkaardig is aan die van de artikelen 161 en 437 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtspleging; dat deze nietigheid door de rechtspraak werd verduidelijkt als zijnde een formele nietigheid die in het privaat belang wordt voorgeschreven en die slechts aangenomen wordt wanneer zij verweerder op verzet benadeelt; dat dit beginsel geconcretiseerd werd in artikel 861 van het Gerechtelijk Wetboek waarbij wordt bepaald dat de rechter slechts dan een proceshandeling kan nietig verklaren indien het aangeklaagd verzuim of onregelmatigheid de belangen van de partij die ze opwerpt, schaadt;

Overwegende dat "in casu" geïntimeerde noch in eerste aanleg noch in graad van beroep bewijst of aanbiedt te bewijzen dat de gebrekkige opstelling van de akte van verzet haar regelmatige belangen schaadt; dat bepaaldelijk geïntimeerde niet voorhoudt dat het verzet louter dilatoir is; dat daarenboven geïntimeerde de middelen van appellant goed kent vermits zij, vóór dat appellant ten gronde besluit, haar eigen verweermiddelen ontwikkelt in geschreven besluiten ter zitting van 9 april 1973 neergelegd; dat uit het voorgaande volgt dat de gebrekkige opstelling van de akte van verzet, de rechtmatige belangen van geïntimeerde niet hebben geschaad zodat de eerste rechter terecht de akte van verzet ontvankelijk heeft verklaard;

(...)

NOOT—Vgl. Cass., 17 maart 1972, R.W., 1971-72, 1925, dat met toepassing van de artt. 161, 173 en 437 Rv. gewezen is.

ARBEIDSHOF TE BRUSSEL AFDELING ANTWERPEN

7e KAMER — 16 MEI 1974

Voorzitter: de h. Rauws

Advocaat-generaal: de h. De Leye

Advocaten: mrs. Lesthaeghe en Van Vliet

Arbeidsongeval—Ongeval op de weg naar het werk—Verblijf bij schoonouders—Opzet en frequentie—Tweede verblijf.

Wanneer een werknemer met zijn gezin elk weekend bij zijn schoonouders op het platteland doorbrengt ten einde zijn jonge kinderen van de voordelen van het buitenleven te laten genieten, heeft hij bij zijn schoonouders een tweede verblijf gevestigd. Het ongeval dat hem overkomt wanneer hij zich van bij zijn schoonouders naar zijn werk begeeft, is een ongeval op de weg naar het werk.

Gemeenschappelijke Verzekeringskas voor Bouw-
werk, Handel en Nijverheid t/ Schurmans

Gezien de tussenarresten van 13 september 1973 en 24 januari 1974.

Appellante stelt in rechte dat wijlen de heer Janssens te Rijkevorsel, bij zijn schoonouders, geen verblijfplaats had in de zin van het Wetsbesluit Vergoeding Ongevallen op de weg van of naar het werk dd. 13 december 1945.

Op 26 juli 1970, datum van het dodelijk ongeluk, kwam de echtgenoot van geïntimeerde van zijn schoonouders te Rijkevorsel waar hij kermis had gevierd, maar waar hij geenszins zijn gewone verblijfplaats had.

Een toevallige overnachting bij de schoonouders maakt geen verblijf of tweede verblijf uit. Van werkelijk verblijf kan slechts sprake zijn wanneer het verblijven op een bepaalde plaats verband houdt met het werk, niet wanneer het enkel ingegeven is door persoonlijke of gemaksredenen.

Dat het gezin Janssens-Schurmans te Rijkevorsel geen vast of tweede verblijf had blijkt uit de omstandigheid dat het er over geen eigen kamers, inrichting of meubilair beschikte en er dus geen eigen entiteit vormde; het wordt eveneens bevestigd door de verklaring van geïntimeerde dat per weekeinde 1.000 fr. verblijfskosten betaald werden. Tijdens de betaalde vakantie van de man ging het gezin van geïntimeerde trouwens enkel tijdens de weekends naar Rijkevorsel.

Een vast en nieuw verblijf ging het gezin Janssens-Schurmans op 1 augustus 1970 te Sint-Job-in-'t Goor betrekken, waar een woning met tuin in de bossen gehuurd was.

De verklaringen afgelegd door geïntimeerde bij haar verschijning in persoon zijn niet bewijskrachtig, terwijl het gehouden getuigenverhoor enkel aantoonde dat de getroffene, wijlen de heer Janssens, vrij regelmatig op weekend ging te Rijkevorsel bij zijn schoonouders, doch niet bewezen is dat hij er zijn verblijf had in de zin die krachtens de wet daaraan moet gegeven worden.

Tenslotte stelt appellante nog dat het begrip weg naar het werk restrictief behoort geïnterpreteerd te worden:

geen ander traject dan het wettelijk bepaalde kan in aanmerking genomen worden.

Op 26 juli 1970 reed wijlen de heer Janssens niet van zijn schoonouders naar zijn werk, maar naar zijn vaste woning te Deurne om er zich te gaan omkleden en klaar maken om naar zijn werk te gaan. Dit wordt bewezen door het uur van het ongeval en het feit dat achteraf geen werkkledij in de wagen van het slachtoffer werd aangetroffen. Op het ogenblik van het ongeval bevond de heer Janssens zich derhalve nog niet op de weg van zijn werkelijk verblijf naar het werk.

Het bestreden vonnis behoort vernietigd te worden en de oorspronkelijke vordering van mevrouw Schurmans is ongegrond.

Geïntimeerde betoogt dat het bestreden vonnis moet bekrachtigd worden en dat appellante tot uitkering van de wettelijke renten en begrafeniskosten moet veroordeeld worden.

Ten aanzien van de feiten

Niet betwist is dat wijlen de heer Janssens, echtgenoot van geïntimeerde, op zondag 26 juli 1970 rond 04.30 u. op de Bisschoppenhoflaan te Deurne dodelijk verongelukte met zijn wagen toen hij van bij zijn schoonouders te Rijkevorsel kwam, waar hij kermis had gevierd. De plaats waar de getroffen werkte, de n.v. Nieuwe Constructiehuizen Van der Heyden & Struyf, Merksemsebaan 181-199 te Deurne, en zijn woning aan de Lakborslei 408 te Deurne, lagen op minder dan één kilometer van de plaats van het ongeval.

Op 26 juli 1970 diende wijlen de heer Janssens te 05 uur op het werk te zijn om van daaruit te Andenne te gaan arbeiden.

Ten aanzien van het recht

De eerste grief van appellante, m.n. die waarin zij stelt dat wijlen de heer Janssens bij zijn schoonouders te Rijkevorsel geen verblijfplaats in de zin van de wet had, is ongegrond.

Door het getuigenverhoor en door de verklaringen van mevrouw Schurmans is ten processe komen vast te staan dat de echtgenoten Janssens-Schurmans en hun twee kinderen sedert ten minste twee jaar vóór het ongeval elk weekend, van vrijdagavond tot zondagavond, verbleven te Rijkevorsel bij de ouders van mevrouw; dat de heer Janssens vaak 's zaterdags en 's zondags werkte en dat hij zich dan telkens met de wagen van Rijkevorsel naar zijn werkgever te Deurne begaf en 's avonds naar Rijkevorsel terugkeerde. Het traject dat de getroffen op 26 juli 1970 volgde was dus niet een louter occasionele weg naar aanleiding van de kermis te Rijkevorsel.

Eveneens is gebleken dat het steeds hernieuwd verblijf te Rijkevorsel niet in de eerste plaats een familiebezoek aan ouders en grootouders gold, maar inzonderheid ingegeven werd door de bekommernis van de echtgenoten Janssens om hun beide kleine kinderen te doen profiteren van de lucht, de bewegingsruimte en de rust van het platteland welke zij te Deurne misten.

Op grond van de voormelde frequentie, regelmaat, duurzaamheid en opzet dient besloten te worden dat het verblijf van de getroffen, wijlen de heer Janssens,

te Rijkevorsel beantwoordt aan het begrip verblijf gebezigd in het wetsbesluit van 3 december 1945: dat m. n. het gezin Janssens-Schurmans te Rijkevorsel een tweede verblijf gevestigd had.

Gesteld tegenover de bestendigheid en de opzet van het verblijf te Rijkevorsel, zijn de negatieve aspecten door appellante aangevoerd onbelangrijk en wezenlijk niet relevant; dat inzonderheid het gezin Janssens te Rijkevorsel geen eigen meubilair of eigen kamers had en er samenleefde met de ouders van mevrouw Schurmans, ontleemt aan het aldaar vertoeven in casu niet het karakter van een tweede verblijf.

Evenmin kan het argument van appellante aanvaard worden als zou het zich op één plaats ophouden slechts als verblijf in de zin van het wetsbesluit van 1945 kunnen beschouwd worden mits het genoodzaakt is door het werk. Bedoeld wetsbesluit vereist een dergelijke relatie tussen het verblijf en het werk niet.

Ook de tweede grief door appellante aangevoerd wordt door het Hof afgewezen.

Op 26 juli 1970 te 04.30 uur bevond de heer Janssens zich geografisch op het traject tussen zijn verblijf te Rijkevorsel en de plaats waar hij werkt te Deurne.

Dat de getroffen de intentie zou gehad hebben zich vóór de aanvang van het werk nog naar zijn woning te begeven, is louter een bewering welke tegengesproken wordt door het feit dat hij blijkbaar geen huissleutels op zak had (Inventaris Stuivenbergziekenhuis dd. 26. 7. 1970, stuk 2, dossier geïntimeerde).

Evenmin bewijskrachtig m.b.t. vorenstaande bewering is 1) het feit dat geen werkkledij in de wagen van het slachtoffer zou aangetroffen zijn, 2) het uur van het ongeval.

Door geen enkel bestanddeel van de zaak is uitgemakt waar de werkkledij van de heer Janssens zich bevond. Zij kan zich zowel op het werk als in de koffer van zijn auto bevonden hebben.

Lever het feit dat de getroffen om 04.30 uur verongelukte niet het minste bewijs ten aanzien van de bewering dat hij de intentie zou gehad hebben zich eerst nog naar zijn woning te begeven, dan dient anderzijds aangemerkt te worden dat dit ochtenduur de weg tussen Rijkevorsel en de plaats van het werk evenmin abnormaal maakte, gelet op de afgelegde afstand, het uur van vertrek, de geplande afvaart naar Andenne te 05 uur en het feit dat vermoedelijk nog de werkkleding diende aangetrokken te worden.

Maar zelfs indien mocht bewezen zijn – quod non – dat de heer Janssens, vertrokken vanuit zijn tweede verblijf, een kleine omweg langs zijn woning had willen maken om er zijn werkkledij te halen, dan diende die omweg nog als een gewettigde omweg aangezien te worden die aan het afgelegd traject niet het karakter van normale weg naar het werk zou ontnomen hebben.

Op die gronden,

Gelet op de rechtsplegingsstukken,

Gehoord het gelijkkluidend advies ter openbare terechtzitting van 18 april 1974 gegeven door de Heer O. De Leye, advocaat-generaal,

Gezien de bepalingen van de Wet van 15 juni 1935 op het gebruik der talen in gerechtszaken, inzonderheid de artikels 24, 37 en 41,

Het Hof,

Recht doende op tegenspraak,
Alle andere conclusies ter zijde stellend,
Verklaart het hoger beroep ontvankelijk maar ongegrond,

Bekrachtigt het bestreden vonnis van de Vrederechter te Borgerhout dd. 26 januari 1972.

BOEKBESPREKING

ANDRÉ-JEAN ARNAUD, *Essai d'analyse structurale du Code Civil Français. La règle du jeu dans la paix bourgeoise*. Librairie générale du Droit et de Jurisprudence, R. Pichon et R. Durant-Auzias, Parijs, 1973.

André-Jean Arnaud, de auteur van de *Histoire générale du Code Civil français*, waarvan het eerste deel de *Origines doctrinales du Code Civil français* was, publiceerde thans dit *Essai d'analyse structurale*. Hij is terzelfdertijd rechtshistoricus en rechtsfilosoof. Na bewezen te hebben een uitstekend expert te zijn van de *Code Civil historique*, heeft hij onderzocht wat de methoden van het structuralisme aan de juridische wetenschap kunnen bijbrengen. Dit dubbel aspect van zijn persoonlijkheid vindt men terug in het belangrijk werk, dat hij *La règle du jeu* noemde: de titel is slechts in schijn enigmatisch: want het betreft de Code zelf, waarbij de sociale uitwisselingen als de spelregel van de maatschappij worden beschouwd.

Wij vinden hier in feite de toepassing terug van de structurele analyse op de Code Civil van 1804. Het is een nogal scherpe kritiek van de politiek-sociale houdingen, die aan de Napoleontische codificatie worden toegeschreven. Deze kritiek zal ongetwijfeld de juristen verdelen: sommigen zullen zich over dit werk entoesiast verklaren, omdat het voedsel biedt voor hun revolutionnaire activiteiten. Andere juristen zullen, bij de lectuur van de *Code Civil*, gehecht blijven aan de mythen van het jusnaturalistische humanisme. Enkelen zullen een minder sceptische houding aannemen, die eigen is aan de lessen van een veel oudere wijsbegeerte, deze van het klassieke natuurrecht.

Hoewel zeer zwaar van inhoud, leest men het boek gemakkelijk, want het is "opgebouwd", en de stijl ervan is licht. Het succes dat tussen de twee wereldoorlogen het *Essai* van Jean Ray genoot over de logische structuur van de *Code Civil*, bewijst dat, voor dit soort van opzoekingen, er belangstelling bij het wetenschappelijk publiek bestaat. Voorzoekers verschilt, door zijn algemene toon, het werk van Arnaud zeer van dit van zijn voorganger. Maar het is even origineel en even diepzinnig.

Wij zijn ervan overtuigd dat de auteur door deze verjongende lectuur een grote dienst bewees aan de *Code Civil*. Wij kunnen niet voorzien welk nut de civilisten eruit zullen halen. Maar wij zijn zeker dat het aan de semiologische reflectie een zo verrijkend thema en dit zowel van theoretisch als van methodologisch oogpunt brengt als dit Levi-Strauss deed, toen deze onze manier van de mythen te benaderen, vernieuwde.

L. Th. Maes

BALIELEVEN

Verbond van Belgische advocaten Congres te Brugge op 28 september 1974

De thema's, die het Verbond van Belgische Advocaten voor zijn congres aan de orde had gesteld, namelijk "Eenheid van het Advocatenkantoor" en "Rationalisatie en Productiviteit van het beroep van advocaat", belangen elk van ons in de dagelijkse uitoefening van het beroep aan. Het was dan ook niet te verwonderen dat een tweehonderdtal rechtsbeoefenars uit binnen- en buitenland te Brugge vergaderden om met elkaar betreffende deze blijvend-actuele onderwerpen van gedachten te wisselen.

Mr. J. Van der Ghote, stafhouder van de Orde van Advocaten te Brugge sprak als gastheer een hartelijk welkomstwoord, en drukte de hoop uit dat opties en besluiten zouden worden genomen, die de advocaten zouden ten goede komen bij hun benadering van hun eigen, specifieke problematiek, thans congressthema, maar die zo dikwijls wordt over het hoofd gezien. Hij achtte zich gelukkig niet alleen zoveel advocaten uit eigen land te kunnen begroeten, maar tevens delegaties uit Nederland, Frankrijk, Luxemburg, Italië, Zwitserland en Duitsland.

Mr. J. Massaux, voorzitter van het Verbond van Belgische Advocaten, dankte het gastvrije Brugge in de persoon van stafhouder Van der Ghote, en begroette de deken van de Nationale Orde, Mr. Nelissen-Grade, de ere-dekens mrs. De Gryse en Radelet, de heren stafhouders van het Hof van Cassatie en van de belangrijkste balies, de voorzitter van de Koninklijke Federatie der Notarissen, de vertegenwoordigers van Credoc, van de bedrijfsjuristen en van de U.I.J.A.

Hij drukte de wens uit dat van de besprekingen van de congresdag een effectieve echo zou mogen gehoord worden in de beslissingen, door de Raden der Orde aan de verschillende balies te nemen, zoals gebeurde naar aanleiding van de resoluties van het congres 1973 te Charleroi.

Een bijzonder dankwoord richtte de voorzitter tot mr. J. de Longueville, wiens onverdroten ijveren voor vrijstelling der advocaten van onderwerping aan de B.T.W. resulteerde in een document van de Commissie van de Europese Gemeenschappen dd° 26 juli 1974, waarin deze vrijstelling wordt voorgesteld. De vergadering besliste een telegram aan mr. J. de Longueville te zenden, met dankbetuiging voor het succesvolle werk, dat hij, als voorzitter van de commissie van het Verbond, met de B.T.W.-problematiek belast, presteerde.

Na voorlezing en goedkeuring van de verslagen van mr. J. Van Waag, secretaris-generaal, en van mr. Unikowski, penningmeester-generaal, worden de statutaire verkiezingen gehouden.

Stafhouder J. Massaux stelt mr. J. Van Waag voor als zijn opvolger aan het hoofd van het Verbond van Belgische Advocaten. Eenstemmig aanvaardt de vergadering deze keuze. De voorzitter looft het dynamisme en de werkkraft van mr. Van Waag, en zijn grondige kennis van de problemen van de Belgische advocaten.

Mr. J. Van Waag dankt de uittredende voorzitter. Hij vertolkt de gevoelens van de vergadering door te stellen dat stafhouder Massaux, door een voorzichtig beleid, waarbij, met respect voor de intellectuele vrijheid, tradities steeds met kritische zin werden benaderd, het Verbond zijn taak heeft doen waarmaken en experimenteel zijn noodzakelijkheid heeft bewezen, als klankbord van behoeften en ideeën, vaak aanleiding tot officiële reglementaire codificatie. Mr. L. De Gryse wordt aangesteld als secretaris-generaal, in opvolging van mr. J. Van Waag.

De eigenlijke werkvergadering, gewijd aan het thema

"Eenheid van het Advocatenkantoor", werd ingeleid door uiteenzettingen van mr. Chr. Jassogne en mr. T. Kegels, die hun preadviezen, gepubliceerd in *Omnia Fraterne* toelichtten. Mr. Jassogne stelde dat, indien men de cliënt kwaliteitswerk wil bieden, het onontbeerlijk is dat de advocaat zijn werkmethode wijzigt, en steeds meer naar specialisatie evolueert. Associaties van advocaten, die buiten het kantoor waar ze hun specialiteit zouden beoefenen, hun eigen kantoor van "algemene practici" zouden wensen te bewaren, stuiten op de traditionele regel van eenheid van het advocatenkantoor. Het is nochtans in het belang, zowel van de cliënteel als van de advocaat zelf, dat deze regel niet langer streng zou worden gehandhaafd, en de raden der Orde in elk hun voorgelegd geval zouden oordelen of voldoende waarborgen aanwezig zijn om een afwijking van de traditionele regel toe te laten. Dit principe werd reeds geconcretiseerd in een beslissing van de raad der Orde te Charleroi. Aldus werd een eerste stap gezet naar het organiseren van een systeem, dat het zou mogelijk maken progressief een groter aantal specialisten te bekomen. De advocaat zou immers de mogelijkheid worden geboden zijn "algemeen" kantoor en cliënteel als basis te behouden tot op het ogenblik dat de rentabiliteit van het gespecialiseerde associatie-kantoor, op een andere plaats gevestigd, voldoende zou zijn, en hij er voortaan al zijn tijd en energie aan zou kunnen besteden.

Mr. T. Kegels wees op de dubbele functie van het beroep: het pleidooi en het zogenaamd "anti-proces", de begeleiding, de consultatie. Het zwaartepunt van de juridische activiteit wordt, ingevolge de noden van de cliënt, steeds meer naar de raadgeving verplaatst. Aan deze tendens moet worden beantwoord door af te wijken van de uniciteitsregel van het kantoor, om te vermijden dat nog meer terrein wordt prijsgegeven aan parallelle beoefenaars van de juridische assistentie.

De uniciteitsregel kan niet langer gerechtvaardigd worden, en is enkel te verklaren door angst voor concurrentie. Dit concurrentieprobleem moet juist worden gestueerd: niet wedijver binnen de balie zelf moet determinerend zijn om de uniciteitsregel aan kritiek te onderwerpen, maar de wedijver tussen balie en juridische assistentie buiten de balie.

In het buitenland werden aan het probleem vaak zeer redelijke oplossingen gegeven. Waarom trouwens zou de uniciteitsregel voor de consultatie worden gehandhaafd, wanneer hij voor het pleidooi niet bestaat? De preadviseur meent dan ook dat aan een advocaat of associatie niet zou mogen verboden worden consultatie te houden in meer dan één kantoor in hetzelfde rechtsgebied, op voorwaarde dat men persoonlijk aanwezig is voor deze consultatie. Dat hetzelfde zou gebeuren op plaatsen, die in verschillende arrondissementen gelegen zijn, is in de huidige structuur niet mogelijk. Welke beroepsregelen, welke normen immers zouden de betrokken advocaten moeten in acht nemen?

Bezwaar tegen associaties van advocaten, ressorterend onder verschillende balies, kan volgens Mr. Kegels niet bestaan, mits elk deel van de associatie aan de beroepsregels van haar eigen balie onderworpen blijft.

De Belgische Balie moet inzien dat zij moet moderniseren; zij mag zich niet blind staren op het monopolie van het pleidooi, maar moet, beantwoordend aan de vraag van de huidige en de potentiële cliënt, haar monopolie van de consultatie trachten te heroveren en veilig te stellen door een versoepeling van haar traditionele voorschriften.

De voorzitter dankte namens de vergadering beide preadviseurs voor hun belangrijk voorbereidend werk, dat trouwens onmiddellijk daarna zijn belang bewees in een geanimeerde gedachtenwisseling, waaraan slechts een einde kon worden gemaakt door de belofte van de voorzitter dat ze tijdens de namiddagzitting zou worden voortgezet.

Een schitterende ontvangst ten Stadhuize, en een Breugheliaanse lunch in de gotische zaal van het Stadhuis kwa-

men prachtig tegemoet aan de bedoeling van elk congres naast de zaken des geestes ook de vriendschap een hoogdag te bezorgen.

Nadat eminente vertegenwoordigers uit het buitenland de houding van hun Balies tegenover de gestelde problemen hadden uiteengezet, mondde de verdere discussie tenslotte uit in volgende resolutie: "Het congres constateert dat de traditionele eenheidsregel van het kabinet geen hindernis mag blijven voor een evolutie der structuren van de balie en dat uitzonderingen op dit principe mogen overwogen worden om bijvoorbeeld binnen een zelfde balie de associatie- en specialisatiemogelijkheden te bevorderen".

In een hooggestemde rede nam mr. Nelissen-Grade, deken van de Nationale Orde, de verdediging op van de Balie.

Vaak gaat de pers heftig te keer tegen de balie en haar werking. In aanwezigheid van deze pers bracht de eerste advocaat van het land een "recht van antwoord", waar we hem allen dankbaar kunnen om zijn.

Hij lichtte de ware redenen van de traagheid der rechtsbedeling toe: tekort aan magistraten en gerechtelijk personeel. Hij verdedigde het werk der jongeren, en pleitte voor het realiseren van het sinds lang geplande systeem van staatsfinanciering als vergoeding voor deze jongeren. Hij pleitte voor een soepele service van het Bureau voor Consultatie en Verdediging, zodat het publiek nog uitsluitend rechtshulp zou zoeken bij de balie, en niet bij vaak politiek georiënteerde personen of instanties.

Tot elke prijs zal de advocaat zich verzetten tegen een commercialiserende mentaliteit, en nooit zal hij vergeten dat zijn eerste taak blijft de verdediging van het individu tegen alles wat zijn vrijheid en welzijn bedreigt.

De voorzitter kon hierna Minister van Justitie Vanderpoorten verwelkomen, die eraan hechtte het verdere verloop van de congresdag bij te wonen. In een korte toespraak verheugde de Minister zich om de jaarlijkse congressen van het Verbond, omdat de thema's, die er behandeld worden, wijzen op het bewustzijn dat we niet meer als toeschouwers, maar als deelnemers de evolutie beleven én maken van de advocaat in een tijd van internationalisering, van nieuwe dimensies, eisen en structuren, waarin hij moet trachten de eerste vertrouwensman van de rechtzoekende te blijven.

Mr. H. Van Eecke en daarna stafhouder R. Compagnion lichtten hun preadviezen toe betreffende "Rationalisatie en Productiviteit van het beroep van advocaat".

Mr. Van Eecke meent dat de situatie op meerdere vlakken moet worden verbeterd: de toegang tot het gerecht moet worden vergemakkelijkt door de particulier vertrouwd te maken met de sociale functie van de advocaat, met name door voorlichting over pers, radio en televisie.

De rentabiliteit van het werk van de advocaat kan worden in de hand gewerkt door het vermijden van onproductieve taken en door een efficiënte organisatie.

Tenslotte kan de produktiviteit van het beroep in niet geringe mate worden bevorderd door toepassing van de vele mogelijkheden, geboden door het Gerechtelijk Wetboek, inzonderheid door de artikelen 706, 731, 751, en 755, en door de actieve medewerking van de magistraat ter zitting.

Stafhouder Compagnion zette het betoog van zijn medeverslaggever mr. Van Eecke kracht bij aan de hand van omvangrijk en indrukwekkend cijfermateriaal. Het aantal niet-productieve uren is in ons beroep zeer groot. Een hele reeks suggesties van de verslaggever, bestemd zowel voor de balie als het parket en de rechtbank, zouden dit wellicht kunnen verhelpen. Verder lichtte de preadviseur de financiële toestand van de jongere advocaat toe, en deed concrete voorstellen voor de wijze van bezoldiging en het bedrag ervan.

Onnodig te zeggen dat ook deze uiteenzettingen de aanleiding vormden tot geanimeerde discussie.

Alleen de ontvangst, die wachtte in het Provinciaal Hof, was bij machte het tijdschema enigszins te doen naleven.

Na een dankwoord van de voorzitter, Mr. J. Massaux, aan allen die dit congres deden slagen, werden opnieuw, onder de gewelven van het Provinciaal Hof, woorden van vriendschap gesproken door de heer Gillon die, samen met de heer Ollivier, door de Gouverneur was afgevaardigd om, niet alleen als leden van de Bestendige Deputatie, maar ook als confraters, de deelnemers aan het congres te ontvangen.

Een diner bij kaarslicht vormde een waardig besluit van deze congresdag.

Een congresdag, die zijn succes dankte aan de actualiteit van de behandelde thema's, aan de inzet van de preadviseurs, aan een buitengewoon vlotte organisatie, en... aan het decor voor dit alles, de heerlijke stad Brugge.

Waar elders leeft de zwierige barok in vaandels en uithangborden met namen als "De vette Vispoort" en "De gouden Mande", in grote, zwartomrande rouwberichten op de kerkmuur; waar elders heten de straten zowel Steen- en Ezelstraat als Potterierei en Rozenhoedkaai, waar tinkelt een Mozart-menuet uit de beiaard als te Brugge, waar nog is er een stadhuis, waar drie kleine, broze meisjes aan het kankussen werken...

Brugge... het was een gelukkige dag, niet het minst dank zij U.

M.C.

MEDEDELINGEN EN BERICHTEN

Berichten van het Ministerie van Justitie

Nieuwe wetgeving en nieuw recht op komst

Wegens het groot aantal teksten waarin wijzigingen werden aangebracht, kan het voor de practicus nuttig zijn, dat hieronder bij wijze van rangschikking onder de gebruikelijke trefwoorden een overzicht gegeven wordt van de verwezenlijkingen der laatste maanden, verwezenlijkingen die enerzijds een betere en snellere rechtspleging zullen verzekeren, en er anderzijds toe strekken recht en werkelijkheid tot elkaar te brengen. Bij het doornemen van de voorbereidende teksten komt men overigens tot de constatering, dat voor een aantal reeds vrij oude initiatieven betreffende problemen van rechtstechnische aard een inspanning gedaan werd om tot een eindresultaat te komen. Maar er is nog heel wat te doen, en daarom zal na een overzicht van de wetgeving ook – voor zover de informatie strekt – iets gezegd worden over het op komst zijnde nieuwe recht.

A. Wetgeving

HOVEN EN RECHTBANKEN

Nieuwe gerechtshoven

In het *Staatsblad* van 6 juli 1974 verscheen de Wet van 26 juni 1974 betreffende de inwerkingtreding en de uitvoering van art. 104 van de Grondwet. Zie daarover *R.W.*, 1974-75, 318. Intussen is ook het aantal raadsheren in sociale zaken vastgesteld bij K.B. van 11 september 1974 tot wijziging van het K.B. van 7 april 1970 (*Staatsblad*, 20 september 1974) en verschenen in het *Staatsblad* van 5 oktober 1974 drie Koninklijke Besluiten en twee Ministeriële Besluiten met betrekking tot de nodige aanpassing van diverse personeelsformaties (opstellers en beambten van de griffies, personeel van de parketen, boden).

Rechtbank van eerste aanleg – Dienst

De Wet van 28 juni 1974 (*Staatsblad*, 6 augustus 1974)

vult het enig artikel, VIII, van de Wet van 25 oktober 1919 aan met een lid, naar luid waarvan overtreding van de artt. 387, 388 en 389 (overspel, medeplichtigheid en onderhoud van bijzit) voor de kamer met één rechter gebracht kan worden. Art. 92, § 1, 4°, Ger.W. wordt dienovereenkomstig gewijzigd.

Arbeidsrechtbanken – Personeelsformatie

Bij Wet van 3 juli 1974 (*Staatsblad*, 17 juli 1974) tot wijziging van de Wet van 7 juli 1969 wordt het aantal rechters en substituten-arbeidsauditeurs in de arbeidsrechtbanken van Oudenaarde, Nijvel en Tongeren aangepast.

Rechtbanken van Koophandel – Personeelsformatie

Bij Wet van 25 juli 1974 (*Staatsblad*, 10 augustus 1974) wordt de personeelsformatie van de rechtbanken van koophandel gewijzigd: er komt een ondervoorzitter bij te Brussel en te Gent; voorts wordt het aantal beroepsrechters verhoogd met drie te Brussel, en met één te Antwerpen, Bergen, Brugge, Dendermonde, Gent, Kortrijk, Mechelen, Tongeren, Turnhout en Verviers. Het aantal leden van de griffie wordt met 33 vermeerderd. Ingediend op 2 juli 1974 werd het desbetreffend ontwerp, na verslag van volksvertegenwoordiger Baert, in de Kamer op 17 en in de Senaat op 18 juli 1974 goedgekeurd.

Zoals uit het verslag (*Parl. Besch.*, Kamer, 1974, nr. 145/2) en ook uit het voorbereidend onderzoek voor de wet op de nieuwe gerechtshoven blijkt, is het niet gemakkelijk passen de criteria voor de vaststelling van de personeelsformaties te vinden. Steunend op verslagen van de voorzitters der rechtbanken en op de adviezen van de procureurs-generaal, werd gebruik gemaakt van statistische gegevens en diende rekening gehouden te worden met de weerslag van de toepassing van de Wet van 6 maart 1973 op de handelsvennootschappen.

Blijkens het verslag heeft de Minister van Justitie aangekondigd, dat binnen afzienbare tijd een gelijkaardig ontwerp voor de arbeidsrechtbanken, en nadien voor de rechtbanken van eerste aanleg ingediend zal worden.

Vrederechten

Overeenkomstig art. 63 Ger.W. wordt de bevolking van de kantons met het oog op de indeling in twee klassen door het K.B. van 22 augustus 1974 met de daarbij gevoegde tabel vastgesteld (*Staatsblad*, 14 september 1974).

Griffie en parket

De Wet van 28 juni 1974 tot wijziging, wat de griffiershoofden van dienst betreft, van de artt. 96 en 115 van de Wet van 15 juni 1899 inhoudende titel II van het Wetboek van Strafvordering voor het leger, wijzigd de genoemde artikelen in dier voege dat de griffiershoofden van dienst na negen jaar ambtsvervulling vast benoemd worden (*Staatsblad*, 17 juli 1974).

Bij Wet van 2 juli 1974 (*Staatsblad*, 16 juli 1974) wordt de formatie van het griffiepersoneel van het Hof van Cassatie vastgesteld.

Met betrekking tot diverse personeelsformaties mag gewezen worden op het K.B. van 20 maart 1974 (voor de griffies van de vrederechten; *Staatsblad*, 5 april 1974), voorts, in het *Staatsblad* van 9 juli 1974, op een reeks koninklijke en ministeriële besluiten van 26 juni 1974 (voor de parketten bij het Hof van Cassatie, de hoven van beroep, de rechtbanken van eerste aanleg, voor het auditoraat-generaal bij het Militair Gerechtshof, voor de parketten bij de rechtbanken van eerste aanleg speciaal toegevoegd voor de afdeling politiezaken, voor de opstellers, beambten en boden van de griffies van de rechtbanken van eerste aanleg, voor de griffies en de boden van de griffies van de rechtbanken van koophandel).

Verhinderende en vervanging - Opdrachten

Krachtens de in art. 327 Ger.W. bij Wet van 25 juli 1974 (*Staatsblad*, 8 augustus 1974) aangebrachte wijzigingen kan de Minister van Justitie een magistraat van een parket voortaan ook een opdracht in dienst van de Koning geven, en wordt in de mogelijkheid voorzien om ook aan magistraten van een parket in hoger beroep een opdracht in dienst van de Koning of voor een ministerieel kabinet te geven. De regel dat een opdracht niet meer dan zes jaar mag duren, geldt niet voor een opdracht in dienst van de Koning.

Wedden en lonen

De Wet van 2 augustus 1974 betreffende de wedden van de titularissen van sommige openbare ambten en van de bedienaars van de erediensten (*Staatsblad*, 19 september 1974) regelt de bezoldiging van: 1) de magistraten van de rechterlijke orde, de griffiers en de secretarissen van de parketten; 2) de ambtsdragers bij de Raad van State; 3) het onderwijzend personeel van het universitair onderwijs; 4) de bedienaars van de katholieke, de protestants-evangelische, de anglicaanse en de israëlitische eredienst.

BESLAG

Art. 1522, 1e lid, Ger.W. wordt gewijzigd door de Wet van 28 juni 1974 houdende verplichting om de gerechtelijke verkopen na uitvoerend beslag op roerend goed te houden in een veilingzaal van de gerechtsdeurwaarders van het arrondissement waar zulk een zaal bestaat (*Staatsblad*, 30 juli 1974).

De bedoeling is de vernederende gerechtelijke verkopen op straat in de mate van het mogelijke te vermijden, en de mogelijkheid te scheppen om door het houden van de veiling in een daartoe passende ruimte een billijke prijs voor de verkochte voorwerpen te bekomen.

ECHTSCHIEDING

Door de Wet van 1 juli 1974 tot wijziging van sommige artikelen van het Burgerlijk en het Gerechtelijk Wetboek betreffende de echtscheiding (*Staatsblad*, 17 augustus 1974) wordt als grond tot echtscheiding de feitelijke scheiding van meer dan tien jaar onder de in het nieuwe art. 232 B.W. bepaalde voorwaarden ingevoerd. Om de strekking van de wet te schetsen volgt hier een citaat uit de "Uiteenzetting van de Minister" in het verslag van volksvertegenwoordiger BOURGEOIS (*Parl. Besch., Kamer*, 1974, nr. 113/2, blz. 2):

"De rechtbank zal dienen te onderzoeken:

1° of de feitelijke scheiding sinds meer dan tien jaar bestaat (dit zal door alle bewijsmiddelen, de bekentenis en de eed uitgesloten, kunnen bewezen worden);

2° of het huwelijk duurzaam ontworpen is (sommige leden menen dat deze ontworpening automatisch volgt uit een tienjarige scheiding);

3° of de materiële toestand van de kinderen zou verslechteren door de toekenning van de echtscheiding (de morele toestand van de kinderen wordt niet in aanmerking genomen daar er reeds een tienjarige feitelijke scheiding bestaat).

Indien de feitelijke scheiding het gevolg is van krankzinnigheid van een der echtgenoten, kan onder dezelfde voorwaarden de echtscheiding eveneens worden uitgesproken."

Naar luid van art. 12 treedt de wet in werking op de door de Koning bepaalde datum en uiterlijk binnen een termijn van één jaar na de bekendmaking ervan in het *Staatsblad*. Vermoedelijk betekent dit laatste wel dat de wet uiterlijk een jaar na haar bekendmaking in werking treedt.

Zie over deze wet, waarvan de voorgeschiedenis tot 1967 teruggaat, PAUL STIENON, "La loi sur le divorce pour cause de séparation de fait", *J.T.*, 1974, 457.

EED

Om in een geest van pluralisme tegemoet te komen aan het gerechtvaardigd bezwaar van vrijzinnigen tegen een eedformule geïnspireerd door een geloof dat ze niet delen (zie het verslag van volksvertegenwoordiger VAN LIDTH DE JEUDE, *Parl. Besch., Kamer*, 1972-73, nr. 214-2, en het verslag van senator GRIBOMONT, *Parl. Besch., Senaat*, nr. 147) wijzigd de Wet van 27 mei 1974 (*Staatsblad*, 6 juli 1974) de bewoordingen van de eedformule en van de plechtige verklaringen in gerechtelijke en bestuurlijke aangelegenheden. Hier volgen enkele formules:

Deskundige in strafzaken: "Ik zweer dat ik mijn taak naar eer en geweten nauwgezet en eerlijk zal vervullen" (art. 44, 2e lid, Sv.).

Aangifte van schuldvordering: "Ik verklaar in eer en geweten dat deze schuldvordering waar en oprecht is" (art. 498, 2e lid, W.Kh.).

Getuige: "Ik zweer in eer en geweten dat ik de gehele waarheid en niets dan de waarheid zal zeggen" (art. 934, 2e lid, Ger.W.).

Deskundige in burgerlijke zaken: "Ik zweer dat ik mijn opdracht in eer en geweten, nauwgezet en eerlijk vervuld heb" (art. 979, 3e lid, Ger.W.).

EREDIENST

In de Wet van 4 maart 1870 op het tijdelijke der erediensten wordt een art. 19bis ingevoegd door de Wet van 19 juli 1974 tot erkenning van de besturen belast met het beheer van de temporaliën van de islamitische eredienst (*Staatsblad*, 23 augustus 1974).

ERFPACHT EN RECHT VAN OPSTAL

Een Wet van 2 juli 1974 (*Staatsblad*, 20 juli 1974) vervangt art. 1 van de Wet van 14 mei 1955 betreffende de erfpachten. De prijzen worden vermenigvuldigd met een factor gaande van 1,5 voor de in de jaren 1951 tot 1955 gesloten pachten tot 40 voor de vóór 1951 gesloten overeenkomsten. De wettelijke verhogingscoëfficiënten zijn echter niet toepasselijk als de partijen zelf de veranderlijkheid van de prijs op basis van de evolutie van de economische of financiële conjunctuur hebben geregeld.

GENADE EN AMNESTIE

In het *Staatsblad* van 30 juli 1974 verscheen de Wet van 28 juni 1974 tot uitwissing van bepaalde veroordelingen wegens misdrijven gepleegd tijdens de landbouwersbetogingen van januari tot en met maart 1971.

HUWELIJK - MINDERJARIGE - OUDERLIJKE MACHT

Uit wetsvoorstellen die in 1968 en 1970 door mevr. VERLACKT-GEVAERT en mevr. DE RIEMAECKER-LIGOT in de Kamer ingediend werden is ontstaan de Wet van 1 juli 1974 tot wijziging van de artikelen 221, 373 en 389 van het Burgerlijk Wetboek en tot opheffing van artikel 374 van hetzelfde wetboek (*Staatsblad*, 1 augustus 1974).

De eerste zin van art. 221, § 1, eindigt thans met de woorden: "maatregelen betreffende de persoon en de goederen van de echtgenoten en van de kinderen".

Het nieuwe art. 373 luidt:

"Gedurende het huwelijk en behoudens de uitzonderingen bij de wet bepaald, oefent een van de echtgenoten het gezag uit over de persoon van de minderjarige kinderen, behoudens het recht van de andere echtgenoot zich tot de jeugdrechtbank te wenden, uitsluitend in het belang van het kind.

Bij de feitelijke scheiding is alleen de echtgenoot die de materiële bewaring van het minderjarige kind heeft, gerechtigd het gezag over de persoon van het minderjarige kind uit te oefenen, behoudens het recht van de andere echtgenoot

zich tot de jeugdrechtbank te wenden, uitsluitend in het belang van het kind”.

Art. 374 wordt opgeheven, en met betrekking tot het beheer van de goederen van de kinderen wordt het eerste lid van art. 389 vervangen door twee leden, waarvan de tekst overeenstemt met het in het nieuwe art. 373 neergelegde principe.

In een eerste door de Kamer goedgekeurde versie luidde art. 373 :

”Gedurende het huwelijk en behoudens de uitzonderingen bij de wet bepaald, oefenen de ouders gezamenlijk het gezag uit over de persoon van hun minderjarige kinderen. Is er geen overeenstemming tussen de ouders, dan kan ieder van hen het geschil voor de jeugdrechtbank brengen”.

De tekst van art. 389 was daarmee in overeenstemming.

Hier kan niet tot een analyse van de uiteindelijke teksten overgegaan worden en moge volstaan worden met de volgende citaten :

”1. De ouders leven samen :

Indien de ouders de beslissing nemen – dat is de regel neergelegd in de tekst die de Kamer heeft aangenomen en die ter bespreking is voorgelegd – wordt de zekerheid van derden verhoogd, komt men in botsing met het beginsel van de gelijkheid van de ouders en ontbreekt bovendien de nodige soepelheid.

Indien, integendeel, een van de ouders de beslissing alleen neemt, wordt het beginsel van de gelijkheid geëerbiedigd, maar bestaat het gevaar dat tegenstrijdige daden worden verricht en dat de andere echtgenoot zich veelvuldiger tot de rechter zal wenden.

In het laatste geval moet het begrip wederzijdse stilzwijgende lastgeving worden gehanteerd en dient aan de andere echtgenoot het recht te worden toegekend om zich tot de rechtbank te wenden.

De Commissie heeft de laatstbedoelde oplossing gekozen.

2. De ouders zijn gescheiden :

(...) Daarom heeft de Commissie het begrip materiële bewaring verkozen, dat een soepel begrip is en voor uitbreiding vatbaar (in de Franse tekst : une notion souple et extensive).

Derhalve kan degene die de werkelijke materiële bewaring van het kind heeft, alleen de daden van beheer verrichten, behoudens het recht van de andere echtgenoot zich tot de jeugdrechtbank te wenden, maar uitsluitend in het belang van het kind”. (Verslag van senator GRIBOMONT, *Parl. Besch., Senaat, 1972-73, nr. 372, blz. 6 en 7*).

Bij de algemene bespreking van de nieuwe door de Senaat voor de artt. 373 en 389 aangenomen tekst zegt het verslag van volksvertegenwoordiger BOURGEOIS :

”Door deze tekst komt de absolute en onvoorwaardelijke gelijkheid in rechte tussen man en vrouw betreffende de kinderen tot stand.

Dit beginsel wordt ook doorgetrokken in de gevallen van feitelijke scheiding, waar de ouders niet meer samenwonen en de materiële bewaring over de gemeenschappelijke kinderen in feite bij één der echtgenoten berust”. (*Parl. Besch., Kamer, 1974, nr. 112/2, blz. 3*).

Ook in de Kamer wijst een lid erop, ”dat de tekst getuigt van een geloof in de samenwerking tussen de echtgenoten gedurende het huwelijk, gesteund op een wederkerig stilzwijgend mandaat”, en voorts merkt de minister op, dat de nieuwe tekst van art. 373 van die aard is dat hij een oplossing brengt voor een aantal moeilijke situaties die zich gedurende het huwelijk kunnen voordoen o.m. het geval waarin op het huidige ogenblik (d.i. vóór de nieuwe wet) bij de afwezigheid van de vader de moeder geen rechtsgeldige beslissing kan treffen zonder voorafgaande toestemming van de vader (*ib.*, blz. 3).

Een praktisch detail werd door een lid opgemerkt : voor

het dagvaarden van een minderjarige zal het voldoende zijn één der ouders te dagvaarden als de ouders samenleven, en bij feitelijke scheiding alleen de ouder die het ”bewakingsrecht” (in de Franse tekst : la garde) heeft (*ib.*, blz. 4).

NAAM

De Wet van 2 juli 1974 (*Staatsblad, 13 augustus 1974*) voorziet in de mogelijkheid van een verandering van voor- en achternaam en wijziging dienovereenkomstig de Wet van 11 Germinal jaar XI.

Blijkens het verslag van senator PEDE was de commissie van de Senaat eenparig van oordeel dat door het ”veranderen van voornaam” zowel bedoeld wordt de weglating of de bijvoeging als de vervanging van een voornaam, en dat niet de in de artt. 4, 6, 7 en 8 van de Wet van 11 Germinal jaar XI voorgeschreven omslachtige procedure voor de wijziging van de naam, doch alleen art. 4 van toepassing zal zijn, daar de nieuwe wet alleen naar dat artikel verwijst.

Volledigheidshalve moge hier ook gewezen worden op de Wet van 25 juli 1974 betreffende de verandering van voor- en achternaam van personen geboren in de gebieden die in 1940 bij Duitsland werden ingelijfd (*Staatsblad, 22 augustus 1974*).

TAALGEBRUIK IN GERECHTSZAKEN

De Wet van 28 juni 1974 (*Staatsblad, 16 juli 1974*) wijzigd art. 43 *quinquies* van de Wet van 15 juni 1935 in verband met de samenstelling van de commissies die het examen tot bewijs van de kennis van de andere landstaal afnemen. Desbetreffend verschenen in het *Staatsblad* van 20 september 1974 twee Koninklijke Besluiten van 11 september 1974. Minder uitgebreid en beter overeenstemmend met hun specifieke opdracht, zullen de vernieuwde commissies thans ongetwijfeld efficiënter kunnen werken.

TESTAMENT

Art. 980 B.W. betreffende de voorwaarden om als getuige bij een testament op te treden wordt opgeheven door de Wet van 3 juli 1974 (*Staatsblad, 18 juli 1974*).

B. Nieuw recht op komst

I. In de eerste plaats mogen onder de aandacht gebracht worden enkele problemen die reeds in het Parlement in behandeling zijn.

1° Het ontwerp van wet tot wijziging van het erfrecht van de langstlevende echtgenoot werd in de Senaat goedgekeurd (*Parl. Hand., Senaat, 21 november 1973*) en overgezonden naar de Kamer (*Parl. Besch., Kamer, 1973-74, nr. 716/1*).

2° Het ontwerp van wet tot wijziging van art. 1 van de Wet van 24 oktober 1902 op het spel, aangevuld door de Wet van 19 april 1963 (zie daarover *R.W.*, 1973-74, 1018) werd op 9 juli 1974 in de Senaat eenparig goedgekeurd (*Parl. Hand., Senaat, 1974, 668 en 698*) en ingeschreven op de dagorde van de Commissie van Justitie van de Kamer, die het ontwerp onmiddellijk na het parlementair reces zal behandelen. Dit ontwerp strekt ertoe de zg. jack-pots volledig te verbieden en aan de in rechtsleer en rechtspraak bestaande onzekerheid nopens het karakter van bepaalde automatische speeltuigen een einde te maken.

3° Met betrekking tot de bevoegdheid van de rechtbank van koophandel inzake faillissement werd door de Kamer op 17 juli 1974 als nieuwe tekst voor art. 574, 2°, Ger.W. aangenomen :

”2° van vorderingen en geschillen ontstaan uit het fail-

lissement, het akkoord en de opschorting van betaling, overeenkomstig de voorschriften van het Wetboek van Koophandel en van de wetten op het gerechtelijk akkoord, geëordineerd op 25 januari 1947".

Zie daarover het voorstel DIERINCK (*Parl. Besch., Kamer*, 1973-74, nr. 674), overgenomen door COENS (*ib.*, 1974, nr. 68/1), het voorstel van MAJOR, VRANCKX en BAUDSON (*ib.*, 1973-74, nr. 695), overgenomen door COOLS (*ib.*, 1974, nr. 114) en het verslag BOURGEOIS (*ib.*, 1974, nr. 86/3).

Het gevolg van de nieuwe tekst is, dat teruggekeerd wordt tot een interpretatie "in de zin van een beperking van de bevoegdheid van de consulaire rechtbanken tot de betwistingen die rechtstreeks uit het faillissement volgen en waarvan de gegevens voor de oplossing zich bevinden in het bijzonder recht dat het stelsel van het faillissement beheerst" (verslag BOURGEOIS, blz. 2).

4° en 5° Wat de vaststelling van de personeelsformaties betreft, werden bij de Senaat ingediend een ontwerp voor de vredegerichten (*Parl. Besch., Senaat*, 1974, nr. 371/1) en een ontwerp voor de rechtbanken van eerste aanleg (*ib.*, 1974, nr. 372/2).

II. In de Kabinetsraad werden twee zeer belangrijke ontwerpen aan een eerste onderzoek onderworpen.

1° Op 1 oktober 1974 vergaderde een ministerieel comité onder het voorzitterschap van de Minister van Justitie om de laatste hand te leggen aan het ontwerp tot bescherming van het privé-leven. Naar alle waarschijnlijkheid zal dit ontwerp korte tijd na het reces bij het Parlement ingediend worden.

In verband daarmee kan verwezen worden naar een voorstel van de senatoren PIERSON, HAMBYE en VANDERPOORTEN (*Parl. Besch., Senaat*, 1971-72, nr. 142), opnieuw ingediend door de senatoren PIERSON, HAMBYE en BOEY (*ib.*, 1974, nr. 191/1), en een voorstel van senator BAERT (*ib.*, 1968-69, nr. 562), opnieuw ingediend door senator VAN IN (*ib.*, 1971-72, nr. 72, en 1974, nr. 338/1).

2° Een tweede ontwerp dat in het vooruitzicht mag gesteld worden is een ontwerp van wet waarbij het gijzelen van personen strafbaar gesteld wordt en een strengere bestrafing van hold-ups ingevoerd wordt.

III. Voorts dient gewezen te worden op :

1° Een voorontwerp in verband met het vastleggen van een wettelijke regeling voor de overplanting van menselijke organen ex vivo et post mortem.

2° Een ontwerp van wet tot vaststelling van het statuut van de vreemdelingen. Dit ontwerp tot aanpassing van de Wet van 28 maart 1952, waardoor het binnenkomen, het verblijf en de uitwijzing van vreemdelingen geregeld worden, werd opgesteld ingevolge de werkzaamheden van de zogeheten groep ROLIN. In een door de Minister van Justitie voorgezeten ministerieel comité werden op 7 oktober 1974 de definitieve opties desbetreffend genomen.

IV. Tenslotte gaat de bijzondere aandacht van de minister naar enkele actuele, maar complexe problemen :

1° De minister heeft de heer Krings, advocaat-generaal bij het Hof van Cassatie en gewezen commissaris voor de gerechtelijke hervorming, verzocht een studiegroep voor te zitten, die zal belast worden met een onderzoek naar de voorwaarden van vorming, recrutering, bevordering en permanente vorming van de magistraten.

De heer Krings heeft die opdracht aanvaard, en de studiegroep - waarvan eerlang de samenstelling zal bekendgemaakt worden - is in principe al samengesteld, maar het akkoord van de korpschefs moet nog bekomen worden.

2° Niet zonder enig verband daarmee is het probleem van de uitschakeling van vertraging bij de rechtsbedeling.

3° De heer Krings heeft eveneens het voorzitterschap aanvaard van een werkgroep voor de studie van de gerechtelijke bijstand en de daaruit voortvloeiende problemen, een gelegenheid die niet alleen jonge advocaten, maar alle rechtzoekenden aanbelangt.

De studiegroep zal samengesteld zijn uit leden van de Nationale Orde van de Advocaten en voorzitters van Conferenties van Jonge Balies. Eerstdaags zal de minister nopens deze studiegroep het advies van de nieuwe deken van de Nationale Orde inwinnen.

4° Op 8, 9 en 10 oktober 1974 heeft de koninklijke commissaris Bekaert met zijn medewerkers voor de verenigde commissies van Justitie van Kamer en Senaat een uiteenzetting gehouden en teksten voorgelegd betreffende de hervorming van de strafrechtspleging.

5° Een ontwerp van koninklijk besluit tot oprichting van een commissie tot hervorming van het strafrecht is opgesteld en werd, daar er zekere financiële implicaties zijn, aan de Staatssecretaris van het Budget meegedeeld. De minister heeft de samenstelling en de bevoegdheid van de commissie reeds met de secretaris-generaal van zijn departement besproken. Er wordt gedacht aan een commissie van een veertiental specialisten in strafrecht.

6° De Minister van Justitie heeft aan de Minister van Volksgezondheid voorstellen gedaan om te komen tot de samenstelling van de bijzondere commissie voor onderzoek van de abortusproblematiek en aanverwante punten.

Alternatieve strafrechtelijke sancties in Nederland

In Nederland heeft de Minister van Justitie mr. A.A.M. van Agt een "Commissie alternatieve strafrechtelijke sancties" ingesteld, die onder voorzitterschap staat van mr. Ch. J. Enschedé, raadsheer in de Hoge Raad der Nederlanden.

Het is de bedoeling na te gaan of een bijdrage kan worden geleverd in het verder terugdringen van de onvoorwaardelijke vrijheidsstraf.

Aan de commissie is de vraag voorgelegd of het wenselijk is meer verscheidenheid te brengen in het strafstelsel van het Wetboek van Strafrecht. Ook kan de commissie voorstellen doen voor de invoering van nieuwe strafrechtelijke sancties.

Teruggave van B.T.W. bij faillietverklaring

Degene die als borg voor een gefailleerde koper de koopprijs van de geleverde goederen en de erover berekende B.T.W. aan de verkoper betaalt treedt in dezes rechten (artt. 1251, 3°, en 2029 B.W.). Hij kan dan, wegens het geheel of ten dele verloren gaan van de schuldvordering van de prijs, ingevolge art. 77, § 1, 7°, van het B.T.W.-Wetboek op teruggave van betaalde B.T.W. aanspraak maken. Daartoe moet hij overeenkomstig art. 9 van het K.B. nr. 4 van 29 december 1969 een aanvraag tot teruggave indienen bij het Controlekantoor van de B.T.W. van het gebied waarin hij zijn woonplaats of zijn sociale zetel heeft. Wanneer hij er echter later in slaagt de schuldvordering geheel of ten dele op de failliete boedel te recupereren, moet hij de B.T.W. met betrekking tot het gerecupereerde bedrag aan de Staat terugstorten.

(Zie *Vragen en Antwoorden*, Kamer, 1974, blz. 61, antwoord van de Minister van Financiën op een vraag van volksvertegenwoordiger Luk Vansteenkiste).

Belgische Vereniging voor Europees Recht

De Belgische Vereniging voor Europees Recht houdt haar jaarlijkse algemene vergadering op vrijdag 25 oktober te 17.45 uur in de Universitaire Stichting, Egmontstraat te Brussel.

Na de algemene vergadering, om 18.15 u spreekt J. Bourgeois, juridisch adviseur bij de E.E.G. en lector aan de R.U.G. over: 'E.E.G. landbouw op zoek naar recht'.

Alle belangstellenden worden op de voordracht uitgenodigd.

Stichting Fernand Lazard

Instelling van openbaar nut, opgericht bij Regentsbesluit op 31 januari 1949.

De Stichting Fernand Lazard heeft ten doel aan jongelieden van Belgische nationaliteit, die hun hogere studiën hebben geëindigd, bij de aanvang van hun beroepsleven een financiële steun toe te kennen onder de vorm van leningen, vrij van interesten.

De interventies van de Stichting Fernand Lazard beogen:

1° het vergemakkelijken van de aankoop van de door het beroep vereiste werkbenodigdheden, welke ze ook wezen (bijvoorbeeld: instrumentaria, onmisbare boeken, enz....);

2° het ten laste nemen van de installatiekosten van een kabinet (met uitzondering van huurkosten en die van wijzigingen aan onroerende goederen)

Om voor onderzoek in aanmerking te worden genomen, zal elke aanvraag moeten gepatroneerd zijn door twee der professoren van de kandidaat.

Een eerste terugbetaling van deze lening zal moeten gedaan worden vanaf het derde jaar, door een erkenningsakte die minstens het tiende vertegenwoordigt van de toegestane lening. De daaropvolgende terugbetalingen zullen jaarlijks moeten gebeuren opdat op het einde van het negende jaar alleen een tiende van de lening nog zou moeten terugbetaald worden; de schuld moet vereffend zijn in tien jaar.

De kandidaten moeten, *vóór 1 januari of 1 juni van elk jaar*, hun aanvraag richten tot de h. Marcel GROSJEAN, Beheerder van de Stichting Fernand Lazard, Egmontstraat 11 te 1050 Brussel.

TIJDSCHRIFTEN

Advocatenblad.—jg 1974

nr. 4

Mr. Frederik IJff, Rechtshulp, een bewijs van onvermogen (congres rechtswinkels).—Mr. E.J. Dommering, Mr. G. Hooft Graafland, Mr. B. Sluyters, Mr. W. Taekema, Mr. J.G. de Vries Robbé, Advieszittingen Bureau voor Consultatie (een verslag en een aansporing).—Jhr. Mr. W.H. de Jonge, Commission Consultative (Nieuwe voorzitter: ontwikkeling tot nu toe ontmoedigend).—Het woord is aan de lezer.—Mededelingen.—Van de algemene raad (aanstelling "beleidsfunctionaris").—Rechtspraak.—Wetgevingsinformatie.—Nieuwe uitgave.—Personalia.

Bestuurswetenschappen.—jg 1974

nr. 2

Prof. mr. B. de Goede, De bestuurder: proeven van een bestuursrechtelijke typologie.—Mr. R.E. Schreuder, Beleidsvorming in een gespecialiseerde VN-organisatie. De situatie in de Food and Agriculture Organization (TAO).—Drs. J. M.W. Kooijman; Management in de Britse Civil Service.—Drs. H. Prins, Sociaal-wetenschappelijke kroniek.—Prof. mr. H.J.M. Jeukens e.a., Buitenlandse kroniek.

Journal des Tribunaux.—jg 1974

nr. 4867

Louis F. Ganshof, La convention de la Haye du 4 mai 1971 sur la loi applicable en matière d'accidents de la circulation routière.—Marcel Gotzen; Le consommateur peut-il intenter à titre individuel l'action en cessation prévue par l'article 55 de la Loi du 14 juillet 1971 sur les pratiques du commerce?—Jean P. Spreutels, La loi du 17 décembre 1973 sur l'art de guérir est-elle une loi pénale rétroactive?—Jurisprudence Chronique judiciaire.

nr. 4868

Alain Berenboom, Droits réels, 1967-1972 (première partie).—Jurisprudence.—Chronique judiciaire.

Revue critique de Jurisprudence Belge.—jg 1973

nr. 4

Servitude.—Vente.—Examen de jurisprudence.

Revue de Droit Pénal et de Criminologie.—jg 1974

nr. 6

G. Leone, Commune recherche d'un système pénal s'harmonisant davantage à la personnalité du délinquant.—M. Rigaux, Le droit en face de certains progrès de la biologie.—P. Cornil, La notion du victimologie et sa place dans la criminologie.—H. Anrys, La protection du secret "déposé" dans un système d'informatique.—Informations.—Chronique.—Bibliographie.—Revue.—Jurisprudence.

Recueil de jurisprudence du Droit Administratif et du Conseil d'Etat.—jg 1974

nr. 2

R. Andersen, L'égalité des citoyens devant la loi dans la jurisprudence du Conseil d'état statuant au contentieux de l'annulation (1962-1972).—Jurisprudence du conseil d'état.—Bibliographie.—Communiqué.

Recueil Général de l'Enseignement et de Notariat.—jg 1974

P. Stiénon, Le droit successoral du conjoint survivant.—Analyse d'un projet de loi.—Legs.—Testament.—Succession.—Bibliographie.

Répertoire Fiscal.—jg 1973

nr. 9-10-11

P. Sibille, Les relations d'affaires internationales et l'application de l'article 24 du Code des impôts sur les revenus.—Législation, réglementation et documentation administrative.—Jurisprudence.—Documentation étrangère comparée et internationale.

Revue de Droit Intellectuel l'Ingenieur-Conseil.—jg 1973

nr. 11

Conventions internationales.—Divers.—Bibliographie.

nr. 12

M. Waelbroeck, Droits de propriété industrielle et règles de concurrence dans la C.E.E.—J.M. Mertens, Origine-contrefaçon—Usurpation.—Conventions internationales.—Législation belge.—Jurisprudence belge (marques-concurrence illicite).—Divers.—Bibliographie.—Tables des matières de l'année 1973.

Politische Vierteljahresschrift.—jg 1974

nr. 1

Prof. J. David Singer, Die szientifische Methode.—Ein Ansatz zur Analyse internationaler Politik, Zweiter Teil.—Dr. Karlheinz Niclauss, Der Parlamentarische Rat und das Sozialstaatspostulat.—Prof. Dr. Peter Lösche, Anarchismus. Versuch einer Definition und historischen Typologie.—Literatur.